

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин

**РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У СУЧАСНИХ ЗНОСИНАХ
УКРАЇНИ З ЄС ТА НАТО У КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ**

Дипломна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав студент 6 курсу групи 603
Спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Гуляєв Олександр Юрійович
Керівник: д.істор.н. Макар Ю.І.
Рецензент:

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №3

від «13» жовтня 2021 р.

зав. кафедри _____ проф. Макар В.Ю.

Чернівці – 2021

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВ	7
1.1. Поняття публічної дипломатії у закордонній та вітчизняній науці.	7
1.2. Проблеми виокремлення поняття «громадської дипломатії» серед «традиційних» методів ведення державами дипломатичних відносин.	20
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНОЮ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ, ЯК МЕТОДУ ВЕДЕННЯ ЗОВНІШНІХ ЗНОСИН В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	37
2.1. Нормативно-правові засади євроатлантичної інтеграції України, її завдання, напрями та зобов'язання залучених сторін.	37
2.2. Нормативно-правові та інституційні засади громадської дипломатії України в рамках євроатлантичної інтеграції.	42
2.3. Сучасний стан сприйняття процесів євроінтеграції України та України в цілому, громадянами України й країн-членів ЄС та НАТО.	57
РОЗДІЛ 3. ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ, ЄС ТА НАТО В РАМКАХ ВИКОНАННЯ ЦІЛЕЙ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	70
3.1. Роль неурядових громадських організацій, як суб'єктів громадської дипломатії в зносинах України, ЄС та НАТО в рамках євроатлантичної інтеграції України.	70
3.2. Роль аналітично-дослідницьких центрів, як суб'єктів громадської дипломатії, в зносинах України, ЄС та НАТО в рамках євроатлантичної інтеграції України.	78

3.3. Роль органів державної влади та керівних структур, як суб'єктів громадської дипломатії, в зносинах України, ЄС та НАТО в рамках євроатлантичної інтеграції України.	82
3.4. Роль національних діаспор, як суб'єктів громадської дипломатії, в зносинах України, ЄС та НАТО в рамках євроатлантичної інтеграції України.	95
ВИСНОВКИ	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	106
SUMMARY	121

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вивчаючи простір міжнародних відносин, явною стає залежність властивостей світової політики держав від внутрішньо-політичних процесів всередині країн. Ми маємо нагоду споглядати, як офіційні державні представництва, увесь консульський та дипломатичний корпус, протокольні зустрічі й саміти втрачають монополію на одноосібний формат представництва інтересів всієї держави. Натомість, неформальні рухи, лідери суспільної думки, аналітично-дослідницькі центри з неурядовими організаціями, малі громади й незалежні видання грають все більшу роль не тільки у визначенні внутрішніх політик, а й впливу на зовнішньополітичні процеси держав.

З перемогою в Україні Помаранчевої революції у 2004 р. та Революції гідності у 2014 р. набуло розвитку громадянське суспільство в країні. З виникненням та інституційним зміцненням багатьох органів громадянського суспільства, зросла і їхня роль у визначенні, опрацюванні, координації та нагляді за внутрішніми політиками та зовнішнім вектором розвитку України.

Революція гідності зробила можливим імплементацію вимог Євромайдану 2013 р., та відновила курс України на членство у Європейському Союзі та Північноатлантичному альянсі. Із підписанням Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом з іншої та отриманням Україною статусу учасника програми партнерства з розширеними можливостями при НАТО, Українське керівництво актуалізувало порядок денний євроатлантичної інтеграції.

Зобов'язання перед ЄС та НАТО вимагають злагодженої співпраці національних органів управління з представниками іноземних структур. Процес сприяння євроатлантичній інтеграції України передбачає, в свою чергу, синхронізацію дій органів державного управління, місцевого самоврядування, силової та судової гілок влади з органами громадянського суспільства. Для зміцнення демократизації реформ, стимулювання «низової» ініціативи та

активного залучення громадянського суспільства до процесу прийняття рішень, в текстах угод з ЄС та НАТО містяться інформація про механізми такого залучення.

Паралельно процесам інтенсифікації діяльності органів громадянського суспільства набуває розвитку участь цих інституцій в галузі публічної (громадської) дипломатії. Саме тому існує необхідність дослідження та аналізу діяльності та впливу всіх суб'єктів громадської дипломатії в Україні, країнах-членах та керівних структурах ЄС та НАТО на євроінтеграційні процеси в Україні.

В умовах збройної та інформаційної агресії з боку Російської Федерації, наше дослідження актуальне з точки зору дослідження потенціалу застосування політики soft- та smartpower у зовнішніх зносинах з країнами та структурами ЄС та НАТО. Враховуючи те, що РФ застосовує технології з підриву довіри європейських країн до України, як надійного партнера, наше дослідження зосереджено й на впливі вищезгаданих інституцій на зміцнення партнерського потенціалу в стратегічних сферах.

Вперше в історії незалежної України Міністерством закордонних справ України розроблена та затверджена комплексна стратегія публічної дипломатії на 2021-2025 роки. Роль суб'єктів та методів в сфері реалізації стратегії, розглянуті і в нашому дослідженні. Необхідно надати оцінку цьому потенціалу і сформулювати пропозиції щодо ефективної акумуляції державних і недержавних ресурсів.

Вивчення теоретичних та практичних аспектів застосування публічної (громадської) дипломатії в зовнішній політиці, вперше було виявлено в роботах науковців з США. Поштовхом для цього були завершення Другої світової війни, кінець Холодної війни та теракт 11 вересня 2001 р., коли повставали питання оновлення системи міжнародних відносин, зміцнення світової безпеки невійськовими методами.

Мета дослідження — з'ясувати роль громадської дипломатії та оцінити вплив її суб'єктів на сучасні зносини України з ЄС та НАТО в контексті євроатлантичної інтеграції.

Виходячи з мети дослідження, його завданнями є:

1. Проаналізувати теоретико-концептуальні засади дослідження;
2. Охарактеризувати проблему використання Україною громадської дипломатії, як методу ведення зовнішніх зносин в контексті євроатлантичної інтеграції;
3. Охарактеризувати діяльності суб'єктів громадської дипломатії ЄС та НАТО в Україні та надати методичні рекомендації щодо розвитку громадської дипломатії в Україні.

Об'єктом дослідження є — зовнішні зносини України з країнами-членами та керівними структурами ЄС та НАТО.

Предметом дослідження є — діяльність та вплив суб'єктів громадської дипломатії України та країн-членів ЄС та НАТО в контексті євроатлантичної інтеграції України.

Методи дослідження: для виконання завдань дослідження було застосовано загальнонаукові та спеціальні методи: формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, контент аналіз, аналіз і синтез та історичний.

Структура роботи. Відповідно до мети завдань, об'єкта й предмета дослідження робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 125 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВ

1.1. Поняття публічної дипломатії у закордонній та вітчизняній науці.

Питання ролі громадської дипломатії, як методу ведення зовнішньої політики, активно розглядається західними дослідниками з середини ХХ століття. Починаючи з роботи над дослідженням джерел походження, методу та інституційних основ, закінчуючи пошуком точного визначення і розкриттям суті «публічної дипломатії» або «громадської дипломатії», як терміну. Слід зазначити, що в процесі розвитку явища громадської дипломатії, дослідники фіксують розширення сфер її діяльності, кількості інструментарію та форм діяльності.»

Розглядаючи громадську дипломатію в контексті застосування її, як інструменту двостороннього впливу в процесі відносин України з країнами-членами та керівними структурами Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу, ми ставимо перед собою мету провести комплексне дослідження. У межах визначеної нами теми, ми опрацювали наукові публікації, статистичні та аналітичні дані, звітну документацію суб'єктів громадської дипломатії та державних органів, що стосуються : 1) визначення суті та концепту громадської дипломатії в контексті дослідження проблем сучасної зовнішньої політики держав, зокрема в контексті розкриття понять «м'якої сили» та «розумної сили»; 2) визначення характеристик та інституційних засад громадської дипломатії; 3) процесу євроатлантичної інтеграції України в ЄС та НАТО; 4) характер та сфери діяльності суб'єктів громадської демократії в Україні та країнах Євросоюзу та НАТО.

Дослідниками у цій сфері з боку зарубіжної наукової спільноти є Джозеф С. Най, Майкл Веллер, Ганс Тух, Едвард Мюррей, Ніколас Кулл. Серед українських науковців, що вивчають тему публічної (громадської) дипломатії,

або дотичні до неї теми, є Г. Почепцов, Є. Макаренко, О. Кучмій, П.Сухорольський, А. Буланов, Н. Качинська, А. Лузан, Є. Макаренко, І. Слісаренко, О. Тищенко-Тишковець, І. Тодоров.

Під час підготовки дослідження були опрацьовані публіцистичні праці Ш. Бір, П. Харісон, С.Таноуса, Дж. Пілон, К.Хюгес, Ф.Проедрой та К.Франгоніколополоса.

Крім наукових публікацій важливими джерелами цієї роботи є нормативно-правові документи України, офіційні звіти, інформаційні матеріали органів влади різних країн та міжнародних організацій, програми ЄС та НАТО. Опрацьована Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, програмні документи між Україною та НАТО. Укази Президента України, розпорядження Кабінету міністрів, внутрішні програми Управління публічної дипломатії при МЗС, Міністерства інформаційної політики, Міністерства Освіти, Українського інституту тощо.

Опрацюванню підлягала нещодавно прийнята «Стратегія публічної дипломатії МЗС на 2021-2025 рр.», був проведений порівняльний аналіз з попередніми нормативно-правовими та стратегічними актами.

Результати аналітичних досліджень і соціологічних опитувань, що робились на замовлення державних та неурядових структур, також використанні у дослідженні. Зокрема, нами була опрацьована база аналітично-дослідницьких центрів, як Центр Разумкова, Рада зовнішньої політики «Українська призма», Міжнародним Центром Оборони та Безпеки (ICDS) (Естонія), Центр нова Європа.

У дослідженні використано звіти, програмні документи та проаналізовані інформаційні сторінки в мережі Інтернет суб'єктів громадської дипломатії.

Вперше у значенні, найбільш наближеному до сучасного сприйняття, поняття було згадано у 1965 році Е. Галліоном, деканом факультету права та дипломатії ім. Флетчера Університету Тафтса, (саме там і було засновано Центр публічної дипломатії) та американським дипломатом. Публічну дипломатію тоді

було визначено як таку, що: «охоплює виміри міжнародних відносин поза традиційною дипломатією, коли офіційні державні особи, окремі приватні особи чи групи осіб через потік інформації та ідей впливають на формування громадської думки інших країн. Якщо класична дипломатія доволі часто ведеться за закритими дверима, коли офіційні особи комунікують зі своїми закордонними візаві, публічна дипломатія спрямована на громадськість певної країни» [1].

Д. Кулеба, ще коли займав посаду посла з особливих доручень МЗС у 2015 році, зазначав, що: «Там, де офіційна дипломатія вимушена говорити за зачиненими дверима, публічна дипломатія говорить відкрито – у конференц-залах, галереях, квартирах, концерт-холах, на площах та вулицях. Там, де офіційній дипломатії не відкривають двері, публічну дипломатію гостинно запросять пройти всередину» [2].

Один із батьків-засновників сучасної публічної дипломатії США Ханс м. Тух визначає публічну дипломатію як «процес спілкування уряду із зарубіжною громадськістю з метою забезпечити розуміння ідей та ідеалів своєї країни, її об'єктів і культур, а також її національних цілей і поточних політичних керівних принципів» [3, с.40].

Загальна декларація прав людини містить в собі подібні дефініції, що кожна людина має право на свободу переконань і їх вільне вираження; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх думок і свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

У своєму есе ««Публічна дипломатія» до Галліона: Ніколас Дж. Кулл з центру публічної дипломатії при Університеті Південної Каліфорнії пише: «поняття «публічна дипломатія» насправді зовсім не Американське. Вперше воно згадується в статті лондонської газети «Таймс» в січні 1856 року. Воно використовується просто як синонім ввічливості в статті, що критикує позерство президента Франкліна Пірса». Кулл пише, що саме Едмунд Гулліон, декан

Флетчерської школи права і дипломатії при Університеті Тафтса, видатний офіцер дипломатичної служби у відставці, «був першим, хто використовував цю фразу в її сучасному значенні» [4].

У 1965 році Гулліон заснував Центр публічної дипломатії імені Едварда р. Мюрроу, і Кулл пише: «в одній з ранніх брошур центру Мюрроу наводиться зручний короткий виклад концепції Гулліона: «Публічна дипломатія... має справу з впливом суспільних настроїв на формування та проведення зовнішньої політики. Вона охоплює виміри міжнародних відносин, що виходять за рамки традиційної дипломатії; культивування урядами громадської думки в інших країнах; взаємодія приватних груп і інтересів в одній країні з іншими; висвітлення закордонних справ та їх вплив на політику; спілкування між тими, чиєю роботою є спілкування, як дипломати і іноземні кореспонденти; а також процес міжкультурних комунікацій»» [4].

З часом концепція і визначення еволюціонували. «Публічна дипломатія може бути визначена просто як ведення міжнародних відносин урядами через засоби суспільної комунікації і через відносини з широким колом неурядових організацій (політичні партії, корпорації, торгові асоціації, профспілки, освітні установи, релігійні організації, етнічні групи і так далі, включаючи впливових осіб) з метою впливу на політику і дії інших урядів.» — Алан К.Хенріксон, професор дипломатичної історії, квітень 2005 р. [5].

«Публічна дипломатія, яка традиційно являє собою дії урядів з надання впливу на зарубіжну громадськість в рамках зовнішньополітичного процесу, сьогодні-випадково і навмисно-вийшла за межі сфери діяльності урядів і включає в себе засоби масової інформації, транснаціональні корпорації, НУО і релігійні організації в якості активних учасників у цій галузі.» [5] — Крокер Сноу-молодший, виконуючий обов'язки директора Центру Едварда р. М.рроу, Травень 2005 р.

«Публічна дипломатія — це спонсоровані урядом програми, спрямовані на інформування або вплив на громадську думку в інших країнах; її основними

інструментами є публікації, кінофільми, культурні обміни, радіо і телебачення.» [6]. — Державний департамент США, Словник термінів міжнародних відносин, 1987.

Інформаційне агентство США, яке було головним урядовим агентством, відповідальним за публічну дипломатію, поки в 1999 році воно не об'єдналося з Державним департаментом, описує її наступним чином: «Публічна дипломатія прагне просувати національні інтереси і національну безпеку Сполучених Штатів через розуміння, інформування і вплив на іноземну громадськість і розширення діалогу між американськими громадянами і установами та їх партнерами за кордоном» [6].

Відповідно до подібних значень, варто зробити методичне порівняння класичної дипломатії, із дипломатією публічною. Стандартна дипломатія може бути описана як способи спілкування державних лідерів один з одним на вищому рівні, елітна дипломатія, з якою ми всі знайомі. Публічна дипломатія, навпаки, фокусується на способах, за допомогою яких країна спілкується з громадянами іншого суспільства. Країна може діяти навмисно або ненавмисно, і як через офіційних, так і через приватних осіб та установи. Ефективна публічна дипломатія виходить з того, що діалог, а не продаж, часто є основним для досягнення цілей зовнішньої політики: публічна дипломатія повинна розглядатися як «Вулиця з двостороннім рухом». Більш того, заходи громадської дипломатії часто представляють безліч різних точок зору, представлених приватними особами та організаціями на додаток до офіційної точки позиції урядів [6].

Традиційна дипломатія активно взаємодіє один уряд з іншим урядом. У традиційній дипломатії співробітники посольства представляють уряд в приймаючій країні, підтримуючи відносини і ведучі офіційні справи уряду з офіційними особами приймаючого уряду, в той час як публічна дипломатія в першу чергу залучає безліч різних недержавних елементів суспільства [6].

Кіно, телебачення, музика, спорт, відеоігри та інші соціо-культурні заходи розглядаються прихильниками публічної дипломатії як надзвичайно важливі шляхи для розуміння громадянами різних країн один одного і невід'ємна частина міжнародного культурного взаєморозуміння, яке, за їхніми словами, є ключовою метою сучасної стратегії публічної дипломатії. Вона включає в себе не тільки формування послань, які країна хоче представити за кордоном, а й аналіз і розуміння того, як ці послання інтерпретуються різними суспільствами, а також розвиток інструментів слухання і бесіди, інструментів переконання.

Публічна дипломатія була важливим елементом американської зовнішньої політики протягом десятиліть. Вона була важливим інструментом впливу на громадську думку під час холодної війни з колишнім Радянським Союзом. Після терактів 11 вересня 2001 року цей термін знову увійшов в моду, оскільки уряд США працює над поліпшенням своєї репутації за кордоном, особливо на Близькому Сході і серед представників ісламського світу. Численні комісії, в тому числі спонсоровані Радою з міжнародних відносин, оцінили американські зусилля в галузі публічної дипломатії після 11 вересня і написали звіти, в яких рекомендували Сполученим Штатам вжити різні дії для підвищення ефективності їх публічної дипломатії [3, с.105].

Українські вчені Є.А. Макаренко та О.П. Кучмій в українській дипломатичній енциклопедії дали наступне визначення публічної дипломатії. Публічна дипломатія - це «міжнародна діяльність, спрямована на публічне представлення інтересів держав або законних інститутів (урядових установ, неурядових спільнот, організацій та окремих осіб) у міжнародних відносинах» [7]. Публічна дипломатія також визначається як діяльність офіційних урядових установ, спрямована на формування міжнародного комунікативного середовища з метою позитивного сприйняття й розуміння зовнішньої політики держави та протидії негативному позиціонуванню. Однією з цілей публічної дипломатії є забезпечення включення інтересів окремих держав та міжнародних регіонів у глобальний світовий порядок. Основними інструментами публічної дипломатії є

засоби масової комунікації, міжнародні та національні неурядові організації, міжнародні неформальні контакти й обміни.

Згодом, поняття вивчали крізь призму концепції «м'якої сили». Дослідник публічної дипломатії Джозеф Най поєднує її принципи із принципами цієї концепції. З цією метою він починає з опису терміна влади наступним чином: «влада — це здатність впливати на інших, щоб домогтися бажаних результатів» [8]. Проводиться відмінність між погрозами примусу й стимулами та платежами й привабливістю, яка змушує інших бажати того ж, що і ви. ««М'яка сила» є невід'ємною частиною повсякденної демократичної політики, казав Най. — Здатність створювати переваги, як правило, пов'язана з нематеріальними активами, такими як приваблива особистість, культура, політичні цінності, інститути, а також політика, яка вважається законною» [8].

Публічна дипломатія описується Найем, як «інструмент, який уряди використовують для мобілізації ресурсів, щоб спілкуватися з громадськістю інших країн і залучати її більше, ніж їхні уряди». Публічна дипломатія «...прагне привернути увагу до цих потенційних ресурсів за допомогою мовлення, культурного експорту, організації обмінів тощо» [8].

Джозеф Най формує три важливі виміри публічної дипломатії:

Щоденне спілкування (роз'яснення зовнішньої і внутрішньої політики). Це виражається у цілеспрямованому і активному залученні іноземних ЗМІ після прийняття рішень, щоб, серед іншого, рішення в області внутрішньої політики не виглядали неправильними за кордоном.

Також, є необхідною підготовка до управління кризами: швидка реакція на кризи з боку відповідальних осіб, щоб негайно запобігти розповсюдженню помилкових наративів.

Велика роль в публічній дипломатії приділяється стратегічній комунікації, або комплексу політичних і рекламних кампаній. Це має прояв у символічних подіях для досягнення, посилення та спрямування уваги на певні питання.

Розвиток довгострокових відносин з ключовими особами та зацікавленими сторонами через стипендії, обміни, семінари, конференції та доступ до каналів ЗМІ. Це генерує більше розуміння власних рішень, приносить впевненість в очікуваннях, породжує взаємозалежність і більшу довіру до контрагента [8].

Існує безліч методів та інструментів, які використовуються в публічній дипломатії. Ніколас Дж. Кулл поділяє цю практику на п'ять елементів: слухання, адвокація, культурна дипломатія, дипломатія обмінів і міжнародне мовлення [9]. Останнім часом нові інструменти, пов'язані з поточним процесом урбанізації та глобалізації, включають дипломатичні зв'язки через Міста-побратими (також звані побратимами міст), Міські мережі та розумні міста [10].

Ще однією концепцією, якою оперує поняття публічної дипломатії, є бренд нації. Національний брендинг спрямований на вимірювання, створення та управління репутацією країн. У книзі «дипломатія в глобалізованому світі: теорії і практика» автори визначають національний брендинг як «застосування концепцій і методів корпоративного маркетингу до країн в інтересах підвищення їх репутації в міжнародних відносинах» [11].

Багато країн намагаються створювати бренди, щоб вибудувати відносини між різними суб'єктами, які не обмежуються країнами. Вона поширюється на державний і приватний сектори в країні і допомагає боротися з націоналізмом. Держави також хочуть брати участь у багатосторонніх проектах [12]. Деякі застосовувані підходи, такі як зростаюче значення символічної цінності продуктів, призвели до того, що країни стали підкреслювати їх відмінні характеристики. Брендинг та імідж національної держави «і успішне перенесення цього іміджу на його експорт — так само важливі, як і те, що вони насправді виробляють і продають» [13] це також називається ефектом країни походження.

Національний брендинг, як видається, практикується багатьма країнами, включаючи Сполучені Штати, Канаду, Францію, Великобританію (де це офіційно називається публічною дипломатією), Тайвань, Малайзію, Японію,

Китай, Південну Корею, Сінгапур, Південну Африку, Австралію, Нову Зеландію, Ізраїль та більшість країн Західної Європи [12]. Раннім прикладом цього був підхід Cool Britannia [14] в перші дні Нового лейбористського уряду (слідом за брошурою Марка Леонарда «Британія (ТМ)»), хоча з тих пір він був замінений більш авторитетною Радою з публічної дипломатії. «Cool Japan» [15] — це нова ініціатива, спрямована на просування творчих індустрій Японії. Зростає інтерес до цієї концепції з боку бідніших держав на тій підставі, що поліпшення іміджу може створити більш сприятливі умови для прямих іноземних інвестицій, туризму, торгівлі і навіть політичних відносин з іншими державами.

Країни, що розвиваються, такі як Танзанія, Колумбія і Перу, створюють невеликі програми Національного брендингу, спрямовані на підвищення загального іміджу і, у випадку Колумбії, зміни міжнародного сприйняття. Національний брендинг розглядається як частина громадської дипломатії Швеції, особливо щодо бренду Швеції. Швеція використовує дві основні установи, які називаються Utrikesdepartementet [16] і шведський інститут, [17] для вивчення свого національного брендингу. Вони хотіли створити хороший імідж у пресі, а також зібрати різні звіти про представництва Швеції за кордоном. Також були проведені різні заходи та кампанії з просування бренду Швеції, одним із прикладів яких є Будинок Швеції, [18] який був посольством в США. Дослідники в Швеції також вивчили результати індексу національних брендів (NBI) для збору даних [19].

Отже, національний брендинг — це область, що розвивається, і в якій вчені продовжують пошук єдиної теоретичної основи. Багато країн прагнуть поліпшити становище своєї країни, оскільки імідж і репутація нації можуть істотно вплинути на її економічну життєздатність. Вони прагнуть залучити туристичний та інвестиційний капітал, збільшити експорт, долучити талановиту і творчу робочу силу, а також посилити свій культурний і політичний вплив у світі. Різні способи, якими нація проектує свій національний бренд, включають експорт, прямі іноземні інвестиції та туризм. Одним із прикладів експорту

продукції є Німеччина, яка відома своєю автомобільною промисловістю, тому що такі відомі автомобільні компанії, як Mercedes, Audi і BMW, є німецькими компаніями.

Говорячи про методологічну основу, вже згаданий нами Н. Кулл визначає 5 основних і додаткових елементів публічної дипломатії: сприйняття — пошук і збір відповідних даних є основним завданням, оскільки на цій основі будується стратегія публічної дипломатії; інтеграція — просування її цінностей, політичне пояснення кроків та інша інформаційна робота дають можливість коригувати громадську думку; культурна дипломатія — заохочення інтересу до мови, літератури та мистецтва забезпечує глибоке розуміння; обмін досвідом іноземних студентів або професіоналів дає можливість не тільки встановити наукові контакти, а й познайомитися з життям країни зсередини; медіа — телешоу і радіошоу для іноземної аудиторії є важливим джерелом новин про країну; психологічна війна — додатковий елемент, який можна використовувати в кризових ситуаціях (під час війни) [20].

На думку Г. Почепцова: «в основу інформування в рамках публічної дипломатії має бути покладено 3 сфери: об'єктивна: наука і технології; відносно об'єктивна: політична і економічна системи; суб'єктивна: звички, розваги» [21].

К. Росс виділив сім "стовпців" в рамках публічної дипломатії:

- захист політичного курсу, тобто отримання розуміння від іноземної громадськості;
- контекстний пошук і створення сфер взаємних інтересів, загальної основи. Поширюючи основні цінності держави, важливо враховувати специфіку зарубіжної аудиторії і долати існуючі стереотипи, звертаючи увагу на загальні особливості;
- поширення послідовних й правдивих повідомлень, які викликають довіру;

- адаптування повідомлень до певних аудиторій. Досягнення цієї мети базується на вивченні громадської думки та розумінні інших культурних особливостей;

- національні та транснаціональні ЗМІ;

- альянси та партнерські відносини з глобальними компаніями, гуманітарними організаціями, національними спільнотами за кордоном тощо;

- підтримка діалогу та проведення освітніх і культурних обмінів для створення довіри і взаєморозуміння [22].

Однак більшого значення мають саме недержавні інституції, адже поширення їх діяльності, як і кількість одиниць, може охоплювати значні території, що сприяє більшому поширенню інформації та ефективності роботи. Їхня діяльність насамперед зосереджується на просуванні інформації про власну культуру, а також створюються умови для вивчення мови та отримання інших видів підтримки громадянами країн, де вони функціонують [23]. Найбільш відомими та масштабними за кількістю країн, де вони функціонують, є: Італійське національне товариство Данте Аліґ'єрі (Італія) [24], Альянс Франсез (Франція) [25], Британська Рада (Великобританія) [26], Інститут Конфуція (Китай) [27] тощо.

Розглядаючи сутність публічної дипломатії, варто зосередити увагу на ще одному її вимірі – парадипломатії (паралельна дипломатія). Цей вид публічної дипломатії з'явився наприкінці ХХ століття як відповідь на необхідність міжнародної взаємодії акторів: субнаціонального та місцевого рівнів (регіонів та міст), недипломатичних представників державної влади (парламентаріїв), наукових і навчальних установ (навчальних закладів вищої освіти), громадян, що виїжджають за кордон, або здійснюють таку діяльність всередині країни. Така форма взаємодії отримала відображення в контексті міст-, вишів-побратимів. Парадипломатія передбачає самостійність недержавних акторів у міжнародній взаємодії, хоча головні координаційні функції дипломатичної діяльності залишаються за державою.

Паралельно іншим вимірам публічної дипломатії, валику роль в процесах ведення країнами зовнішньої політики науковці надають діаспорам країн закордону. Світ, в якому міграція досягла безпрецедентних, з часів Другої світової війни, масштабів, національні діаспори починають сприйматися як впливові актори внутрішньополітичних та міжнародних процесів, і більше того, вони продовжують зміцнювати цей вплив. Сучасні діаспори розглядаються як потенційні дипломатичні актори для виконання основних функцій: спілкування, представництва та переговорів [28].

Діаспори залучені до проведення дипломатичних переговорів на високих рівнях від імені своїх країн походження, до більш звичайних засобів представлення країн здійснюючи регулярні контакти та взаємодію з приймаючими громадами. Помітно, що діаспори також шукають впливу на реалізацію внутрішньо та зовнішньополітичних завдань з країн походження або впливають на створення нових національних держави (до прикладу, курди, палестинці, тибетці тощо). Відповідно до цього, діаспори відіграють все більш важливу роль у дипломатичних перемовинах, коли беруть безпосередню участь у важливих дипломатичних процесах сучасності [29].

Зазначають великий вплив діаспори на зовнішню політику невеликих країн. Загальновідомо, що діаспори Греції, Ізраїлю, Вірменії тощо у Сполучених Штатах суттєво впливають на формування політики США стосовно своїх історичних батьківщин, сприяючи розвитку двосторонніх відносин. Тому, є вкрай важливим завданням для міністерств закордонних справ, посольств держав — налагодити комунікацію національних урядів із представниками своїх діаспор за кордоном.

У літературі, як з питань дипломатії, так і діаспори, основну увагу приділено тому, як держави-джерела міграції залучають діаспори до лобювання національних інтересів. Особливо, коли це стосується сприянню двосторонньому посередництву або використанню діаспори, як ресурсу для збору інформації для розвідки. Вони розглядаються й як ключ до культурної та

публічної дипломатії, до прикладу, через налагодження взаємовідносин між громадами та діяльності держав, що виходить за рамки офіційної діяльності (наприклад, Альянс Франсез, Британська Рада, Інститут Гете).

Сьогодні держави практикують залучення діаспор до реалізації своїх дипломатичних завдань в рамках публічної дипломатії аби просувати національні інтереси для досягнення власних цілей (через стратегії посередництва та представництва, пропаганду). Діаспори є повноцінними акторами дипломатичних зносин, тому що виступають, як посередники між країною перебування та батьківщиною; вони виступають як повноціні суб'єкти та об'єкти публічної дипломатії країн походження й країн реципієнтів.

Щодо інструментів, то представники діаспор часто застосовують практику дії формально через призначення почесних консулів або неофіційно через діяльність громадян-дипломатів, менеджменту проєктів, програм та інформаційних кампаній.

Існує велика кількість діаспор, що виходить за рамки національного або етнонаціонального представлення через конкуруючі ідеї, виражені релігійними діаспорами такими як Фалуньгун, члени якої вважаються частиною китайської діаспори, або сикхської діаспори, в яких вкорінений історичний спогад про етнічне насилля з боку уряду Індії. Подібні приклади показують складні відносини, між діаспорами та урядами країн походження.

Дипломатія діаспор загострює проблему законного представництва, що спирається на дипломатію як на практику, адже постає проблема офіційно інституціоналізувати органи управління та налагодити координацію роботи діаспори. Позитивним прикладом в цьому контексті є діяльність структур, які координують роботу грецької діаспори – Рада греків зарубіжжя, Генеральний секретаріат греків зарубіжжя Міністерства закордонних справ Грецької Республіки [30].

Діаспори можуть виконувати функції посередників або ж грати роль миротворців на службі держави, виступаючи як дипломатичні актори, які можуть

налагодити варіацію між внутрішніми та іноземними справами, аби контролювати розвиток дипломатії в інтересах або всупереч інтересам держави.

1.2. Проблеми виокремлення поняття «громадської дипломатії» серед «традиційних» методів ведення державами дипломатичних відносин.

Проблемою визначення понять публічної, громадської, громадянської або народної дипломатії, їхньої відповідності термінам в англійській та українській науковій літературі займались у своїх роботах А. Буланов, Н. Качинська, А. Лузан, Є. Макаренко, І. Слісаренко, О. Тищенко-Тишковець, І. Тодоров та ін. Однак загальна відсутність ґрунтовних загальнотеоретичних праць щодо цієї проблематики спричиняє плутанину та призводить до різних тлумачень термінів, різних трактувань суті і завдань громадської дипломатії у науковій та публіцистичній літературі.

В українських джерелах при позначенні явища «public diplomacy» використовуються терміни «публічна дипломатія» і «громадська дипломатія». Оскільки найбільш часто використовуваним в українській науковій термінології аналогом англійського терміна «the public» є «громадськість» (у тому числі в розділі «public relations» — «зв'язки з громадськістю») [31], у наукових ж дослідженнях є доцільним використати термін «громадська дипломатія».

Зважаючи на початкову стадію дослідження цих питань у вітчизняній науці, ми зустрічаємо і принципово інші дефініції громадської або публічної дипломатії. Прийнято розуміти публічну або громадську дипломатію як «дипломатію» громад у контексті лобіювання суспільних інтересів [32]. Така «публічна дипломатія» може поширюватися на будь-які відносини між суспільствами, спрямовані на розвиток відносин, а не на досягнення певних одноразових цілей [33]. Інші експерти розрізняють терміни «публічна дипломатія» і «громадська дипломатія» і вважають, що останній стосується діяльності недержавних установ [34] або для них державний компонент не є

найбільш важливим, а зв'язки між містами-побратимами та громадськими організаціями домінують [35]. У таких випадках громадськість розглядається більше не як адресат, а як суб'єкт у взаємовідносинах із зовнішньою аудиторією, що спрямований на вивчення а потім і формування зовнішньої аудиторії, зокрема й на налагодження з ним сталих відносин.

Окремі джерела містять визначення громадянської дипломатії (рос. гражданская дипломатия, англ. civil, citizen diplomacy), яке в українській літературі часто перекладається як громадська. Зокрема, у США громадянська дипломатія (citizen diplomacy) – це «концепція, згідно з якою кожен громадянин США має право чи навіть обов'язок допомагати державі здійснювати зовнішню політику» [36]. Суб'єктами ж реалізації подібної дипломатії можуть бути як студенти, викладачі, науковці, так і спортсмени, представники бізнесу тощо.

Отже, залежно від суб'єкта здійснення заходів можна виокремити два основні види «нетрадиційної» дипломатії: 1) це діяльність, що здійснюється державою, що під її керівництвом чи за державні кошти, діє в рамках зовнішньої політики держави для реалізації національного інтересу – громадська/ публічна дипломатія, англ. public diplomacy; слово «громадська»/«публічна» у її назві вказує на адресата діяльності – тобто аудиторію, громадськість як «публіку»; 2) і діяльність, що здійснюється широким колом фізичних і юридичними особіб, інститутами громадянського суспільства, як діють незалежно від держави в інтересах держави чи суспільства – тобто громадянська, народна дипломатія, англ. citizen, civil diplomacy; в якій слово «громадянська»/«народна» у назві вказує суто на суб'єкт її здійснення [37]. Доцільно вважати, що подібне розмежування не буде означати їхньої абсолютної відокремленості однієї від одної.

В цьому контексті, сучасна політична термінологія отримала поняття «нової громадської дипломатії» [38], яке вже не зводить суть дипломатії лише до одностороннього донесення урядовими структурами необхідної для іноземної цільової аудиторії інформації. Натомість, своєю метою «нова громадська

дипломатія» встановлює «налагодження постійних контактів між інститутами громадянського суспільства різних країн, розвиток міжнародних мереж і участь у їхній діяльності за умов послаблення державного контролю та створення атмосфери довіри і рівноправності» [38].

І дійсно, світ вийшов за рамки Вестфальської системи і поступово характеризується диверсифікованим суверенітетом і відносною втратою територіальної приналежності. У цьому мінливому ландшафті легітимність більше не може бути обмежена рамками територіально визначених політичних спільнот. Держави та інші міжнародні суб'єкти починають самі усвідомлювати необхідність того, щоб їх політика здавалася більш прийнятною для іноземної громадськості. Нові типи суб'єктів, такі як багатосторонні організації, наднаціональні держави і суб'єкти громадянського суспільства, а також нові комунікаційні технології, змушують держави в їх прагненні до підвищення легітимності приділяти все більшу увагу громадській дипломатії.

Громадська дипломатія (далі ГД) — це набагато старіша концепція, [20] але відносно нещодавно вона була оновлена, щоб додати її до набору інструментів. У той час як кампанії ГД стали набагато більш витонченими і в багатьох випадках є невід'ємними частинами дипломатичної діяльності держав, критики на адресу її практики та ефективності предостатньо. Ці критичні зауваження зосереджені головним чином на недоліках координації, фінансування та зобов'язань. У цьому розумінні громадянська дипломатія прагне зміцнити глобальну публічну сферу щодо найбільш політизованих і значущих питань глобальної системи за умови, що це підвищить прозорість і підвищить легітимність і ефективність зовнішньої політики держав та інших міжнародних суб'єктів.

Вивчення громадської дипломатії охопило мережеву парадигму, в рамках якої держави передають функції здійснення дипломатичної діяльності неурядовим організаціям або розглядаються їх в якості партнерів [39]. Головний аргумент дослідників у цій сфері полягає в тому, що держави повинні відкрито і

активно позиціонувати себе в сфері диверсифікованої дипломатії в глобальній системі і відкривати майданчики для діалогу з громадянами світу по всьому спектру важливих транснаціональних питань [40]. І те, що НУО можуть бути частиною цього підприємства, не повинно зменшувати роль і прями позиції держав [39]. Завдання для громадської дипломатії в ХХІ столітті полягає в тому, щоб бути спільною та інклюзивною і створювати широкі коаліції з сегментами глобального громадянського суспільства при передачі та роз'ясненні тез держав на міжнародному рівні [40].

У світі, де національні та глобальні інтереси часто перетинаються, участь у діалозі із зарубіжною громадськістю є умовою ефективної зовнішньої політики [41]. Таким чином, громадська дипломатія стає «виразом мінливих відносин між дипломатичним істеблішментом і суспільством в цілому... соціалізованою формою дипломатії» [40]. Дійсно, основною причиною нового акценту на ГД є зростаюча влада громадян і суб'єктів громадянського суспільства. Хвилі демократизації від антиколоніальних рухів до падіння комунізму в Центральній і Східній Європі довели важливість громадян, які тепер повинні погодитися або, принаймні, дати свою згоду на урядову політику. Є значні свідчення, що вказують на виникнення транснаціонального, навіть глобального громадянського суспільства. Звичайно, це не перший випадок, коли громадянське суспільство виходить за межі державних кордонів для створення коаліцій з глобальним охопленням. Профспілковий рух, рух проти рабства й расової дискримінації, боротьба за виборче право жінок, екологічні рухи — ось лише кілька прикладів. Глобальне громадянське суспільство діє через національні кордони, виступає за зміни, виступає проти поточних процесів або політики і пропонує альтернативні рішення глобальних проблем [42; 43].

Скорочення витрат на глобальні комунікації дозволило демократизувати доступ [41] а демократизація доступу до інформації перетворила громадян на незалежних спостерігачів, а також активних учасників міжнародної політики. Люди стали «учасниками, з якими потрібно консультиватися, відстоювати,

інформувати, слухати, співпрацювати» [39]. За словами Джозефа Ная, інформація є силою [44]; і сьогодні набагато більша частина населення світу має доступ до цієї сили. Інформаційні та комунікаційні технології долають географічні та інші бар'єри, пов'язані з основними засобами масової інформації та традиційними громадськими та політичними дискусіями, змінюючи природу влади та дипломатії, надаючи нові можливості для участі громадян та глобальної взаємодії за рахунок використання політичних «точкових причин», заснованих на Інтернеті [45]. Розширення соціальних відносин, які виходять за рамки і ігнорують межі, підвищує значимість окремих осіб і громадських суб'єктів [39; 40; 41]. Прикладом подібного залучення були і є надання дипломатичних паспортів представникам творчої спільноти, номінування амбасадорів місії структур ООН [46]. тощо.

Більш того, в той час як фізична безпека держави від зовнішніх загроз була єдиним обов'язком урядів по відношенню до своїх громадян, в даний час громадяни вимагають ряду основних благ, таких як захист їхніх основних прав людини, чисте повітря і вода, інвестиції, зайнятість і процвітання. Таким чином, концепція державної безпеки була доповнена безпекою людини, оскільки повсякденні турботи громадян стають турботами осіб, що визначають зовнішню політику. Це означає, що епоха абсолютного суверенітету, якщо вона коли-небудь існувала, змінилася об'єднаним суверенітетом у ряді секторів, в той час як вчені все частіше говорять про «відповідальний суверенітет» [47]. Уряди повинні враховувати основні права та інтереси своїх громадян, якщо вони хочуть зберегти легітимність і залишитися при владі. У цього аргументу, однак, є і друга сторона. Глобальні екологічні програми, хоча й ініційовані на урядовому рівні, будуть успішними тільки в тому випадку, якщо люди будуть переконані в їх цінності і будуть діяти відповідно до них. В безпекових питаннях роль громадської демократії є, також, визначною. До прикладу, нездатність Сполучених Штатів успішно боротися з тероризмом в певних регіонах світу показує, що взаємодія тільки з урядами, але не з народом, є обмеженим підходом.

У цьому сенсі глобальна політика може ефективно працювати тільки за участю людей.

Отож, слід виділити хоча б п'ять основних видів діяльності, які складають громадську дипломатію, та наголосити на одному, який важливіший за інших, а саме слухання. Це основна діяльність будь-якого дипломата і перша складова публічної дипломатії. Другим компонентом публічної дипломатії є поширення: пояснення іноземній аудиторії через представників, хто ви і що ви робите, щоб встановити відносини і вплинути на громадську думку [48].

Ще один спосіб налагодити відносини з іноземною аудиторією — це культура, яка є третім елементом публічної дипломатії. Обмін культурою та експорт її — цінні інвестиції. Четвертий елемент — це обмін, особливо обмін студентами, який проводиться для встановлення відносин між двома різними спільнотами. Хорошим прикладом у цій галузі є програма Європейського Союзу Erasmus [49], яка є успішною у встановленні відносин на європейському рівні.

П'ятим елементом історично було міжнародне мовлення, в даний час в значній мірі застаріле через цифрові медіа. США є гарним прикладом, оскільки історично вона використовувала міжнародну пресу, радіо та телебачення для впливу на громадську думку.

Кожен з цих п'яти елементів виконується протягом певного періоду часу. Прослуховування та проектування засобів масової інформації — це дії, які виконуються постійно. Проте, поширення відбувається в короткостроковій перспективі, в той час як культурна дипломатія закладена в середньостроковій перспективі. Найкраще вони працюють, коли кожен з цих елементів розробляється окремим агентством незалежно один від одного, як це відбувається в Німеччині, США тощо.

Сьогодні публічна дипломатія, безумовно, є інструментом м'якої сили, або англійською мовою «м'якою силою», згідно з термінологією, розробленою, вже згаданим нами, американським вченим Джозефом С. Наем-молодшим, тому що вона дозволяє гравцеві зміцнити свою присутність у всьому світі, залучити

таланти або інвестиції і представити свої цінності і культуру міжнародної аудиторії [44].

Саме з цієї причини «м'яка сила» стала більш значною. Держави з позитивною репутацією серед світової громадськості можуть надавати більший вплив на громадян світу, що сприяє реалізації їх подальшої політики. Це робиться не для того, щоб підкреслити важливість традиційних засобів зовнішньої політики, таких як військові інструменти і примус, а для того, щоб заявити, що вони апріорі не є основними інструментами зовнішньої політики. Об'єднання цих двох форм влади, названих «розумною владою», представляється найбільш розумним і ефективним підходом до розробки зовнішньої політики в ХХІ столітті [50].

З усіх цих причин змінюється сама природа дипломатії. Традиційна дипломатія обертається навколо дискусій між високопосадовцями за зачиненими дверима. У глобалізованому світі з розширеними мережами комунікації і представництва це все частіше оскаржується через властиву йому відсутність прозорості, а також нездатність вирішити ряд проблем. Найбільш показовим прикладом є приклад політики ЄС щодо цілих регіонів. наприклад, Європейська політика сусідства і Середземноморський союз. Це також включає взаємодію з людьми. Громадська дипломатія, навпаки, могла б вивести дипломатію з усталених рамок еліт і показати, як можна вплинути на думку людей, виграти суперечки, змінити сприйняття, а також отримати згоду і ентузіазм щодо своєї політики. Він міг би адаптувати функції розробки зовнішньої політики до мінливих політичних умов і необхідності демократизації без заміни традиційної та структурної дипломатії [40].

Як зазначалося, громадська дипломатія не є новим явищем в дипломатичній практиці. Однак вона привернула до себе увагу в середині двадцятого століття, коли дипломатія потрапила під пильну увагу засобів масової інформації та громадської думки. Більш того, вона також стала більш суттєвим інструментом під час холодної війни, оскільки сформулювала

необхідність наддержав завоювати «серця і уми» людей в їх прагненні виграти ідеологічні битви холодної війни і заручитися підтримкою крихкого балансу ядерної зброї. Слідуючи лінійній, монологічній моделі, мета полягала в тому, щоб використовувати традиційні засоби масової інформації для передачі сильних повідомлень з метою формування міжнародної обстановки на користь держави, яка проводить кампанію [51].

Глибокі зміни як у структурах глобальної системи, так і в технологічному та комунікаційному секторі призвели до принципово іншого розуміння громадської дипломатії, її ролі та її потенціалу в міжнародній політиці. До початку XXI століття вчені і практики почали проводити відмінність між «ною» і «старою» громадською дипломатією. В одному потоці «нової» ГД підкреслювалося, що ГД повинна бути діалогічною та інтерактивною, при цьому кампанії з ГД повинні охоплювати недержавних суб'єктів, а також використовувати нові технологічні інформаційні та комунікаційні засоби [52]. Ще один напрямок «нової» ГД, на який сильно вплинули дисципліни зі зв'язків з громадськістю та маркетингу, — створення й просування іміджу держави [53]. Загальним моментом обох напрямків є те, що ГД повинна прагнути впливати на зарубіжну громадськість за допомогою м'якої сили і більш широкого вибудовування відносин. Це, знову ж таки, розширило дискусію про комунікаційну стратегію міжнародних гравців і розширює спектр дійових осіб, цілей та інструментів.

Які ж класичні пріоритети публічної дипломатії, з огляду на нові дослідження в цій сфері? Власне, початок прослуховування: зробити супровід важливою частиною роботи, особливо з урахуванням необхідної уваги. Для європейців це важке завдання, оскільки історично політика європейців заснована на свободі слова, а не на обов'язку слухати. Прослуховування має бути більше не секретною діяльністю, а публічним актом у публічній дипломатії.

У контексті державної політики не можна займатися публічною дипломатією, не повідомивши світу про цю ініціативу і не пояснивши її.

Необхідно пов'язати всі розроблювані дії з конкретною політикою. У фокусі має бути іноземна цільова аудиторія, адже метою публічної дипломатії є міжнародна громадськість, а не місцева.

Класична ГД передбачає розширення прав і можливостей, адже завдяки цифровим технологіям люди відчують себе більш залученими в громадянське суспільство. Уряди більше не є єдиним голосом на міжнародній арені. Насправді, уряд часто набагато менш заслуговує довіри на міжнародній арені. Замість того, щоб наполягати на фільтрації всієї інформації у формі офіційного голосування в столиці, краще сприймати громадську дипломатію як активну силу, яка кваліфікує і зміцнює внутрішніх гравців.

Нові ж пріоритети публічної дипломатії в даний час стосуються вирішення трьох основних проблем: безпекових, репутаційних та візійних. Безпека, пов'язана з репутацією. Важливо мати високі етичні стандарти і бути готовим внести свій внесок у вирішення проблем, які ми всі поділяємо, таких як клімат або міграційна криза в наші дні. Для створення репутації потрібен час, але як тільки вона буде створена, вона буде існувати протягом тривалого часу.

Реакція на дезінформацію має прояви у адекватному інформуванні населення, беручи до уваги всі групи, схильні до маніпуляцій. Це завдання, яке має бути колективним для створення або просування вільних засобів масової інформації по всьому світу. Таким чином, довіру буде відновлено у всіх країнах.

Розвиток бачень на майбутнє створює необхідність в розробці бачення майбутнього, якого ще не існує, як це зробили Сполучені Штати після Другої світової війни. Основна увага як і раніше приділяється минулому. Громадська дипломатія повинна встановити зв'язок з позитивними уявленнями про майбутнє, щоб забезпечити стабільність. Це нова ера публічної дипломатії, в якій технології відіграють важливу роль і можуть бути як проблемою, так і рішенням, і в той же час можливістю.

Концепція громадської дипломатії у новому її розумінні зародилася на зламі століть, спочатку у вигляді загальних прогнозів розвитку сфери

міжнародної комунікації, а згодом набула конкретизації завдяки врахуванню практичного досвіду. Основними чинниками, які вплинули на формування ГД, слід вважати поширення та розвиток нових технологій (зокрема в комунікації та Big Data) та збільшення кількості і впливу міжнародних неурядових акторів в більшості сфер[54].

Щодо першого, то саме на початку 2000-х років з'являється тенденція зі збільшення кількості інтернет-користувачів у країнах, що розвиваються. До певного часу основними інтернет-користувачами були здебільшого мешканці Західних країн (рівень проникнення Інтернету у 2000 р. серед розвинених країн становив 31 %, а з-поміж країн, які розвиваються, – 2 %) [55]. Поширення технологій Web 2.0 стало причиною розвитку інтернету, що відзначається активною участю користувачів у створенні контенту у веб-просторі. Важливо згадати й масове розповсюдження мобільних телефонів, які у 2010 р. перетворилися у багатофункціональні smart-пристрої із широкими комунікаційними можливостями. Як наслідок, виходить на якісно новий рівень колишня здатність звичайного активіста або громадського діяча за допомогою соціальної мережі Твіттер або коментаря-допису творити міжнародні новини [56].

Сьогодні нікого не дивує, здійснення живої відео-трансляції із залученням багатотисячної аудиторії з боку пересічного інтернет-користувача. Так само, як і те, що непередбачувану масову реакцію можуть викликати цілком звичайний малюнок чи домашнє відео. Як вказує Захарна Р.С., описуючи світ після теракту 11 вересня: «у світовому вимірі ці технології ведуть до формування множинних ідентичностей, накладення юрисдикцій та зменшення значення територіальної належності» [57].

Другим ж важливим чинником, що призводить до трансформації громадської дипломатії, є зростаюча чисельність та рол неурядових акторів на міжнародній арені. Особливо помітні серед них неурядові громадські організації, рухи, спілки, міжнародні ЗМІ та транснаціональні корпорації. Подібне зростання

кількості НУО наприкінці 1990-х років набуло глобального явища, яке навіть отримало назву «революція асоціацій» [57]. Нові технології відіграли не останню роль у цьому процесі, адже міжнародні організації з мережевою формою функціонування стали настільки впливовими, що змогли конкурувати з державними та наддержавними структурами у виконанні певних суспільних функцій [20]. Вони залучені до формування міжнародної політики, також їхня позиція набуває вагомого значення для формування іміджу держав, державних інституцій тощо.

В таких умовах держави змушені конкурувати з мережевими НУО та іншими суб'єктами. Їм властиві наступні переваги: гнучкість, адаптивність, надійність, здатність швидко розгортати нові осередки, мультиплікуватись та миттєво реагувати на події міжнародного життя [58, с. 89]. Роль держави зводиться до надані значної фінансової та організаційної ресурсної допомоги, визнання легітимності, надання владних представницьких повноважень та значного досвіду державного менеджменту. Відходять часи, коли уряди розглядають власну проактивну громадськість, як перешкоду або ускладнення для здійснення зовнішньої політики або реалізації стратегій громадської дипломатії. Значний потенціал громадськості у таку її вигляді стає для них очевидним. Звичайно, що зростає потенціал як у підсилення, так і в нівелюванні кожним новим гравцем урядових меседжів [58]. Яскравими прикладами цього буде підтримка позицій та ідей Дж. Ассанджа чи Е.Сноудена низкою незалежних організацій в США. Безумовно, що усе це створює труднощі з боку держав у захисті зовнішньополітичних інтересів.

Не минуло це й нових технологій, які зберігають великий потенціал аби вплинути на роботу з цільовою аудиторією. Що на початкових етапах інформ.кампанії країнам здається безсумнівною перевагою, може успішно використати суперник, зашкоджуючи цілям ГД. Відомо, що авторитарні режими почали ефективно освоювати інформаційні технології. Вони виділяють значні ресурси та розгортають широкомасштабні стратегії пропаганди. Прикладами є

медіакорпорації-гіганти з Китаю, на яких перебадає значна доля соціальних мереж, а з ними й світових інтернет-користувачів. Або, наприклад, діяльність Росії, яку не можна зарахувати до нової громадської дипломатії. Адже, незважаючи на широке застосування новітніх комунікаційних технологій та залучення неурядових структур, пропаганда РФ не побудована на довірі як базисі впливовості учасників комунікації та їхній легітимності [56]. Натомість, пропаганда країни заснована на маніпуляціях, підриві довіри та безпідставній сенсаційності. У той час, як ГД здебільшого спрямована на висвітлення переваг власної держави та її громадянського суспільства, пропаганда займає підривом репутації міжнародних партнерів.

В результаті основна література і практика зосереджені на традиційній політиці і стратегіях, таких як освітні обміни, організація заходів з просування своєї культури, мови і самобутності за кордоном, а також розвиток міцних культурних зв'язків. Культурна дипломатія часто вважається сумісною з ГД, і можна бачити, що перша є органічною частиною другої [59]. Національний брендинг, що просуває імідж держави в третіх країнах розглядається як частина ГД [60]. Ряд вчених також намагалися відрізнити ГД від негативних конотацій, які несе з собою пропаганда, а також успішно розрізняти особливості корпоративних, медіа, і дипломатії за посередництвом ЗМІ з ГД [61]. Більшість вчених погоджуються з розумінням того, що формування культурних зв'язків та залучення частини іноземного населення до освітніх програм та обмінів сприятимуть просуванню зовнішньополітичного порядку денного держави-організатора. Акцент робиться на тому, щоб зробити іноземних громадян носіями ідей, світоглядів і норм, дружніх державі, яка проводить кампанію [62; 63].

Важливо також зазначити, що більшість дослідників ГД не приховує свого розчарування з досить посередніми результатами, які зараз дає ГД. У Сполучених Штатах досі зберігається питання створення позитивного іміджу серед інших країн. Освітні обміни та культурне просування не призвели до

створення сприятливого глобального середовища для Сполучених Штатів [64]. Стереотипи про британців і Сполучне Королівство як і раніше все ще актуальні, на противагу припущенням організаторам кампанії ГД [65]. У Східній Азії уявлення про ЄС не збігаються з тими, які ЄС має про себе [66]. Таким чином, ГД, хоча зараз і займає важливе місце в державних порядку денному, схоже, недостатньо ефективна. Більшість спостерігачів підкреслюють, що ГД залишається незадовільним у плані координації та фінансування, і пропонують це в якості основних причин недоліків ГД.

На думку дослідників, ГД повинна зосередитися на всіх нагальних міжнародних проблемах, таких як погіршення стану навколишнього середовища, характер економічної системи та економічні кризи, правосуддя, пов'язане з торгівлею, гуманітарні інтервенції і так далі. Досліджується необхідність переорієнтувати тематичну спрямованість ГД: замість того, щоб працювати переважно над питаннями культури, освіти та ідентичності, ГД слід зосередитися на зростаючих загрозах, загальних і актуальних для більшості, якщо не для всіх, частин населення планети.

Це робиться не для того, щоб принизити переваги, що впливають з культурних заходів, і не для того, щоб виступати за їх припинення. Справа в тому, що цього недостатньо, і існує нагальна необхідність в тому, щоб ГД працювала над розширеним тематичним порядком денним, який не виключає жодної з найважливіших глобальних проблем. Просування країни і національний брендинг залишаються домінуючими в діяльності ГД, а цінність заходів і культурних зв'язків полягає в розвитку дружніх відносин, які дозволяють краще сприймати і розуміти передані повідомлення. Проте, в якийсь момент повинен початися діалог. Мета ГД повинна полягати в тому, щоб повністю пояснити свою політику і показати, як вона сприяє наданню глобальних суспільних благ, таких як мир, безпека, повага прав людини і міжнародного права, процвітання, сталий розвиток і багато іншого. Оскільки публічна дипломатія не може зводитися тільки до продажу політики, цінностей, національного іміджу і культури, вона

вимагає вибудовування взаємовигідних відносин з внутрішньою і зовнішньою громадськістю.

Науковці зазначають, що в практиці громадської дипломатії не вистачає дискурсивних процесів, які дозволяють їй грати свою істотну роль в глобальній політиці в XXI столітті. Вони повинні починатися з ретельного і систематичного збору та аналізу думки іноземної громадськості [67]. Це має призвести до всіх критичних зауважень щодо конкретної політики. Другим кроком є «інвестування в аналіз, синтез і поширення» [68]. Потім ГД може створювати центри для обговорення, аргументації, контраргументації та зворотного зв'язку.

Стратегічна дискурсивна громадська дипломатія може бути корисною у трьох напрямках:

- доведення до широкої громадськості аргументів та ідей. Міжнародну громадську думку можна буде переконати погодитися і запевнити у своїй підтримці жорсткими податковими та економічними заходами тільки в тому випадку, якщо вона буде переконана в їх достоїнствах, а не в тому, що вони нав'язані зверху і володіють двоїстою ефективністю. У нашому мережевому суспільстві держави повинні бути інклюзивними та співпрацювати з низкою НУО та академічними установами у розумінні глибини та параметрів проблеми, формулюванні та доведенні її до відома громадськості та просуванні кращих формул.
- досягнення глибокого взаєморозуміння за допомогою вивчення перспектив цільової країни. Більшість думок, яких дотримуються люди, вбудовані в культурно визначену систему переконань. Це повинно бути правильно і ретельно зрозуміле і оцінено, щоб міг початися справжній діалог.
- отримання потенційно корисної інформації. Не слід випускати з уваги можливість корисних коментарів і зустрічних пропозицій, які можуть виникнути в глобальній публічній сфері. Глобальне суспільство є і має бути частиною глобальної політики, і його роль повинна бути посилена.

Вислуховування людей має бути першим кроком перед визначенням і здійсненням конкретної політики. Відгуки людей, які пережили кризи, можуть надати велику допомогу.

Водночас урядам слід тісно співпрацювати з НУО та академічними установами, діяльність яких зосереджена на цих питаннях. Створення мереж відкритого діалогу між державами, НУО та громадськістю сприяє глибоким дискурсивним процесам, які можуть допомогти у визначенні та формулюванні параметрів проблеми, а також у визначенні та реалізації відповідної політики.

В контексті дослідження поняття громадської дипломатії, ми згадували про окремий «парадипломатичний» вид публічної дипломатії, як дипломатія міст. Транскордонна співпраця міст на рівні місто-місто відбувалася протягом усієї історії, у другій половині ХХ століття вона активізувалася та втілилася в розвитку практики міст-побратимів. Основні сфери взаємодії – культурна, спортивна та освітня; [69] нововведеннями у співпраці на межі тисячоліть є обмін знаннями у сфері містопланування, захисту довкілля, навчальних тренінгів, інтеграції людей з обмеженими можливостями та іммігрантів у спільноту, боротьби з наркотиками [70]. Сфери взаємодії та її глибина залежать винятково від домовленостей сторін та їхнього бажання співпрацювати.

Явище співпраці на рівні місто-місто стали називати «дипломатією міст» або «парадипломатією» (від «паралельна дипломатія»), термін наголошує на можливості існування діяльності міст у зовнішній сфері паралельної з державною на території однієї ж держави [71]. Так, транскордонні двосторонні зв'язки між містами сформували стабільну практику відносин між суб'єктами одного рівня, які підпорядковуються різним державам.

Слово «дипломатія» у понятті «дипломатія міст» доцільно використовувати через наступні фактори:

- представники міст поєднують на міжнародному рівні виборчі округи та проводять переговори від імені своїх виборців;

- «дипломатія міст» включає в себе залучення місій та посланників, а також голів місцевих урядів;
- вона включає посередницьку діяльність та угоди між безпосередньо містами або ж містами та третіми сторонами [72].

Процес набуття містами міжнародної суб'єктності – перехід від латентного потенціалу до явної можливості дії у міжнародній системі – необхідно розглядати як два паралельні процеси: висхідний та низхідний. Так, у висхідному процесі утворення можна класифікувати за наступними критеріями:

- за ініціатором створення групи: створені центральним урядом – Міжнародний союз місцевих органів влади (the International Union of Local Authorities (IULA)); створені безпосередньо містами – Всесвітня федерація поріднених міст (World Federation of United Cities (WFUC-UTO)) [73], Metropolis [74] (World Association of the Major Metropolises – Всесвітня асоціація метрополісів); створені шляхом інтеграції вже існуючих мереж міст – Об'єднані міста та місцеві уряди (United Cities and Local Governments (UCLG)) [75];
- за метою створення: для обміну досвідом – IULA, WFUC-UTO, Metropolis; для артикуляції інтересів міст на глобальному рівні – IULA з 1950-х, UCLG;
- за сферами діяльності: універсальна – IULA [76], WFUC-UTO, Metropolis, UCLG; нішева – Міжнародна рада з локальних ініціатив із навколишнього середовища (International Council for Local Environmental Initiatives (ISLEI)) [77].

Розглядаючи низхідний процес надання містам суб'єктності варто розглянути діяльність ООН. 1994 року було узгоджено створення комітету координування міст G4+, який переріс у Світову асамблею міст та органів місцевої влади (The World Assembly of Cities and Local Authorities (WACLA)) [78]. Форма взаємодії міст та ООН була узгоджена 1999 року шляхом створення Комітету місцевих органів влади ООН (United Nations Advisory Committee of

Local Authorities (UNACLA)) у рамках Програми ООН з населених пунктів (із 2002 – ООН-Хабітат) для зміцнення діалогу системи ООН із місцевою владою з усього світу.

Отже, під усталеним трактуванням терміну «публічна дипломатія» ми можемо розуміти різноманітну закордонну діяльність як державних так і недержавних структур з метою поширення ідей, культури та наративів серед іноземної громадськості. Поняття ж «нова публічна дипломатія» значно розширює коло акторів, інструментів та завдань такої діяльності. Увага приділяється діяльності не так заради впливу, як до слухання, інтегрування, ознайомлення, дискурсу та пошуку спільних політик.

Суб'єктами публічної дипломатії виступають уряди держав, закордонні представництва, неурядові громадські об'єднання, рухи, експертні середовища, лідери суспільної думки, діаспори, міста, громади тощо. Щодо інструментів, то основу складають інформаційні кампанії, неформальні канали комунікації в мережі інтернет, культурно-навчальні центри за кордоном, діалогові майданчики, залучення іноземної громадськості до процесу спільного вирішення широкого колу питань, грантові програми, фонди, обміни, іномовлення тощо.

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНОЮ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ, ЯК МЕТОДУ ВЕДЕННЯ ЗОВНІШНІХ ЗНОСИН В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Для дослідження ролі громадської дипломатії, як методу ведення зовнішніх зносин України з ЄС та НАТО в контексті євроатлантичної інтеграції, необхідно: окреслити коло інституцій, що відповідають або дотичні до процесу інтеграції України в євроатлантичний простір; окреслити коло інституцій, що відповідають або дотичні до процесу реалізації громадської (публічної) дипломатії; визначити документальну базу, що регламентує даний процес, визначає мету й завдання, конкретні показники; розмежувати сфери діяльності та завдання національних та закордонних інституцій ЄС та НАТО, що діють на території України, та спільно залучені до процесу євроатлантичної інтеграції України; дослідити методи та засоби, що запроваджує Україна в галузі громадської дипломатії задля підтримки євроатлантичної інтеграції.

2.1. Нормативно-правові засади євроатлантичної інтеграції України, її завдання, напрями та зобов'язання залучених сторін.

Процес Євроатлантичної інтеграції умовно слід розрізняти на два етапи. Перший етап — співробітництва і партнерства (1991-2014 рр.). У ці часи налагоджується системний політичний діалог, створюється комплекс партнерських відносин у різних сферах, будуються договірноправові засади співробітництва, триває поступове утвердження євроінтеграційного курсу України. Другий — етап «політичної асоціації і економічної інтеграції» (з 2014р. і понині). Цей період відзначається набуттям нової якості партнерства Україна-ЄС в рамках Угоди про асоціацію, остаточним затвердженням незворотності

євроінтеграційного курсу України, спільним протистоянням російській агресії [79].

Процес євроатлантичної інтеграції України у період незалежності відбувається в рамках трьох основних форматів-вимірах: співпраця в рамках програми Східного партнерства ЄС, виконання угоди про Європейську інтеграцію між Україною і ЄС та виконання положень Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору. Наше дослідження базуватиметься на висвітленні застосованих інструментів та методів громадської дипломатії з боку України, ЄС та НАТО. Методів, що сприяють євроатлантичній інтеграції України.

Для дослідження впливу суб'єктів громадської дипломатії на інтеграційні процеси, важливим є окреслення основних завдань, напрямів діяльності та зобов'язань між Україною, ЄС та НАТО в рамках форматів-вимірів, описаних вище.

Взаємодія України та ЄС в рамках Східного партнерства передбачає співпрацю в сфері: роботи над Угодою про асоціацію, яка включає комплексне розуміння зони вільної торгівлі між ЄС та 6 країнами-партнерами; фінансування складних програм, які мають покращити структуру управління українською владою; інтеграція з економіками країн ЄС передбачає зближення українського законодавства із законодавством ЄС; створення Економічного союзу між учасниками проекту Східного партнерства; співробітництво у боротьбі з корупцією, організованою злочинністю, нелегальною міграцією; Підвищення мобільності робочої сили та перспективи відкриття ринків праці ЄС для українців; зміцнення енергетичної безпеки України; реалізація програм з подолання економічної та соціальної нерівності в Україні; зміцнення контактів між Україною та ЄС та між їх громадянами [80].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулося в два етапи. 21 березня 2014 р. під час позачергового саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт саміту. До політичної

частини належать наступні розділи угоди: «Загальні цілі та принципи», «Політичний діалог і реформи, політична асоціація, кооперація та розширення у сфері міжнародних відносин і безпеки» та «Інституційні, загальні та остаточні заходи» [81].

У розділах визначено цілі політичного діалогу, ключовим з яких є запровадження політичної асоціації між Україною та ЄС. Інші цілі включають поширення міжнародної стабільності і безпеки, зміцнення поваги демократичних принципів, верховенства закону і благого управління, прав людини і основних свобод, поширення принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності і непорушності кордонів, а також співробітництво в галузі безпеки і оборони.

Ця частина визначає рівні і формати політичного діалогу, зокрема, вона передбачає проведення самітів, зустрічей на міністерському та інших рівнях [82]. Елементом співпраці є забезпечення захисту персональних даних, відповідно до стандартів європейського та міжнародного зразка. Угодою передбачається ведення діалогу щодо питань у сфері міграції аби налагодити управління міграційними потоками, що включає боротьбу з нелегальною міграцією та протидію торгівлі людьми.

У розділі «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» передбачається запровадження нових форматів та рівнів співробітництва між Україною та ЄС після набуття чинності Угодою про асоціацію, зокрема створення Ради та Комітету з питань асоціації, Парламентського комітету з питань асоціації. З метою залучення до реалізації Угоди громадянського суспільства має бути створена Платформа громадянського суспільства [82].

27 червня 2014 р. у процесі засідання Ради ЄС Президентом України П. Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС було підписано економічну частину Угоди.

Частина угоди «Справедливість, свобода та безпека» визначає напрями співпраці у відповідних галузях. Важливою метою співпраці є встановлення

верховенства закону та зміцнення відповідних інститутів, зокрема в галузі правоохоронної діяльності та становлення правосуддя, в першу чергу, для зміцнення судової системи, підвищення її ефективності, забезпечення її незалежності та неупередженості [82].

Положення розділу «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію визначають глибоку і всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ) Україна - ЄС. На цей розділ припадає 2/3 від загального обсягу основної (без додатків і протоколів) частини Угоди. ЗВТ передбачає лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та до певної міри — руху робочої сили [82].

Окремі статті присвячені регуляції трудової політики, забезпечення належних умов для працівників, які на працюють за кордоном відповідно до міжнародного законодавства. Важлива увага приділяється запровадженню безвізового режиму, що забезпечить мобільності громадян і поглибить візовий діалог. Сьогодні це стало можливим лише після досягнення Україною відповідних критеріїв, що передбачаються у «Плані дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України» [82].

В частині Угоди «Економічне та секторальне співробітництво» міститься положення про умови гармонізації законодавства України та законодавства ЄС, зазначаються зобов'язання України щодо впровадження реформ інституційної спроможності відповідних установ та окреслюються принципи співробітництва між Україною, ЄС та його державами-членами стосовно низки секторів економіки України та напрямів реалізації державної галузевої політики.

«Економічне та секторальне співробітництво» містить 28 глав, які передбачають відповідні заходи у секторах з розвитку енергетики, у т.ч. ядерної, транспорту, захисту навколишнього середовища, статистики, надання якісних фінансових послуг, туризму, аудіовізуальної політики, промислової політики та підприємництва, науково-технічної співпраці, культури, освіти, сільського

господарства, оподаткування, космічних досліджень, охорони здоров'я, тощо [82].

В частині «Фінансове співробітництво» окреслюються механізми і шляхи отримання Україною фінансової допомоги з боку країн-членів та керівних структур ЄС. Визначаються пріоритетні сфери надання допомоги, порядок моніторингу та оцінки ефективності її використання. Положення цієї частини передбачають заходи з поглиблення співпраці України та ЄС з метою попередження та боротьби з корупцією та незаконною діяльністю, шахрайством. Для цього передбачається поетапна гармонізація українського законодавства із законодавством ЄС у цій сфері, обміну відповідною інформацією тощо [82].

Щодо інтеграції України до Північно-Атлантичного альянсу, поглиблення інтеграції з НАТО — пріоритетний напрям державної політики, закріплений у Конституції України. Виконання реформ на цьому шляху є умовою отримання Україною Плану дій щодо членства (ПДЧ) в Альянсі. Україна має статус партнера НАТО із розширеними можливостями та віднедавна приєдналася до Центру НАТО передового досвіду в галузі енергетичної безпеки [83].

В Україні питання координації євроатлантичної інтеграції України здійснює Комісія, яку очолює Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Діють 4 спільні робочі групи Україна-НАТО: з питань воєнної реформи; оборонно-технічного співробітництва; зі співробітництва з питань науки і довкілля, з питань планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру [83].

Річні національні програми під егідою Комісії Україна-НАТО (РНП), які розробляються з 2009 року, є інструментом здійснення реформ в Україні. РНП затверджуються Президентом України. Особлива увага в програмах приділяється питанням досягнення відповідності критеріям членства в НАТО, переведення сектору безпеки і оборони України на стандарти НАТО та зміцнення демократичного цивільного контролю [83].

Під егідою групи з питань воєнної реформи виконується низка проектів, що сприяють реформуванню сфери безпеки і оборони: з подолання корупції (Ініціатива НАТО з розбудови цілісності та прозорості, зниження корупційних ризиків в оборонних та безпекових інституціях), професійної підготовки цивільного персоналу сектору безпеки та оборони, реформування системи військової освіти в Україні, перепідготовки та соціального захисту звільнених у запас військовослужбовців [83].

Забезпечення координації співробітництва між Україною та НАТО в сфері науки покладається на комісію зі співробітництва з питань науки і довкілля, створену у 2000 році. Співпраця України з НАТО за Програмою «Наука заради миру і безпеки» триває з 1991 року і визнана успішною усіма країнами Альянсу [83].

2.2. Нормативно-правові та інституційні засади громадської дипломатії України в рамках євроатлантичної інтеграції.

Стосовно чіткого визначення публічної або громадської дипломатії, в Україні існував понятійний вакуум. Публічну дипломатію в Україні трактували як «політику», «вектор роботи», «інструмент», «секторальний напрям зовнішньої політики», «механізм», тощо. Взаємозамінно вживається поняття публічної та культурної дипломатії, або ж публічної дипломатії та концепту м'якої сили. На цю проблему вказують експерти у цій галузі.

Як зазначив Володимир Шейко (Український інститут): «Ми бачимо, що навіть у МЗС особи, які приймають рішення, часто міксують публічну дипломатію, культурну дипломатію, функції пресслужби – це створює непорозуміння, хто за що має відповідати, де пролягають межі компетенції між підрозділами, і яких результатів варто очікувати від кожної з цих функцій» [84].

Партнер CFC Big Ideas, співзасновник УКМЦ Василь Мирошніченко зазначив наступним чином: «Культурна дипломатія є частиною публічної, яка є

набагато ширшою. Крім культурної, у рамках публічної є експертна, є наукова, спортивна. Важливою є роль громадянського суспільства та бізнесу. Публічна дипломатія дуже пов'язана з розвитком медіа, бо публічна дипломатія – це насамперед комунікація. Поява соціальних мереж створила нові можливості для спілкування держави із громадянами іноземних країн у режимі реального часу без особливих зайвих витрат» [84].

Представниця Дипломатичної академії України Катерина Смаглій визначає принципову відмінність звичайної культурної діяльності від цілеспрямованих заходів публічної дипломатії: «в Україні процес від ідеї до втілення є досить довгим. Можливо, це пояснюється відсутністю чіткого бачення і розуміння, де проходить водорозділ між публічною та культурною дипломатією. Культурна дипломатія, безумовно, є частиною публічної. Якщо вона не буде частиною публічної дипломатії, то це будуть просто культурні заходи, без прив'язки до зовнішньополітичних завдань» [84].

Певна новизна напряму в Україні і довга відсутність стратегії, яка б чітко окреслила сутність і наповнення публічної дипломатії в українському контексті слугує поясненням подібній неузгодженості понять. Додатково й міждисциплінарність поняття і його комплексність не дозволяє чітко визначити межу між компонентами публічної дипломатії. Адже з них ми визначили діяльність в сфері культурни, експертного середовища, наукової діяльності, освіти, спорту, цифрової та економічної діяльності суб'єктів публічної дипломатії. На сьогодні, шайбільш «видимою» та зрозумілою є культурна дипломатія.

Аналізуючи законодавчу базу України, що регулює або є дотичною до здійснення Україною заходів публічної дипломатії, слід навести такі приклади:

- Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». В ньому публічну дипломатію прямо не згадано, однак, як основа зовнішньої політики зазначається провідне місце України у системі міжнародних відносин, шлях на зміцнення міжнародного авторитету держави та закріплення

шляху на євроатлантичну інтеграцію, підвищенні ролі і місця у світовому інформаційному просторі, спорті, культурі та науці, що на практиці здійснюється заходами публічної дипломатії [85];

- Аналогічно – і в Законі «Про дипломатичну службу», який серед основних завдань органів дипломатичної служби визначає сприяння утвердженню міжнародного авторитету України та піднесення у світі її іміджу як надійної і передбачуваної країни-партнера [86];
- Аналізуючи Стратегію національної безпеки, можемо стверджувати, що інструменти публічної дипломатії є дієвими для реалізації її основних завдань та напрямів. Серед завдань зазначається набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО, що забезпечить зміцнення міжнародної підтримки України. Окремо слід зазначити наміри сприяти збереженню політичного, економічного та правового тиску на РФ збоку міжнародних структур. Відповідно до сучасних викликів, згадана реалізація ініціатив щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій [87];
- У контексті стратегічних комунікацій, публічну дипломатію згадує Воєнна доктрина. Під заходами публічної дипломатії доктрина розуміє «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави ...» [88]. Подібне розуміння завдань публічної дипломатії представлено й в Доктрині інформаційної безпеки України. В ній розвиток публічної дипломатії йде в контексті заходів щодо формування позитивного іміджу України на світовій арені [89];
- Чинна Концепція популяризації України в світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі визначає роботу з популяризації України у світі, створення позитивного іміджу та просування інтересів України на міжнародній арені як складову зовнішньої політики і національної безпеки України. Вона наголошує на потребі підсилення інституційної спроможності та міжвідомчої співпраці для здійснення міжнародних стратегічних комунікацій [90];

- Прийнята у 2019 р. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», знову згадує за необхідність посилення інституційної спроможності та синергії для просування іміджу України у світі. Стратегія радить збільшити присутність у міжнародному академічному, культурному та громадському середовищі. Згадується такий прийом, як висвітлення історій успіху в Україні, що передбачає просування набору завчасно сформованих та прийнятих меседжів [91];
- Позитивною тенденцією є згадка публічної дипломатії та завдання із просування позитивного іміджу України у світі в Програмі діяльності уряду Д. Шмигала. Програма наголошує на протидії антиукраїнським інформаційним кампаніям за кордоном та передбачає проведення інформаційних кампаній серед іноземної аудиторії про події в Україні, та офіційну внутрішню і зовнішню політику. Вже згадані історії успіху в програмі виражено у інформуванні про прогрес впровадження Україною реформ. Окремо зазначена ціль з розширення географії діяльності Українського інституту та супутніх інституцій [92].

Після перемоги Революції гідності та затверджені безповоротності європейського шляху країни, необхідним була розробка та виконання комунікаційної стратегії, що мала б спрямування на внутрішню та зовнішню аудиторії. Українська влада на старті виконання Угоди здійснила ряд кроків з налагодження спільної роботи виконавчої та законодавчої гілок влади в ухваленні євроінтеграційних законів, роз'ясненні переваг євроінтеграції серед громадян. Зокрема, у 2015-2018 рр. набув чинності Порядок денний асоціації, Уряд затвердив План заходів з виконання Угоди про асоціацію, План перекладів актів права ЄС на 2017-2018 рр. та Стратегію комунікації Угоди. Було також схвалено Дорожню карту виконання Угоди.

З метою сприяння інтеграції України до ЄС була затверджена ще в 1998 році Стратегія інтеграції України до ЄС. Вона регламентувала необхідність

забезпечення проведення широкомасштабної агітаційно-інформаційної національної кампанії [93].

В Україні з 2004 по 2011 рік функціонували дві державні програми по інформуванню громадськості з питань європейської інтеграції України. Але жодна з них не була виконана через відсутність коштів у бюджеті, неналагоджену чітку та адекватну систему моніторингу реалізації завдань програм й взаємодії між владою та інститутами громадянського суспільства тощо [94].

У 2013 році прийнято Концепцію реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року [95]. І знову ж, через скорочення видатків зазначена Концепція фактично не виконується.

Відповідно, актуальними залишались ряд наступних проблем: «недостатній рівень свідомої підтримки широким загалом українського суспільства процесу європейської інтеграції; істотний дисбаланс рівня підтримки населенням зовнішньополітичного курсу на європейську інтеграцію в різних регіонах України; нерозуміння широким колом громадян взаємозв'язку між процесами європейської інтеграції та підвищенням рівня життя і політичною стабільністю; існування реальних ризиків зменшення рівня підтримки громадянами процесів європейської інтеграції та вступу до ЄС» [95].

Подібний масштаб та складність поставлених завдань, кількість задіяних учасників, негативний досвід органів державної влади в цій галузі створював необхідність формування цілком нової Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 - 2021 роки.

Вже тоді процес реалізації, фінансування та контролю на виконанням стратегії передбачав активне залучення та співпрацю органів місцевого самоврядування, органів державної влади, бізнесу, інститутів громадянського суспільства, засобів масової інформації, міжнародних організацій. Щодо контролю та координації виконання стратегії, кабінет міністрів утворив

консультаційно-дорадчий орган — Координаційна рада з реалізації Стратегії, яку очолює Віце-прем'єр-міністр України. Щодо обраної форми контролю за ефективністю досягнення цілей стратегії, вирішено було провести системні соціологічні дослідження, що мають відбуватися протягом усього терміну реалізації стратегії та виконуватися за єдиною методологічною основою.

Та однієї комунікаційної стратегії, що діє в сфері інформаційного супроводу — замало. У жовтні 2017 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову № 759 Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. Цей документ регламентує діяльність нового Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції [96].

Згідно з постановою, Урядовий офіс здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади для системного планування та виконання заходів державної політики згідно із зобов'язаннями України у сферах європейської та євроатлантичної інтеграції. Однією з функцій Офісу також є оцінка результатів такої діяльності.

Урядовий офіс здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади з розроблення та здійснення заходів, спрямованих на виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також спрямування та контроль політичного та політико-військового діалогу і практичного співробітництва з НАТО та державами-членами Північноатлантичного Альянсу.

Ключовими завданнями офісу також стали аналіз залучення і використання міжнародної допомоги, спрямованої на підтримку виконання завдань у сферах європейської та євроатлантичної інтеграції; розроблення та реалізація стратегій, програм та інших документів з інформування громадськості та комунікації у сферах європейської та євроатлантичної інтеграції.

Поштовхом до інституалізації публічної дипломатії, як окремого напрямку, стала Революція гідності з усіма змінами в державі, її керівництві та принципах функціонування, переорієнтуванні зовнішнього вектору розвитку, а також зовнішня загроза з боку Росії.

У структурі МЗС було створено Управління публічної дипломатії (пізніше перейменовано на Департамент). Основні завдання — розвиток відносин з громадськістю, неурядовими об'єднаннями, медіа інших країн та України, а також реалізація якісно нових іміджевих, культурних та інформаційних проєктів України за кордоном. Створення даного підрозділу тодішній міністр закордонних справ П. Клімкін прокоментував так: «публічна дипломатія України стала реальністю. Ми будемо з урахуванням вже набутого досвіду спільно з іншими органами влади та народною дипломатією ще активніше розказувати світові про Україну» [97].

Над роботою у напрямі публічної дипломатії активно залучили Міністерство інформаційної політики (з вересня 2019 року реорганізовано в Міністерство культури, молоді та спорту України, з березня 2020 року — Міністерство культури та інформаційної політики України) [98], а також органи, які були підпорядковані йому, наприклад, Державне агентство розвитку туризму України, Державне агентство України з питань кіно, Національний центр Олександра Довженка, Український інститут національної пам'яті. Значною мірою на Міністерство було покладено виконання положень Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, очолив Міжвідомчу Комісію з питань популяризації України у світі Міністр інформаційної політики [99]. Щодо ефективності взаємної роботи міністерств, то експерти неодноразова зазначали низький рівень координації зусиль [84].

Міністерство освіти і науки також працює в цьому напрямку. Зокрема, державне підприємство «Український державний центр міжнародної освіти», створене у 2003 році, входить до сфери управління Міністерства освіти і науки, на нього покладено прями функції публічної дипломатії. Серед них — популяризація української системи освіти за кордоном, активізація міжнародного співробітництва, академічний обмін, участь у реалізації освітніх

та наукових програм інших країн, впровадження спільних із зарубіжними навчальними закладами дослідницьких проектів та інше [84].

Переломним моментом для громадської дипломатії України став проект Концепції створення Українського інституту [100], який у 2015 році був запропонований на громадське обговорення Міністерством закордонних справ. На презентації розробок МЗС у цьому напрямку, П.Клімкін назвав Український інститут «ідентифікацією України – що є Україна для пересічного, голландця, грецька або бразильця, з чим вона асоціюється, і, звичайно ж, приваблює» [101]. Однак процес відкриття Інституту значно сповільнився. У підсумку в червні 2017 року було прийнято рішення про його створення, в 2018 році затверджено посаду генерального директора, сформовано базу команди (штат був розширений влітку 2019 року) і інститут приступив до діяльності.

Важливу роль у розвитку української громадської дипломатії відіграє створений у 2017 році Український культурний фонд (УКФ), який впроваджує нові механізми державної фінансової підтримки ініціатив у сфері культури та творчих галузей, сприяє збереженню культурної спадщини та розвитку української культури в контексті актуальних глобальних тенденцій. Серед цілей фонду — інтернаціоналізація української культури. Завдяки фонду реалізується безліч проектів, що містять міжнародну складову. У 2019 році найбільше збільшення числа заявок, отриманих УКФ, було зафіксовано в конкурсі міжнародного співробітництва — 352% [102].

У розвитку публічної дипломатії як засобу керівництва Україною міжнародної політики та процесу інтеграції в структури ЄС і НАТО, зокрема, простежується тенденція розширення кола методів і суб'єктів її реалізації. Наприклад, в 2021 році Міністерством закордонних справ України вперше була розроблена і представлена стратегія публічної дипломатії, розрахована на 5 років [103].

Згідно з Національною стратегією, публічна дипломатія — це «система заходів, за допомогою яких держава спілкується з громадськістю інших країн і

впливає на формування громадської думки населення інших країн для просування своїх національних інтересів і досягнення зовнішньополітичних цілей». Стратегія визнає неурядові організації, приватні компанії та міжнародні організації як невід'ємні суб'єкти публічної дипломатії [103].

МЗС України визначає основні функції публічної дипломатії: створення діалогу держава-людина з урахуванням різноманітності національної та глобальної аудиторії, а також сприяння міжособистісним контактам «людина-людина», що особливо актуально в епоху широкого використання цифрових інструментів та соціальних мереж. Публічна дипломатія також є інструментом зміцнення національної стабільності та боротьби з гібридними загрозами, дезінформацією та фейками [103].

Показово, що публічна дипломатія розглядається як стратегічний напрямок діяльності як відповідного міністерства, так і іноземних дипломатичних установ [103]. Це сигнал про те, що в майбутньому активізація участі держави в розвитку міжнародної діяльності суб'єктів інститутів громадянського суспільства і роль дипломатичних і консульських місій будуть не останніми в цій галузі.

У стратегії відзначені основні напрямки публічної дипломатії: культурна, економічна, експертна, кулінарна, науково-освітня, спортивна та цифрова дипломатія [103]. Реалізація стратегії вимагає збалансованого планування і реалізації проектів і заходів в галузі публічної дипломатії, заснованих не тільки на культурному і гуманітарному співробітництві та розвитку міжкультурних відносин з іншими країнами.

Усі згадані напрямки передбачають залучення у вигляді координації та співпраці МЗС та Закладів дипломатичних установ із неурядовими громадськими організаціями, асоціаціями, представниками експертного середовища, Університетами та інститутами, федераціями, цифровими платформами та кампаніями [103].

Напрямок експертної дипломатії, суть якого полягає у системній роботі з представниками експертного середовища, експертами та мережами, державними та недержавними аналітичними центрами, національними та міжнародними асоціаціями, академічними та дослідницькими інститутами, консультаційними та експертними радами з формальних та неформальних каналів у країні та за кордоном для досягнення зовнішньополітичних цілей країни [103].

Відповідно до стратегії, обсягами роботи суб'єктів публічної дипломатії в галузі експертної дипломатії є: організація конференцій, експертних дискусій та інших заходів щодо висвітлення зовнішньополітичних новин та наративів; коригування взаємодії з провідними вітчизняними та зарубіжними аналітичними центрами, науково-дослідними установами та навчальними закладами; активне спілкування з іноземними журналістами, ЗМІ, блогерами та лідерами громадської думки з метою об'єктивного висвітлення подій в Україні та потенціалу нашої країни [103].

Піддалися інноваціям й основні принципи у здійсненні публічної дипломатії та дипломатії в цілому. Вивчаючи їх, помічено досвід переймання сучасних принципів діяльності неурядових громадських організацій та аналітичних центрів, що пов'язано із залученням останніх до розробки стратегії. Зокрема, ми говоримо про такі принципи, як: управління проектами, доцільність, лідерство, взаємодія, динамічне планування, ефективність, оцінка ефективності, підзвітність, контроль, гуманоцентричність, де людина, її життя і права мають найвищу цінність [103].

Прикладом застосування принципу проєктного менеджменту, можна вважати використання технології стратегічної сесії та SWOT-аналізу (визначення слабких та сильних сторін, можливостей та загроз) під час розробки стратегії. Зокрема, було визначено такі сильні сторони: 1) культурне і природне розмаїття України; 2) тисячолітня історична спадщина; 3) велика територія і вдале географічне положення; 4) талановиті і освічені люди; 5) доступні

природні ресурси; б) політична воля і підтримка розвитку кращих практик публічної дипломатії з боку керівництва МЗС [103].

Слабкими ж сторонами стратегія визначає: 1) низька обізнаність про Україну у світі; 2) відсутність стабільного іміджу та єдиного голосу України за кордоном 3) стереотипне сприйняття країни через призму проблем (війна, бідність, корупція, політичні потрясіння); 4) недостатня інституційна і фінансова спроможність державних органів забезпечити стале впровадження довгострокових проектів у галузі публічної дипломатії; 5) зосередження уваги на внутрішніх проблемах; 6) актуальні проблеми та виклики: зовнішня збройна агресія і окупація, поширеність популістських тенденцій, відсутність довіри до державних інститутів, незавершені реформи в країні [103].

У процесі своєї імплементації стратегія визначає такі можливості: 1) дії та віртуалізація світу внаслідок пандемії; 2) перегляд логістичних, торговельних та економічних відносин у всьому світі через кризу; 3) європейська та євроатлантична інтеграція України: зміни в законах, реформи, впровадження нових методів менеджменту; 4) світова продовольча криза як можливість для України отримати статус гаранта глобальної продовольчої безпеки [103].

Навпаки ж МЗС виявив невелику кількість загроз, у тому числі: дезінформаційні атаки і гібридні форми війни з боку РФ та висока конкуренція за увагу в міжнародному середовищі [103].

Порівнюючи сучасну стратегію публічної дипломатії та передуючу їй концепцію популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, що була прийнята у 2016 році, не було знайдено суттєвих відмінностей в розділах мети, цілей та завдань. Всі вони включають в себе наступні завдання: 1) системна участь у найважливіших світових культурних, економічних, науково-освітніх, експертних і спортивних заходах; 2) представництво України на найбільших міжнародних цифрових платформах; 3) Організація поточних і сучасних заходів з просування України в світі; 4) розробка та впровадження програми сприяння розвитку туристичного,

інвестиційного, експортного та науково-освітнього потенціалу, залучення відповідних для цього урядових структур в галузі обміну даними, знаннями, досвідом [104].

Важливо зазначити, що на відміну від концепції 2016 року, стратегія публічної дипломатії закріплює зовнішньополітичний вектор членства в ЄС та НАТО. Щоб зміцнити сприйняття України як демократичної європейської країни, яка рухається до членства в ЄС і НАТО під час зовнішньої агресії, стратегія має наступні завдання: 1) систематично повідомляти про Україну як про демократичну країну, яка є невід'ємною частиною європейського політичного, економічного, культурного, освітнього та інформаційного простору; 2) активно просувати ініціативи України щодо участі в глобальних і регіональних кампаніях зі сталого розвитку людства, особливо в рамках міжнародних організацій; 3) активно повідомляти про ініціативи України на міжнародній арені; 4) систематично повідомляти про прогрес у реформах і позитивні внутрішні зміни в країні, незважаючи на існуючу збройну агресію проти України [103].

Як і концепція 2016-го року, стратегія, серед усього іншого, передбачає дієву систему протидії шкідливим наративам, що спрямовані проти України. Серед завдань: 1) створити механізм моніторингу, аналізу та реагування на напади в інформпросторі; 2) активно спілкуватися власними наративами на найбільших міжнародних IT-сайтах і в міжнародних ЗМІ; 3) проводити міжнародні інформаційні кампанії по боротьбі з дезінформацією; 4) ініціювати багатосторонні формати співпраці в галузі боротьби з дезінформацією на регіональному і глобальному рівень, ділитись досвідом боротьби з дезінформацією зі своїми партнерами [103].

Як вже згадувалось у нашому дослідженні, багато країн приділяють увагу питанням національного брендингу. Україна не залишається аутсайдером й у цій сфері. Єдиним національним візуальним брендом України є UkraineNow, офіційно затверджений Урядом України 10 Травня 2018 року. Він є

інструментом публічної дипломатії для представлення держави на міжнародній арені. UkraineNow — це бренд Umbrella, який можна розробляти і використовувати для кампаній різних напрямків. Філософія бренду заснована на слові "зараз", яке зараз важливо для України і сучасних українців. Бренд призначений для використання як державними установами та місцевими органами влади, так і підприємствами та окремими громадянами [103].

Відгуки про цей бренд мають здебільшого позитивний характер, про що свідчить перемога агенції Vanda у дизайнерському конкурсі Red Dot Award 2018 за брендинг України у категорії Corporate Identity [105]. Однак існує критика щодо занадтої простоти і невизначеності логотипу, відсутності громадського обговорення [106].

Щодо визначення цільової аудиторії, інструментів та каналів публічної дипломатії України відповідно стратегії, то споглядається методичне та вдале наслідування принципів нової публічної дипломатії. Стратегія передбачає широке коло цільової аудиторії серед громадян іноземних країн, а саме: туристи, активна молодь, студенти, бізнесмени та інвестори, представники креативних і культурних індустрій, журналісти, блогери, лідери думок, науковці та експерти [103].

Розуміння цільової аудиторії, її потреб та очікувань є ключовим фактором успішної реалізації проектів та діяльності в галузі публічної дипломатії. Важливо працювати з лідерами громадської думки – людьми з різними контактами, до думки яких прислухаються люди.

Важливою цільовою аудиторією є іноземні журналісти. Підтримка ефективних робочих відносин з ними є важливою частиною роботи керівників іноземних дипломатичних установ України та співробітників, відповідальних за направлення публічної дипломатії. Такі формати співпраці з вами, як пресніданки, неофіційні зустрічі, прес-листи та інтерв'ю, допоможуть сформувати дружнє коло журналістів для ЗДУ [103].

Щодо інструментів та каналів комунікації, то стратегія передбачає відповідний їхній підбір для кожної цільової групи. Нові інструменти і формати: реклама і рекламні кампанії, робота зі ЗМІ та онлайн-платформами з широкою міжнародною аудиторією, а саме Netflix, НВО, Вікіпедія, ВВС, CNN тощо; Престури, візити журналістів в Україну; конференції, колоквиум, семінари за участю провідних зарубіжних експертів та громадських діячів, зарубіжні аналітичні та дослідницькі центри; операції з надання гуманітарної та іншої допомоги іноземним державам; робота культурних центрів; викладання української мови в Україні [103].

Вже згаданий нами формат співпраці з закордонними українцями (діаспорами) також у фокусі уваги стратегії. Позитивним є те, що МЗС усвідомлює важливість використання потенціалу закордонного українства. Це пояснюється глибокою інтеграцією світових українських громад різних поколінь та професій в суспільства країн перебування. Громадські організації іноземних українців є активними учасниками суспільно-політичного життя в країнах проживання і представляють інтереси українців і України перед суспільствами країн їх проживання, політичними і силовими структурами всіх рівнів. Важливою частиною знайомства товариств іноземних країн з Україною є залучення молодих професійних та інтегрованих у товариство проживання українців та молоді українського походження, підтримка їх інтересу до України та участь у зусиллях щодо її розвитку [103].

Українські фахівці входять в мережі молодих лідерів, підприємців, вчених, фахівців в області інформаційних технологій, які вже глибоко інтегровані в суспільства приймаючих країн і є чудовим посередником у просуванні позитивного іміджу України в світі. Таким чином, співпраця з осередками іноземного українізму є ефективним інструментом популяризації України у світі та досягнення цілей публічної дипломатії. До прикладу, українці в «кремнієвій» долині задіяні в благодійній діяльності [107].

Досліджуючи ресурси та адміністративні потужності, що здійснюють функціонування публічної дипломатії в Україні, слід зазначити, що стратегія конкретно визначає роль лише наступних інституцій: Департамент зв'язку та публічної дипломатії Міністерства закордонних справ, який є профільною структурою Міністерства закордонних справ у галузі публічної дипломатії, іноземних дипломатичних установ України та Українського інституту. Функція публічної дипломатії фінансується з державного бюджету України відповідно до бюджетної програми «Фінансова підтримка забезпечення міжнародного позитивного іміджу України, забезпечення діяльності Українського інституту, заходи щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України» [108].

Стратегія передбачає взаємодію з організаціями приватного сектору, фондами, неурядовими організаціями та міжнародними партнерами з метою залучення спонсорської допомоги на підтримку проєктів публічної дипломатії МЗС.

Як показує досвід, для успішного виконання будь-яких політик, стратегій або дорожніх карт, необхідна ефективна координація та взаємодія Міністерства, іноземних дипломатичних установ України та Українського інституту, а також міжвідомча взаємодія з іншими міністерствами та державними установами, неурядовими організаціями.

Щодо внутрішньо-міністерської взаємодії, то окрему увагу слід звернути на державну установу «Український інститут», що була створена у 2017 році. Український інститут є професійною та експертною організацією, реалізує власні проєкти в галузі культурної дипломатії та виступає в якості творчого центру для іноземних установ України для подальшої реалізації проєктів у партнерстві та співпраці з УІ. Іноземним установам України рекомендується звертатися до Українського інституту при плануванні та реалізації культурних проєктів за кордоном. Український інститут, у свою чергу, генерує ідеї сучасних і сучасних культурних проєктів і програм для подальшої реалізації ЗДУ.

Робота Українського інституту розподілена за секторами: кіно, музика, візуальне мистецтво, література, перформативні мистецтва, академічні проєкти та програми, іміджеві проєкти та програми, розвиток культурної дипломатії та дослідження [100]. Серед програм та проєктів, що організовуються Українським інститутом такі: Місяць культурної дипломатії України у Вікіпедії (спільно з Міністерством закордонних справ України та ГО «Вікімедіа Україна») [109]; Міжнародний форум культурної дипломатії (спільно з Міністерством закордонних справ України) [110]; Премія Women in Arts (спільно з ООН Жінки); Ukraine in two Minutes (спільно з Інтерн'юз Україна та UkraineWorld); Український сувенір; Програма мистецьких резиденцій «Екстер»; Програма створення україномовних аудіогідів у музеях світу «Audible to U».

2.3. Сучасний стан сприйняття процесів євроінтеграції України та України в цілому, громадянами України й країн-членів ЄС та НАТО.

Питання ефективності та напрямів діяльності реалізації стратегії публічної дипломатії з боку України вимагає дослідження ставлення іноземної аудиторії, спільнот, громадян та політиків до України та українців в цілому. В галузі дослідження потенціалу застосування громадської дипломатії в тристоронніх відносин між Україною, ЄС та НАТО в процесі євроатлантичної інтеграції України, необхідним є дослідження ставлення громадян, спільнот та політичних партій до України та українців.

Необхідність такого дослідження виражається в ролі громадської думки у західній моделі ухвалення державних рішень. Від початку російської агресії у 2014 році Україну підтримують її партнери, зокрема західні країни, що допомагає українській державі протидіяти кремлівській агресії та сприяє проведенню реформ.

Відповідно до опитування дослідницького Центру «Нова Європа», яке проходило з 2015 по 2020 роки, було здійснено дослідження громадської думки у кількох найбільших європейських державах. Загальною метою опитування було дізнатись, якою є громадська думка щодо України, а також виявити найбільш поширені асоціації з українською державою.

Дослідження показало, що і в 2015, і в 2020 роках Україна в основному пов'язана з війною. У той же час в 2020 році Україна менше асоціюється з війною і конфліктами. У 2015 році 49% респондентів зв'язали Україну з війною, але в 2020 році число таких респондентів скоротилося до 12%, що показує зниження показника майже в чотири рази [111].

Україна все більше асоціюється з мігрантами. У 2015 році кількість таких асоціацій була невеликою. У 2020 році це третя за популярністю асоціація з Україною (її згадують 10.3% респондентів) [111]. Це свідчить про зростаючу тенденцію міграції з України в пошуках кращої роботи в ЄС.

На жаль, більшість опитаних пов'язують негативні асоціації з Українською державою. Більшість з 10 найпопулярніших згадок є негативними, і ця тенденція простежується у всіх країнах опитування [111]. Винятком є Італія, яка має більше позитивних і нейтральних згадок у першій десятці асоціацій з Україною, ніж будь-яка інша країна.

Цікавим спостереженням є те, що 23.6% респондентів не мають жодних асоціацій з Україною [111]. Це також позитивна новина, тому що ці респонденти можуть бути проінформовані про Україну і сприяти виникненню у них позитивних асоціацій з країною.

Серед респондентів немає єдиної думки про те, як можна допомогти Україні під час пандемії COVID-19. В цілому, близько половини респондентів вважають, що країни повинні підтримувати або активізувати співпрацю на поточному рівні, в той час як інша половина респондентів вважає, що співпраця повинна бути обмежена або зосереджена на проблемах своїх власних країн.

Російські наративи стосовно України в досліджуваних країнах виявилися неідеальними. Тільки 0.8% респондентів вважають, що саме українці ведуть громадянську війну, а число тих, хто вважає Україну фашистською або екстремістською країною, становить менше 0.2% [111].

Як і в 2015 році, поточне опитування показує, що корупція є найбільшою перешкодою для членства України в ЄС, боротьба з якою пріоритетна 43.1% респондентів у 2020 році (37.5% — у 2015 році) [111]. Викорінення корупції респонденти оцінюють як першочерговий пріоритет. Примітно, що в 2015 році ліквідація корупції також була визначена пріоритетом 33% респондентів.

Другим за значимістю пріоритетом є істотне поліпшення економічної ситуації. Всі країни називають зміцнення економіки другим пріоритетом, за винятком Франції, де відновлення територіальної цілісності вважається більш важливим [111]. В цілому, якщо зосередитися на громадській думці, територіальна цілісність не є перешкодою для інтеграції України в ЄС або виявляється найменшою проблемою в рейтингу трьох варіантів, представлених в опитуванні.

Більшість респондентів (55%) підтримують членство України в Європейському Союзі. Підтримка членства України в структурі НАТО також значна (38%), але ця відповідь не отримала підтримки більшості [111].

У 2020 році число респондентів, що пов'язують Україну з Росією, становить 9.1%, в той час як всього п'ять років тому ця категорія була в два рази більше (18%). Це демонструє чітке розмежування України від Росії і, отже, сприйняття української держави, незалежної від Росії [111].

У питанні про підтримку України проти російської агресії більшість респондентів вважають за краще продовження санкцій проти Росії (21.5% назвали цю відповідь пріоритетним пріоритетом). У той же час аналогічна кількість респондентів вибирає "запропонувати Україні членство в ЄС" в якості пріоритетного пріоритету [111]. Ці два пріоритети — санкції та членство в ЄС — по-різному сприймаються серед країн.

Три країни вважають, що розширення санкцій проти Росії має бути пріоритетним: Польща (23.3%), Франція (23.4%) і Німеччина (23.4%), демонструючи майже абсолютну єдність у цьому питанні. Єдина країна, в якій існує інше відношення, — це Італія, яка вибрала членство України в ЄС в якості першого пріоритету (24.1%), і тільки після цього пріоритет продовження санкцій [111].

Досить часто варіант надання фінансової допомоги Україні не має значної підтримки в якості першого пріоритету. З іншого боку, найменш популярним варіантом серед пріоритетних був: «надати Україні зброю» (всього 2.6%). У Польщі найбільше прихильників озброїти Україну (5.1%), за нею йдуть Франція (2.9%), Німеччина (1.4%) та Італія (0.9%) [111]. Це ще раз свідчить на користь тези про те, що основні країни ЄС категорично проти поставок зброї Україні.

Досить цікавий випадок з Німеччиною: тут варіант «не підтримувати Україну взагалі» в якості основного пріоритету зібрав симпатії 13.1% респондентів, які найбільше підтримали варіанти «фінансова підтримка» і «надати Україні зброю». Аналогічна ситуація спостерігається і у Франції. В Італії та Польщі цієї тенденції немає [111].

Один з найбільш вражаючих показників пов'язаний з тими, хто не знає, як підтримати Україну. Принаймні 42.1% італійців вибрали цю відповідь. Це Французькі респонденти (близько 40%), за ними слідує німці (близько 35%) і поляки (трохи більше 29%) [111].

Коли пропонується широкий вибір варіантів щодо майбутніх відносин між ЄС та Україною, найбільш популярною відповіддю є «розвиток відносин, як зі звичайними сусідніми країнами» (26%). Це ще раз доводить існування значної групи людей з ізоляціоністськими поглядами, які вважають за краще, щоб їхні уряди зосередилися на внутрішніх проблемах країн. Аналогічна підтримка у відповідях на «норвезьку модель» (20.1%) і підтримка співпраці на поточному рівні (20,8%). Два практично протилежних варіанти мають меншу підтримку в порівнянні з іншими: Україна як повноправний член (16.2%) і розвиток

економічних відносин без політичної підтримки. У той же час ці цифри дають менше розуміння тенденцій у досліджуваних суспільствах. Якщо скласти кількість прихильників варіанту «залишити або активізувати співпрацю на поточному рівні», можна побачити, що вони становлять 57.1% порівняно з 42.9% респондентів, які воліли б уповільнити співпрацю України з ЄС [111].

На рівні кожної країни цифри більш-менш однакові, з деякими невеликими відмінностями. Досить дивно, що більшість поляків (30.5%) виступають за відносини з Україною, як з рядовим сусідом — цей показник більший, ніж у Німеччині, Італії та Франції [111].

Більшість респондентів (55%) підтримують членство України в ЄС. У той же час підтримка НАТО досягає 38%, що означає, що ця ідея недостатньо популярна. З іншого боку, число тих, хто вважає, що Україна не повинна вступати в ЄС і НАТО, становить 28.5% [111].

Значна підтримка членства України в ЄС спостерігається в Польщі (69.5%) та Італії (61.6%). Водночас у Німеччині (47%) та Франції (42.6%) ідея членства України в ЄС не отримала підтримки більшості.

Що стосується членства України в НАТО, то ця ідея також не має підтримки більшості у всіх країнах. Найбільш відкритим для членства України в НАТО є Франція (39.9%), за якою слідує Польща (33.3%) і Німеччина з Італією, які мають таку ж підтримку цієї відповіді (31.3%) [111].

Щодо сприйняття України та українців зокрема, вже згадана нами інституція Український інститут проводила дослідження серед громадян, спільнот та фахівців країн-членів НАТО США та Туреччини.

По завершенню опитувань в Туреччині дослідники аналітичного центру Рада зовнішньої політики «Українська призма», дослідницької компанії InMind та Європейської асоціації дослідників (ERA) доходять висновку, що існує декілька чітких трендів у сприйнятті України в Туреччині, зокрема: обмеженість знань про історію, культуру, мистецтво України; основні знання стосуються політичних подій на сучасному етапі (після 2014 р.). Показово, що декілька

потенційних респондентів з фахових кіл взагалі відмовилися брати участь у дослідженні, посилаючись на власну «некомпетентність», на те, що «нічого не знають про Україну», «не мають, чого сказати» або «ніколи не працювали з українськими митцями /культурними установами»; традиційне сприйняття України як частини ширшого пострадянського простору (яке поступово змінюється) та чітка прив'язка до Росії; недостатня присутність української тематики в турецьких ЗМІ, публічному просторі, експертних та академічних колах на тлі потужної пропагандистської роботи з боку Росії; сфокусованість двосторонніх відносин на явищах «жорсткого» порядку на перший план виходять питання військово-технічної співпраці, регіональної безпеки («спільне виробництво безпілотників», «партнер в оборонній промисловості» і подібні асоціації); туризм як важлива асоціація, найбільш перспективний та найменш розроблений напрям співпраці; позитивне ставлення до України, «країни нульових проблем» та українців («красиві», «гарні», «щирі»); відкритість всіх респондентів до нових знань і досвідів, пов'язаних з Україною, зацікавленість у розвитку співпраці, готовність до подальшого взаємопізнання; стійке вічуття «здивування» респондентів через те, що так мало знають про країну, що так поряд географічно [112].

Як щодо основного стратегічного партнера України в оборонній сфері, партнера, що є запорукою членства України в НАТО — США? Сприйняття України в США на сьогодні є складним і неоднозначним. З одного боку, спостерігається збільшення знань щодо політичних та безпекових питань, а також поступове виокремлення України з російського контексту. З іншого боку, рівень загальної обізнаності з українською культурою в будь-яких її проявах є доволі низьким. Більшість знань переважно концентрується у вузьких колах фахівців, які займаються пострадянським або східноєвропейським простором, або обмежується візуальними та побутовими елементами через їх присутність у масовій культурі [113].

На американське сприйняття соціальних | культурних феноменів, а також загальний інтерес до країни значною мірою впливають журналісти то експерти аналітичних центрів, колишні дипломати та політики. Відтак імідж та пізнаваність країни формується не суто через вузькі спеціалізовані кола, радше через ЗМІ та окремі канали розважального телебачення, а інтерес на рівні митців переважно формується через загальний інтерес до країни у суспільстві

Основні асоціації та загальне ставлення до України у Сполучених Штатах Америки серед більшості ЦА є переважно схожими [113]. Відмінності спостерігаються лише серед представників діаспори та українських дипломатичних кіл, які мають до України глибоку особисту прив'язаність, що часто містить емоційно забарвлений сентимент, пов'язаний з дитинством, родиною, традиціями.

Серед решти цільових аудиторій сприйняття України балансує на межі позитивного та негативного вражень, коли захоплення перспективним людським потенціалом, прагненням свободи та європейського вибору затьмарені постійними згадками про рівень корупції та різними політичними перипетіями. У загальному ставленні умовно політичні. Наративи суттєво переважають над культурними, а сприйняття України формується або у контексті поточних політичних новин (що часто пов'язані з Росією), або ж крізь призму радянського минулого. Серед асоціацій з політичної площини часто постають Майдан та Євромайдан, анексія Криму, інформаційна війна, корупція, революція, війна з Росією, олігархи, «скандал Трамп — Зеленський». Серед, культурно-образних асоціацій переважно згадують вишиванку, борщ, Києво-Печерську Лавру, традиції, сучасну літературу, архітектуру [113].

Рефлексуючи коментарі респондентів, на американській мапі можна умовно виокремити три міста з більш явно представленими знаннями про Україну та її культуру — Вашингтон, Нью-Йорк та Чикаго. Вашингтон постає у цьому переліку завдяки своєму статусу столиці, великій кількості проведених заходів публічної дипломатії та уваги до них з боку різноманітних бізнесових,

громадських і культурних організацій, аналітичних центрів, тощо. Нью-Йорку апріорі притаманне бурхливе культурне життя, де представлені різноманітні культури та проєкти. Тут потужним транслятором української культури виступає, за словами багатьох респондентів, театр Вірляни Ткач та Український інститут Америки. Чикаго — «домівка» впливової української діаспори, а також українського радіо та музеїв. Крім того, значну роль відіграє Гарвардський університет, де діють потужні українські студії [113].

Респонденти підкреслювали незначну загальну обізнаність з українською культурою серед американців у США та розмитість образів. Обізнаність з культурною дипломатією України загалом є також доволі низькою. Водночас говорили про відкритість американського суспільства до чогось нового. Думки щодо визначення основної цільової аудиторії для української культурної дипломатії розійшлися: частина вважає, що первинним споживачем все ж таки є українська та пострадянська діаспори, інші ж наголошують на важливості виходу на ширшу аудиторію [113].

Респонденти підкреслювали незначну загальну обізнаність з українською культурою серед американців у США та розмитість образів. Обізнаність з культурною дипломатією України загалом є також доволі низькою. Водночас говорили про відкритість американського суспільства до чогось нового. Думки щодо визначення основної цільової аудиторії для української культурної дипломатії розійшлися: частина вважає, що первинним споживачем все ж таки є українська та пострадянська діаспори, інші ж наголошують на важливості виходу на ширшу аудиторію [113].

Аналіз оцінки феноменів респондентами у США продемонстрував такі тенденції: значні відмінності у знаннях щодо культурних феноменів серед представників української діаспори та представників інших цільових аудиторій; більш детальна обізнаність з феноменами, які пов'язані зі специфікою професійної діяльності респондентів; непогане знання загально відомих феноменів, які в останні роки чітко асоціюються з Україною (наприклад,

вишиванка, борщ, козаки тощо) і краща обізнаність з сучасними трендами або феноменами, про які постійно/часто говорять у США (Майдан, Голодомор); вкрай низький рівень обізнаності респондентів з представниками мистецької сфери, особливо початку ХХ сторіччя [113].

Наявний досвід співпраці з українськими культурними агентами залежить від професійної діяльності респондентів та їх спеціалізації. Умовно цей досвід можна поділити на кілька категорій: епізодичні чи постійні контакти з осередками української культури в США; участь у заходах в Україні на запрошення українських партнерів та/чи з ініціативи інституцій, які представляють респонденти; досвід спільних проєктів, реалізованих в Україні та/чи США, з державними інституціями, партнерськими громадськими організаціями, інституціями культури, аналітичними та дослідницькими центрами; індивідуальні контакти з українською культурою під час особистих чи професійних поїздок до України або під час поїздок українських митців до США, організація спільних заходів і проєктів за участі українських культурних діячів; встановлення контактів [113].

При цьому абсолютно всі респонденти наголошували на важливості налагодження особистих контактів через візити українських культурних агентів в США та навпаки. Саме особисті контакти або так зване «сарафанне радіо» були названі основними джерелами інформації при пошуку потенційних партнерів для співпраці. Великий акцент робився на ефективності різноманітних програм обміну з метою активізації міжлюдських контактів.

Одним із завданням громадської дипломатії ми визначили запобігання поширенню ворожих наративів серед населення, які поширюються з метою перешкодження двостороннім партнерським відносинам. Для розуміння рівня сприйняття громадянами України та країн-членів ЄС та НАТО заходів із інтеграції до Північноатлантичного альянсу, важливим є дослідження рівня інформаційної безпеки та вразливості, наявні макро- і мікро-наративи, звичаїв та поведінкових практик. Особливо важлива фіксація настроїв на півдні та сході

України, так як дослідники фіксують там найменшу лояльність до євроінтеграційних процесів [114].

За вступ до НАТО готові проголосувати 54% опитаних українців, проти вступу — 31%, не визначилися з вибором — 15%. Варто зазначити, що серед прихильників вступу також більше тих, хто заявив про намір взяти участь у референдумі, ніж серед противників. Найбільша частка прихильників вступу зафіксована у віковій категорії 18-29 років — 64%. Баланс між прихильниками та противниками (зменшення рівня підтримки) змінюється з віком майже лінійно, але навіть у найстаршій віковій категорії (60+) відносна більшість респондентів (48%) готові проголосувати за вступ, «проти» — 37% [115].

Починаючи з 2014р., соціологи фіксували кардинальні зміни у ставленні громадян до перспективи набуття членства в НАТО. Якщо у 2012р. «за» вступ мали намір проголосувати лише 14% респондентів (62% — «проти»), то у квітні 2014р. рівень підтримки вступу зріс до 37% (42% — «проти»), а в листопаді 2015р. — до 48%, перевищивши частку противників (33%) [115]. Незначні коливання результатів упродовж наступних п'яти років (2016-2021рр.) свідчать про стабілізацію рівня суспільної підтримки.

Рівень суспільної підтримки європейської інтеграції є традиційно дещо вищим, ніж євроатлантичної. За вступ України до ЄС проголосували 62% усіх опитаних, проти вступу — 26%. При цьому, частка прихильників вступу значно переважає частку противників у всіх вікових категоріях, незалежно від статі респондентів. Баланс між «за» і «проти» суттєво змінюється, залежно від регіону проживання, але залишається на користь прихильників вступу до ЄС.

Думка про необхідність розраховувати, насамперед, на власні сили практично однаково підтримується громадянами всіх регіонів України. Водночас, суттєво відрізняються очікування зовнішньої допомоги, залежно від регіону проживання респондентів. Найвищими є сподівання на допомогу з боку країн ЄС і НАТО на Заході (53%) та в Центрі (34%). На Півдні та Сході на допомогу з боку країн ЄС і НАТО розраховують 27% та 23%, відповідно.

Очікування прояву солідарності з боку міжнародних партнерів, безумовно, передбачає взаємну готовність прийти на допомогу партнерам у разі такої необхідності. Відносна більшість (46%) опитаних підтримують можливість надання Україною військової допомоги (відповідно до норм міжнародного права) іншим країнам, що зазнали збройної агресії. Тобто, почуття солідарності відносної більшості суспільства є важливою умовою ухвалення імовірних політичних рішень з виконання Україною союзницьких (партнерських) зобов'язань. При цьому, варто мати на увазі, що 35% опитаних є прихильниками умовного нейтралітету, а на Сході країни переважає частка тих, хто не підтримує ідею надання Україною військової допомоги іншим країнам-жертвам агресії (47%).

Питанням зовнішньополітичної орієнтації України притаманні чіткі регіональні відмінності: прихильників прозахідного напрямку руху країни більше на Заході і в Центрі країни, а критиків — на Півдні і Сході. У середньому 37% жителів Півдня і Сходу України проти вступу країни до Європейського Союзу (загалом в Україні — 22%). Вони більшою мірою підтримують ідею про рівновіддаленість від Росії та Заходу або ж мають проросійську орієнтацію. Порівняно з іншими макрорегіонами України частка так званих євроскептиків є значно більшою в південних і східних областях країни [116], де також переважають негативні оцінки Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, укладеної в 2014 році.

По-іншому ситуація виглядає зі ставленням до НАТО: 45% жителів південних і 58% східних областей проти членства України в альянсі (загальний показник у країні — 30%) [117]. Найбільше критиків вступу до НАТО — серед старших жителів (без вищої освіти, з нижчим рівнем добробуту, які проживають за межами обласних центрів). Показово, що в уявленні приблизно 35% жителів південних і східних областей України НАТО асоціюється з радянськими або російськими штампами (агресивний військовий блок, створений для стримування Радянського Союзу і Росії) [118]. Позаблоковий статус країни

підтримує в середньому більше 41 % населення Півдня і Сходу України (загалом в усій країні — 26 %) [118]. Позиція невизначеного перехресного балансування між країнами (мосту між двома глобальними силами світу) завжди була популярною в Україні серед деяких соціальних груп, і завдяки її культивуванню всередині країни вона також вплинула і на зовнішній імідж України: [120] багато західних аналітиків продовжують сприймати її крізь призму Росії і орієнталістської стереотипізації (тобто як країну східної культури) [121].

За результатами аналізу даних із фокус-груп та глибинних інтерв'ю можна дійти висновку про те, що вразливість регіонів Півдня і Сходу України спричинена поєднанням декількох факторів, що підсилюють один одного. Серед них — відсутність у населення і чиновників адекватних навичок для забезпечення як у широкому, так і вузькому сенсі інформаційної, цифрової, комунікаційної та когнітивної безпеки; широка недовіра і ментальні установки, які гальмують ефективну співпрацю між владою, громадянським суспільством і бізнес-сектором; обмеженість ресурсної бази, непрозорість рішень і заангажованість фінансових потоків. Все це спрямовано радше на підтримку статус-кво в цьому макрорегіоні, а не на посилення стійкості спільнот і громад.

НАТО, на думку більшості українців, є в першу чергу або оборонним союзом (48%) або миротворчою організацією (17%), а 22% — вважають Альянс агресивним воєнним блоком. Варто зазначити, що у 2002-2008 рр. відсоток українців, які вважали НАТО агресивним воєнним блоком, був вищим у 2-3 рази, а оборонним союзом — у 2-3 рази меншим, порівняно з даними нещодавніх опитувань [122].

НАТО асоціюється у українців переважно з такими поняттями як безпека (6,6 бала), мир (6,3), демократія (5,9), стабільність (5,8) і добробут (5,3)¹⁰. Найбільш контрастними є асоціації з НАТО серед прихильників та противників вступу. Полярність і сила асоціацій прихильників і противників свідчать про вплив емоційного фактора на позиції респондентів [122].

Доволі сильною загалом, але із застереженнями, є віра українців у надійність гарантій колективної безпеки для держав-членів НАТО. Так, 30% респондентів впевнені, що в разі нападу на одну з країн усі члени НАТО негайно прийдуть на допомогу, а ще 31% — вважають, що скоріше так, але головна відповідальність за безпеку і оборону мають забезпечувати національні уряди. Решта опитаних або вірять, що члени НАТО не будуть ризикувати життям їх громадян заради безпеки союзників (28%), або не визначилися з відповіддю (11%) [122].

Важливими факторами потенційного впливу на ставлення до НАТО є, зазвичай, не лише об'єктивні обставини, ефективні інформаційні кампанії, але й окремі особистості або суспільні інститути, яким громадяни симпатизують. Фаворитами громадських симпатій у рейтингу промоутерів НАТО є Президент (26%), військовослужбовці Збройних Сил України (21%) та громадські діячі, активісти (18%). На останніх місцях знаходяться політики (як опозиційні, так і провладні — 11%), блогери (6%) та представники місцевих органів влади (3%) [122].

Половина (49%) опитаних мають прихильників інтеграції до НАТО серед родичів і друзів. Чверть (25%) респондентів мають власний досвід відвідування якоїсь з країн НАТО, 7% — досвід тривалого проживання там, 41% — родичів або друзів з досвідом відвідування або тривалого проживання, 33% — родичів або друзів, які там проживають зараз. Різниця між відповідями респондентів жіночої і чоловічої статі є зовсім незначною. Натомість, зафіксовані разючі відмінності у відповідях прихильників і противників вступу до НАТО. Так, якщо 67% прихильників вступу мають прихильників інтеграції серед родичів і друзів, то противники — 28% [122].

РОЗДІЛ 3. ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ, ЄС ТА НАТО В РАМКАХ ВИКОНАННЯ ЦІЛЕЙ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Базуючись на інформації з розділів 2 та 3, визначивши характерний перелік суб'єктів громадської дипломатії, її методів та інструментів, завдань та цілей, ми можемо перелічити та конкретно описати діяльність основних представників суб'єктів громадської дипломатії. В цьому розділі розглянуто суб'єкти, що діють та координуються з кожної зі сторін односторонньо, або ж у форматі багатосторонньої співпраці та спільної координації. Опис їхньої діяльності відбуватиметься із паралельною оцінкою впливу на інтеграційні процеси України до євроатлантичних спільнот.

Розділ побудований за наступною категоризацією: суб'єкт громадської дипломатії або формат; інструменти та методи, що застосовує; залучені сторони та сфери діяльності, відповідно до завдань євроатлантичної інтеграції;

3.1. Роль неурядових громадських організацій, як суб'єктів громадської дипломатії в зносинах України, ЄС та НАТО в рамках євроатлантичної інтеграції України.

Науковці зазначають, що великий вплив на формування та імплементацію завдань громадської дипломатії кожної з країн, є неурядові громадські організації, рухи, спілки тощо. Вони виступають не лише, як об'єкт впливу з метою пропагування політичного нарративу серед вузького кола специфічних спільнот, але й як суб'єкт виконання цілей громадської дипломатії.

Інституалізація участі громадян та розробка механізмів їх залучення має як міжнародні, так і українські приклади. Право громадян України на участь в управлінні державними справами гарантовано Конституцією України (стаття 38). Відповідно до закону України «Про громадські об'єднання», громадські

об'єднання можуть здійснювати співробітництво з іноземними неурядовими організаціями та міжнародними урядовими організаціями. Також, іноземним громадянам дозволено бути засновниками громадських об'єднань в Україні. Ці та інші норми забезпечують вільну діяльність як громадян України так і іноземних громадян та юридичних осіб здійснювати громадську діяльність в Україні.

Ми вже згадували про можливість ведення альтернативної або паралельної від держави діяльності в галузі міжнародної політики суб'єктами громадської дипломатії. Неурядові громадські організації не є виключенням. Адже, як спільнота, що має свої цілі та напрямки діяльності, діючи на міжнародній арені, комунікуючи та залучаючи іноземців, вони стають носіями та розповсюджувачами культури, думки, політичного наративу, що склався на батьківщині. Визначається й системний підхід такої роботи, адже організації визначаються внутрішньою структурою та особливостями юридичного статусу, що дозволяє здійснювати роботу методично та гнучко.

Прикладом такої гнучкості, можна назвати, закріплене у законодавстві України, право неурядової громадської організації на отримання фінансування з за кордону, мати свої рахунки та здійснювати міжнародну діяльність. Це створює широке коло можливостей для національних суб'єктів громадської дипломатії, та суб'єктів з третіх країн, впливати та ефективно співпрацювати із громадськими організаціями по всьому світу.

Прикладами активного та ефективного впливу суб'єктів громадської дипломатії на євроатлантичні процеси в Україні з боку національних та міжнародних неурядових організацій є діяльність такої організації, як Фонд «Відкрите суспільство» (Open Society Foundations) [123]. Фонд належить приватній особі, меценату і фінансисту Джорджу Соросу. Мережа організацій, що входять у склад Фонду, має великий вплив на внутрішню політику країн, в яких вони діють. Це підтверджує роль приватних осіб та транснаціональних

кампаній, не дотичних до державних структур, на внутрішні суспільно-політичні процеси.

Частиною Фонду «Відкритого суспільства» є Міжнародний фонд «Відродження» — одна з найбільших українських благодійних фундацій, що з 1990-го року розбудовує в Україні відкрите суспільство. З часів незалежності України, Фонд ініціював формати програм обмінів ідеями та досвідом між країнами Центральної та Східної Європи. Вона включала стажування та обміни науковців, експертів, вчителів та студентів. Фонд займався підтримкою перших незалежних ЗМІ та створенням інформантства «Уніан».

Окрім розвитку громадянського суспільства та державної сфери, Фонд працював у галузі соціальної адаптації та перекваліфікації військовослужбовців. Сприяв розвитку інтернету в Україні, запуску першої програми з посилення гендерної рівності тощо. З розвитком політичного життя в незалежній Україні, Фонд організував в 1998 році перший екзит-пол. Щодо культурно-освітньої сфери, були запуснені програми з перекладу українською мовою більше 800 книг із працями зарубіжних авторів.

В часи становлення якісно нових відносин та домовленостей України із ЄС та НАТО, з початком 2000-х років Фонд точково сприяв у сферах: реформи пенітенціарної системи, започаткування першої в Україні незалежної радіостанції «Громадського радіо», створенням незалежної профспілки, підтримки фестивалей кіно про права людини, створення центрів правової допомоги ромського населення, відкриття першого Центру надання адміністративних послуг, запуску першого незалежного бюро журналістських розслідувань «Свідомо», приєднання України до ініціативи з Прозорості у видобувних галузях, прийняття законів «Про доступ до публічної інформації» та «Про безоплатну правову допомогу», підтримки ініціатив Майдану, ухваленню пакету антикорупційних законів, запуску Українського кризового медіа-центру, прийнятті закону «Про відкритість використання публічних коштів» та запуску E-data, отриманні безвизового режиму з країнами-членами ЄС тощо.

Подібні фонди — найрезультативніша форма громадської дипломатії, адже для виконання своєї мети й завдань, фонди використовують метод надання грантової допомоги ініціативам органів громадянського суспільства, інституційної підтримки неурядових громадських організацій та рухів. Лише за 2020-й рік Фонд «Відродження» підтримав 581 проєкт 386-ти організацій з України [124]. Загально ж на розвиток відкритого суспільства в Україні фонд витратив більше 330 млн грн.

Підтвердженням зосередженості на сприянні євроатлантичній інтеграції України, як напрямку, слугує низка досягнень Фонду. Лише за 2019 по 2020 роки фонд допомагав просувати аналітику про події в Україні для західних експертів та чиновників, адвокував зміни в політиці Східного партнерства ЄС і проводив профільні форуми та дискусії з країнами-сусідами. Завдяки роботі платформи «Київський діалог» було актуалізовано український порядок денний для Німеччини.

У 2020 році Фонд долучився до дискусій щодо оновлення «Східного партнерства» ЄС та формування консенсусу громадських експертних середовищ України, Молдови і Грузії (а також значною мірою ЄС) щодо необхідності запровадження додаткового формату «ЄС+3». Синтезований виклад експертного бачення змістовного наповнення пріоритетів Східного партнерства для цих трьох країн було викладено у спільному non-paper «Цілі Східного партнерства після 2020 року для трьох держав, що підписали Угоди про асоціацію з ЄС». Цей документ був широко розповсюджений серед інституцій ЄС та країн-членів як узгоджена позиція громадських експертів трьох країн, що мають європейські амбіції.

Продовження боротьби з маніпуляціями та дезінформацією, яку російські агенти впливу поширюють про Україну як закордоном, так і в її межах, підкреслює участь неурядових громадських організацій в захисті медіапростору України, внутрішнього та зовнішнього. Зокрема, дослідження про дію російської пропаганди щодо України у Британії «Weaponizing news», підтримка платформи

Ukraine.World, яка поширює факти про Україну для англомовних аудиторій та розвінчує фейки, дослідження історичної пропаганди Росії щодо України від Internews, українські майданчики texty.org.ua та VoxUkraine, які досліджують і протидіють фейкам та маніпуляціям всередині України та інші проекти, — фактична реалізація Україною завдань громадської дипломатії [125].

Щодо процесу збільшення довіри громадян України до ЄС та НАТО, як ключових партнерів, споглядаємо методичну роботу у вигляді: вебінарів про ЄС – від соціальної та енергетичної політики до участі в грантових програмах ЄС. На освітній онлайн платформі «Прометеус» з'явився перший відкритий онлайн курс про європейську зовнішню політику. Підтримано конференції Офісу Віцепрем'єр-міністра «Євроінтеграція: сила можливостей» та ряд презентацій та дискусій про ЄС у містах-обласних центрах, а також профільні навчання про ведення бізнесу з ЄС у регіонах. Профінансовано аналіз євроінтеграційних обіцянок політичних партій, рейтинг європейської інтеграції областей та безліч інформаційних матеріалів, що розповідають українцям, що таке ЄС та європейські політики насправді.

За підтримки Фонду команда ГО «Європа без бар'єрів» провела десятки консультацій з органами влади та експертами, відвідала різні пункти пропуску у Закарпатській області, опрацювала документи та матеріали, щоб підготувати комплексне дослідження «Кордон 777. Сучасні проблеми шенгенського кордону України». Ця публікація аналізує функціонування кордону України з країнами Шенгенської зони – Польщею, Угорщиною, Словаччиною – і надає ключові дані для розуміння тенденцій руху через кордон, розбудови прикордонної інфраструктури, планування прикордонного простору, транскордонної співпраці [124].

Вже згадані нами методи громадської дипломатії, як комунікаційні платформи та інтеграційні майданчики — невід'ємна складова роботи неурядових громадських організацій. Це робиться з метою підвищення ідейної спроможності та об'єднання адміністративних ресурсів цих формацій. До

прикладу, в Україні діють більше десятка подібних майданчиків. Протягом року через спільний з ЄС проект «Громадська синергія» Фонд «Відродження» підтримував роботу двох головних громадських платформ для просування євроінтеграції в Україні: Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС та Національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. Ці платформи забезпечують співпрацю українських громадських організацій, профспілок та інших громадських об'єднань з європейськими інституціями та допомагають у просуванні європейської інтеграції.

Громадська Ініціатива «За чесну та прозору митницю», підтримувана Фондом, у 2020 році стала активним учасником процесу реформ у митній сфері. Так, Держмитслужба використовує у своїй роботі результати П'ятого щорічного опитування експортерів та імпортерів, проведеного у 2020 році з метою отримання «зворотного зв'язку» та оцінки роботи митниці. У вересні 2020 року була презентована аналітично-консультативна робота «Чи потрібна криміналізація товарної контрабанди?». Поданий наприкінці грудня до Верховної Ради України законопроект щодо криміналізації контрабанди підакцизних товарів враховує окремі положення цієї роботи.

Регіональні організації здійснювали громадську оцінку роботи обласних митниць та підготовку відповідних рекомендацій і адвокації заходів, спрямованих на поліпшення роботи митних органів. Для пошуку оптимальних рішень також був проведений молодіжний хакатон «Реформування митних процедур очима молоді. Як краще боротися з корупцією на митниці: більше контролю чи простіші процедури?».

Популярним видом діяльності неурядових громадських організацій є вже згадані нами програми мобільності для молоді. Вони реалізуються у вигляді коротко-, або довгострокових обмінів серед різноманітних категорій населення. Частіше всього учасниками подібних програм стають молоді люди, студенти, науковці, волонтери, члени інших громадських організацій.

Неабиякого успіху в цій сфері досягла міжнародна організація AIESEC. AIESEC є неурядовою неприбутковою організацією з консультативним статусом при Економічній і Соціальній Раді Організації Об'єднаних Націй (ECOSOC), пов'язана з DPI ООН, членом ІСМУО, і визнана ЮНЕСКО. На конгресі у Стокгольмі в 1949 було офіційно створено фундацію AIESEC та затверджено основні засади її роботи. Місією організації стало «встановлення дружніх стосунків між країнами і народами» через програму міжнародних обмінів студентів. Був призначений статус міжнародної, недержавної, некомерційної, неполітичної та нерелігійної організації.

Представництво AIESEC діє і в Україні [126]. З початком роботи організація приймає щорічно більше 1500 іноземних волонтерів і відправляє більше 500 волонтерів з України. Основні напрямки роботи: стажування, волонтерство, навчання, мережування та розвиток професійних навичок.

Щодо міжнародної діяльності, неурядові громадські організації практикують метод створення міжнародних спілок з іншими організаціями. Реалізують спільні політики, організують зустрічі із представниками керівництва інших країн. The International Federation of Liberal Youth [127], European Democracy Youth Network [128].

Важливою складовою євроатлантичної інтеграції, є демократизація та прозорість виборчого процесу в Україні на всіх рівнях. Серед форм та практик участі української громадськості в усі попередні передвиборчі кампанії України насамперед виокремимо спостереження громадських організацій за виборчим процесом. Наявність у статуті громадської організації саме такого напрямку діяльності є однією з вимог до громадських організацій, які хочуть мати своїх офіційних спостерігачів на виборах (ч. 2 ст. 69 Закону України «Про вибори Президента України» від 05 березня 1999 р. № 474-XIV). Верховною Радою України 13 березня 2014 р. був прийнятий Закон України № 879-VII «Про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України» та деяких інших законодавчих актів України щодо техніко-юридичного вдосконалення

виборчого процесу», згідно з яким суб'єктом виборчого процесу визначено офіційного спостерігача від громадської організації [129].

Загалом Центральна виборча комісія України надала дозвіл мати своїх спостерігачів на виборах Президента України 2019 р. спостерігачами від ОБСЄ (близько 850 осіб), міжнародними неурядовими організаціями – EPDE (Європейська платформа спостереження за виборами), ENEMO (Європейська мережа організацій зі спостереження за виборами), NDI (Національний демократичний інститут), IRI (Міжнародний республіканський інститут), а також 139 громадським організаціям України зі 152, які з 31 грудня 2018 р. до 29 січня 2019 р. звернулися до ЦВК України з клопотанням щодо надання цього дозволу. До забезпечення публічності, відкритості та демократичності, дотримання законності усіма суб'єктами президентських виборів 2019 р. активно залучилися всеукраїнські громадські організації – ВГО «Комітет виборців України» та Громадська мережа «ОПОРА», Громадський рух «ЧЕСНО», що мають довготривалий досвід з громадського спостереження за виборчим процесом.

Яскравим прикладом ефективної співпраці неурядової громадської організації з урядами країн-членів НАТО та ЄС, їхніми державними структурами є діяльність української організації Громадянської мережі «Опора» [130]. Це одна з провідних неурядових та позапартійних всеукраїнських організацій громадського контролю та адвокації у сфері виборів, парламентаризму, освіти, управління спільною власністю, енергоефективності, місцевого самоврядування, а також всеосяжного впровадження принципу відкритих даних. Вони діють задля сталого розвитку суспільства, незворотних змін, які можуть бути забезпечені через якісні інституційні реформи, позитивні соціальні та культурні зрушення.

Основний напрямок організації — виборчий процес в Україні. З 2007 року проводиться аналіз виборчого процесу, проводиться спостереження за всіма його етапами, здійснюється робота над удосконаленням виборчого законодавства відповідно до міжнародних стандартів. Також, з 2009 року організація

впроваджує стандарти прозорості, відкритості та підзвітності органів місцевого самоврядування, моніторить діяльність органів публічної адміністрації та якість надання муніципальних послуг. Слід відмітити й просування механізмів громадської участі та принципи належного врядування в роботі органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Ефективність інвестицій в діяльність даної організації, а це становить більше 10 млн. долл., пояснюється її впливом на процес демократизації політичної системи, процесу виборів, розвитку місцевого самоврядування та заохочення громадян до участі в суспільно-політичних процесах країни. Це, в свою чергу, відповідає політичній частині євроінтеграційної угоди, завданням східного партнерства та дій, щодо членства України в НАТО.

За підсумками 2020 року Україна отримала високу оцінку організації та прозорості виборчих процесів. Так, у щорічній доповіді Economist Intelligence Unit (EIU) «Індекс демократії», в категорії «виборчі процеси та плюралізм» Україна отримала 8,25 балів з 10 можливих. За їхньою шкалою, оцінки у діапазоні 8 – 10 характерні для повноцінної демократії і за цим показником Україна розташувалася серед найдемократичніших країн світу [131].

3.2. Роль аналітично-дослідницьких центрів, як суб'єктів громадської дипломатії, в зносинах України, ЄС та НАТО в рамках євроатлантичної інтеграції України.

Одним із видів суб'єктів громадської дипломатії у нашому дослідженні ми визначили аналітичні центри. Відповідно до завдань та методів громадської дипломатії, аналітично-дослідницькі центри — сприятливі до роботи та співпраці із експертним середовищем; можливість залучати експертні кола до розробки, доопрацювання та нагляду за виконанням державних програм; джерело незалежних досліджень на актуальні теми міжнародної та національної

політики. В науковій літературі та по своїй суті аналітичні центри називають «мозковими центрами», «фабриками думок». В контексті міжнародної діяльності центрів, вони — яскраві гравці в сфері громадської дипломатії держав, адже забезпечують дипломатію «двостороннього руху».

В Україні та за кордоном діє більше десятка українських аналітичних центрів. Більшість з них входить до Офісу зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі. Це неурядова організація, яка об'єднує провідні українські аналітичні центри, чия місія полягає у забезпеченні демократичних перетворень в Україні шляхом просування реформ та європейської інтеграції. Офіс служить зовнішньою платформою для співпраці експертної спільноти з ЄС та іншими міжнародними зацікавленими сторонами з метою посилення зусиль членів щодо забезпечення належного управління та захисту прав людини, проведення реформ та просування європейської інтеграції [132].

Зі сторони України до Офісу входять такі аналітичні центри: Агенція журналістики даних ТЕКСТИ, Центр політико-правових реформ (ЦППР), Діксі Груп, Разумков Центр, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД), Інститут євро-атлантичного співробітництва (ІЄАС), Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД), Інтерньюз-Україна, Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (ФДІ), Обсерваторія демократії, Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля».

Через широке географічне мережування подібних організацій (до офісу входять аналітичні центри з Франції, Бельгії, Німеччини, Польщі та України), забезпечується спільна інтелектуально-аналітична співпраця незалежних неурядових експертних кіл. Це дозволяє розробляти, досліджувати та впроваджувати внутрішньо європейські політики з боку громадянського суспільства.

Щодо участі іноземних державних та недержавних акторів в процесах співпраці та підтримки українських аналітичних центрів, слід наголосити на фінансуванні досліджень, проектів та розробці публікацій цих центрів з боку

міжнародних акторів. Здійснюється це через гнучкий інструмент субгрантингу міжнародних фондів, агенцій та відомств. Субгрантинг — надання грантів (цільової безповоротної фінансової допомоги) третім особам для сприяння досягнення цілей в рамках окремо визначеної грантової програми.

Активними донорами-субгрантерами українських аналітичних центрів виступають: Міжнародний фонд «Відродження», Фонд Східна Європа, Програма розвитку ООН, Європейська комісія, Міжнародний Інститут сприяння демократії та виборчим процесам (IDEA), Міжнародна фундація виборчих систем (IFES), Міністерство закордонних справ Данії, Посольство США в Україні, Міністерство закордонних справ і у справах Співдружності націй Великої Британії, Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні — EUACI, Королівство Нідерландів, Рада Європи, Міжнародна фундація виборчих систем (IFES), Агентство США з міжнародного розвитку USAID, Міжнародний Вишеградський фонд, Німецьке товариство міжнародного співробітництва «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit», ОБСЄ, Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку «Sida», Transparency International Україна, Посольство Канади та Національний фонд демократії.

Велика кількість донорів-субгрантерів та міжнародних відомств, що фінансують діяльність українських аналітичних центрів свідчить про довіру до неурядових експертних кіл з України з боку урядів країн-членів ЄС та НАТО.

У процесі дослідження діяльності аналітичних центрів, як активних та визначних суб'єктів громадської дипломатії, важливим є аналіз напрямків їхніх проєктів та публікацій, роль у розробці, імплементації та нагляді за державними програмами, що сприяють євроатлантичній інтеграції України.

Відповідно до звітів та моніторингу діяльності аналітичних центрів України, вони здійснюють роботу у наступних сферах: розвитку конституціоналізму (права людини, референдуми, конституційне правосуддя, верховенство права, конституційна реформа, політичні партії та вибори, парламентаризм); публічного адміністрування (деліктне право, державна

служба, адміністративні послуги, органи виконавчої влади, інформаційне право та децентралізація); судівництва (адміністративна юстиція, кримінальне судочинство, правова допомога, судова реформа, судоустрій і статус суддів, цивільне судочинство, дисциплінарна відповідальність суддів, моніторинг судових процесів); протидії корупції (антикорупційна експертиза, антикорупційні програми, вищий антикорупційний суд, протидія політичній корупції), кримінальної юстиції (концепція реформування кримінальної юстиції, кримінальний процес); освіти; розвитку громадського сектору; фінансових ринків; економіки; регіональній політиці; фіскальній та соціальній політиці; міжнародних відносин; екології, євроатлантичної інтеграції, обороноздатності та військової реформи тощо [133].

Щодо вже згаданих нами форм діяльності суб'єктів громадської дипломатії, то основними видами, окрім аналітик та лобізму, аналітичні центри використовують: інформаційні кампанії, фокус-групи, форуми із залученням міжнародних експертів, політиків та урядовців, прес-конференції, експертні та робочі групи, участь в консультативно-дорадчих органах, наглядових радах, публікації книжок та брошур.

Короткостроковими прикладами результатів діяльності в сфері сприяння євроатлантичної інтеграції України з боку аналітичних центрів можна назвати: боротьба з популізмом та інформаційними атаками, адвокація законопроектів, концепцій, дорожніх карт та програм уряду, посилення ролі органів громадянського суспільства на локальному та регіональному рівнях, юридичні експертизи законопроектів, участь у парламентських робочих групах, науково-експертна допомога відомствам, створення та ведення форумів й форматів дискусій, освітньо-культурні та просвітницькі програми, платформ обговорення тощо [134; 135; 136].

3.3. Роль органів державної влади та керівних структур, як суб'єктів громадської дипломатії, в зносинах України, ЄС та НАТО в рамках євроатлантичної інтеграції України.

Відповідно до нашого дослідження, органи державної влади — одні з найактивніших та потужних суб'єктів публічної та громадської дипломатії. Відповідно до адміністративних та фінансових ресурсів, вони мають можливість: фінансувати інформаційні кампанії та інституційно підтримувати засоби масової інформації; налагоджувати канали іномовлення; організовувати культурно-наукові обміни; регулювати сферу мобільності громадян; ініціювати престури та візити журналістів в країну; підтримувати участь у світових подіях та міжнародних виставках, фестивалях, салонах або змаганнях; проводити міжнародні хакатони; фінансувати операції з надання гуманітарної допомоги іншим країнам; співпрацювати з закордонними українцями через дипломатичні та консульські установи; фінансувати роботу культурно-освітніх центрів, публікаційну діяльність тощо.

Україна й країни-члени ЄС та НАТО на рівні правового та державного регулювання мають інструменти реалізації заходів громадської дипломатії. Вже згадуваний нами Український інститут та закордонні дипломатичні установи при Міністерстві закордонних справ в Україні реалізують даний напрям міжнародної політики, також діє Директорат публічної дипломатії та комунікацій [137].

З 2017 року діє державна установа Український інститут, вона представляє українську культуру у світі та формує позитивний імідж України за кордоном. Серед основних завдань: поширення знань про Україну за кордоном, залучення широкого кола громадян та експертного середовища інших країн до дискусій і діалогу, забезпечення видимості країни в інформаційному полі, пропозиція українських наративів про Україну.

Український інститут успішно представив програму запуску художніх резиденцій за кордоном для представників українського мистецтва та

громадських кіл (Екстер), а також програму підтримки українських студій за кордоном з метою просування освітніх, культурних та дослідницьких інститутів, що працюють у сфері української студії за межами України. Міждисциплінарна програма Українського інституту (Україна Всюди), яка інформуватиме світ про внесок України у світову культуру через онлайн-проекти, українські явища, імена та контексти. Важливою ініціативою Українського інституту є вивчення сприйняття представниками професійного середовища за кордоном у семи країнах, що є пріоритетом для його програмної діяльності, з метою виявлення основних наративів, через які Україну бачить світ. Це дозволить більш ефективно планувати дії програми в майбутньому, спираючись на конкретні емпіричні дані [100].

У галузі впливу на громадянське суспільство слід виділити наступні проекти та заходи: «Рідний Крим» — серія VR відео про тимчасово окупований Крим; Ізоляція: «must speak» — політично-інформаційна кампанія з мистецькою складовою; Серія заходів до 35-річниці Чорнобильської трагедії на полях Генеральної асамблеї ООН; Дослідження щодо сприйняття України закордоном; Історія XX сторіччя в європейських ЗМІ — дослідження медійного наративу щодо подій, які мають вплив на роль України в світових процесах [100].

«На концептуальному рівні існує взаєморозуміння щодо ролі Інституту у проактивному формуванні та коригуванні образу України на міжнародній арені засобами культурної дипломатії. У цьому контексті Українському інституту варто надалі поглиблювати власну роль сполучної ланки між українськими та іноземними культурними гравцями, повнішої інтеграції у міжнародні фахові мережі та акумулювання ролі експерта та інформаційної платформи для міжнародних культурних контактів. З іншого боку, величезні очікування іноземних аудиторій щодо відкриття представництв Українського інституту за кордоном додатково наголошують на потребі пріоритетного вирішення цієї проблеми.», — з експертного висновку Інформаційно-аналітичного відділу Українського інституту [100].

За 2018 р. МЗС України провело численні комунікаційні кампанії, які охопили аудиторію близько 14 млн закордонного населення, серед них: кампанія щодо підтримки деокупації Криму (#CrimeaisUkraine, #CrimeaisBleeding), підтримки українських військовополонених (#FreeUkrainianPOWs), кампанія щодо коректної транслітерації українських топонімів (#CorrectUA, #KyivnotKiev) та ін. МЗС України у співпраці з міжнародним фестивалем «Anne de Kiev Fest» провели вчетверте щорічний фестиваль «МЗС OpenAir», присвячений вшануванню історичної спадщини України за кордоном [100].

Ефективну співпрацю з міжнародними партнерами у сфері публічної дипломатії демонструє МЗС України та Дипломатична академія України ім. Г.Удовенка при МЗС [138]. У 2017-2018 рр. завдяки проекту з розбудови спроможностей публічної дипломатії України, який здійснюється у співпраці з Американськими Радами з Міжнародної Освіти, навчання з публічної дипломатії пройшли понад 80 українських дипломатів та державних службовців. Проект було модифіковано в проект з Трансферу знань з публічної дипломатії та продовжено на 2019-2020 рр. На початку літа 2018 р. за підтримки «Українського фулбрайтівського кола», фонду «Відродження» та організації Europa Nostra у ДАУ відбувся Четвертий форум культурної дипломатії України, присвячений Європейському року культурної спадщини [138].

Крім того, у 2018 р. у різних країнах світу українськими посольствами було проведено виставки архівних документів, присвячених 100-річчю УНР та української дипломатії, а в багатьох випадках – ще й 100-річчю встановлення дипломатичних відносин УНР з іншими державами. Це, зокрема, сприяло донесенню ідеї про існування незалежної України 100 років тому. Значна увага, як і в минулі роки, була присвячена заходам (виставки, демонстрація фільмів, круглі столи) з питань Голодомору, повернення Криму та прав кримських татар, гібридних загроз [100].

Одним зі спільних проєктів Українського інституту та МЗС є функціонуючі офіційні веб-сторінки України в мережі інтернет та соціальних

мережах. Офіційний сайт України містить в собі ознайомчу інформацію про країну, можливості для туризму, навчання та інвестицій, корисні посилання тощо. Доступні іншомовні версії порталу англійською, німецькою, французькою, арабською, японською та іспанськими мовами [139]. Також, Україна має офіційні верифіковані сторінки у Twitter [140], Instagram [141] та Facebook [142]. Наявність офіційних сторінок в мережі інтернет та соціальних мережах дозволяє підтримувати неформальну присутність країни у світовому цифровому просторі, гнучко розповсюджувати власні наративи та попереджати іміджеві загрози. Робота креативного персоналу, можливість залишати посилання та робити колаборації показують Україну модерною та готовою до неформальної комунікації.

Виходячи з царини віртуальної роботи, при МЗС в ЄС діє офіційне представництво України. Працюючи з 1992 року, представництво здійснює діяльність з підтримки заходів громадської дипломатії.

Питаннями громадської дипломатії в США займається Державний департамент США (англ. The United States Department of State), в структурі якого діє Секретар з публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю. Секретар курує трьома бюро у Держдепартаменті: Бюро освіти і культури, Бюро по зв'язках з громадськістю та Бюро з міжнародних інформаційних програм. Заступник секретаря з громадської дипломатії та зв'язків з громадськістю очолює зусилля Департаменту з розширення та зміцнення відносин між народом Сполучених Штатів та громадянами інших країн. Бюро та офіси, які підпорядковуються заступнику міністра, просувають національні інтереси, прагнучи залучати, інформувати та розуміти перспективи іноземної аудиторії [143].

Бюро з питань освіти і культури (ЕСА) розробляє і реалізує освітні, професійні та культурні програми обміну та інші програми, які створюють і підтримують взаєморозуміння з іншими країнами, необхідне для досягнення цілей зовнішньої політики Сполучених Штатів. Програми ЕСА розвивають міжособистісні зв'язки між нинішніми та майбутніми світовими лідерами, які

створюють міцні мережі та особисті відносини та сприяють зміцненню національної безпеки та цінностей США [143].

Місія Бюро з глобальних зв'язків з громадськістю (GRA) полягає в тому, щоб служити американському народу, ефективно інформуючи американську аудиторію про пріоритети зовнішньої політики США і важливості дипломатії, а також залучаючи зарубіжну громадськість для поліпшення їх розуміння і підтримки цінностей і політики Сполучених Штатів [143].

Також, діє Підрозділ Експо, який відповідає за участь США в міжнародних виставках. Підрозділ Департаменту з виставок в канцелярії заступника секретаря з громадської дипломатії і зв'язків з громадськістю управляє взаємодією США з Бюро міжнародних виставок, організовує участь США в зарубіжних виставках (також відомих як Всесвітні ярмарки) і мобілізує міжнародну підтримку кандидатур США для проведення виставок [143].

Управління політики, планування та ресурсів для публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю (R/PPR) забезпечує можливості довгострокового стратегічного планування та оцінки ефективності програм у галузі публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю [143].

Потужним інструментом допомоги та впливу на внутрішні процеси в Україні має Агентство США з міжнародного розвитку (англ. United States Agency for International Development, USAID). Воно відповідає за управління цивільної іноземної допомоги і допомоги в цілях розвитку. З бюджетом понад 27 мільярдів доларів USAID є однією з найбільших офіційних агенцій допомоги у світі, на яку припадає більше половини всієї іноземної допомоги США [143].

У 1991 році, після відновлення незалежності і розпаду СРСР, почався період переходу країни до ринкової економіки і трансформації в представницьку демократію. У 1992 році укладено двосторонню угоду між Україною та USAID «Про гуманітарне та техніко-економічне співробітництво». USAID і Уряд України визначили три стратегічні цілі: формування ринкової економіки на широкій суспільній основі, сприяння розвитку демократичної політичної

системи з широкою участю громадян і допомога в реформуванні соціального сектора, щоб пом'якшити труднощі переходу, особливо для вразливих груп населення. Розпочалося тридцятирічне партнерство, яке триває і сьогодні.

Працюючи з широким колом партнерів, USAID допомогла стати сильними незалежні ЗМІ, сформувати активне громадянське суспільство і більш широкий підприємницький клас [144]. За допомогою агентства 1,8 мільйона громадян України отримали державні документи на володіння землею, була створена мережа юридичної допомоги цим новим приватним землевласникам і надана підтримка найменш захищеним соціальним групам – молоді, людям похилого віку та людям з обмеженими можливостями [145]. USAID був і залишається на передньому краї боротьби з туберкульозом та ВІЛ/СНІДом [146] з метою поліпшення здоров'я матерів і дітей. Агентство продовжує свою роботу з поліпшення бізнес-клімату та залучення іноземних інвестицій [147] і сприяє зняттю Україною непотрібних нормативних обмежень для підприємництва [148]; підтримує реформу пенсійної системи, розвиток фінансового сектору та підвищення енергоефективної економіки [149], що має знизити залежність України від імпорту енергоресурсів. Не менш важливі окремі ініціативи USAID, спрямовані на те, щоб допомогти боротися з корупцією та транскордонною торгівлею людьми. USAID налаштований на подальшу співпрацю з Україною у створенні більш стабільної, демократичної і процвітаючої країни для всіх своїх громадян.

Що стосується діяльності керівництва ЄС в цій галузі, то вчені відзначають, що, навіть якщо діяльність ЄС і спрямована на розвиток формалізованої публічної дипломатії, велика частина її пропагандистської діяльності офіційно не називається «публічною дипломатією», а описується як інформаційна, комунікаційна, освітня та культурна програми. Тим не менш, представництво ЄС в США є першою установою ЄС, яка використовує термін «публічна дипломатія» після створення Департаменту преси та інформації ЄС. Європейська комісія не називає свою інформаційну діяльність публічною

дипломатією, тому що вона дуже часто сприймається як пропаганда. Ще однією причиною небажання Союзу використовувати термін "публічна дипломатія" може бути небажання держав - членів стати центральною структурою в питаннях публічної дипломатії.

Апарат публічної дипломатії в Союзі розвивався поступово протягом усього процесу створення та інституційного розвитку ЄС. Створення механізму публічної дипломатії і структури Союзу пов'язане з розробкою спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС. Створення в 1958 році Європейської Комісії, зокрема Головного управління зв'язку, і введення в 2010 році Європейської служби закордонних справ (ЄСЗС) заклали формальну основу для використання публічної дипломатії [150].

ЄС не має розвиненого стратегічного плану з публічної дипломатії або ухваленого законодавчого акту зі структури публічної дипломатії Союзу. Тим не менш, у 2005 році Комісія прийняла «План дій Комісії з покращення комунікації в Європі». У 2006 році Комісія також розробила Білу книгу з Європейської комунікаційної політики. У 2007 і 2008 роках Комісія підготувала стратегічні та інформативні документи щодо залучення громадян ЄС через Інтернет та формування партнерства в рамках Союзу. У 2010 році Європейська Рада ухвалила резолюцію зі створення Європейської служби зовнішніх справ, що передбачало створення відділу з інформації та публічної дипломатії. Згодом, Європейська Рада вирішила не відкривати даний відділ, а й далі надавати більше повноважень Генеральному директорату з питань комунікацій у інформуванні цільової аудиторії.

ЄС практикує публічну дипломатію через нечітко сформовану, децентралізовану та багатопарову структуру відділів, не скоординовані напрями діяльності та програми. Комісія ЄС керує діяльністю у сфері публічної дипломатії через Генеральні директорати з питань комунікації [151], оскільки вони є основним засобом пропаганди у сфері громадської дипломатії Союзу, бо «відповідають за інформування та спілкування на тему політики Європейського

Союзу з громадськістю». ГД з питань розширення, культури та освіти та EuroAid (розвиток та співробітництво) відіграють допоміжну функцію в цьому процесі. ЄСЗС є для Союзу чимось на кшталт міністерства закордонних справ, що координує діяльність представництв ЄС по всьому світі.

Верховний представник Європейського Союзу із закордонних справ і політики безпеки очолює ЄСЗС і підтримує діяльність відділів зв'язку. Розширення Європейської політики сусідства включає в себе елементи публічної дипломатії, спрямовані на створення позитивного сприйняття ЄС його потенційними членами і найближчими сусідами [80]. Комітет ЄС з політики та стабільності бере участь у стратегічній комунікаційній діяльності, щоб мати можливість впливати на громадську думку про участь ЄС у військових операціях та операціях з безпеки. Персонал і спеціальні представники ЄС в різних регіонах відіграють важливу роль у сприянні реалізації політики та інтересів Союзу в різних регіонах і країнах. В даний час в Союзі існує кілька комітетів, призначених для координації різних видів діяльності в галузі громадської дипломатії.

ЄС також активно залучає свою цільову аудиторію. Його мобілізаційні заходи пов'язані з певними аудиторіями, але, як правило, Брюссель і делегації залучають людей, які визначають дискурс (журналістів, представників неурядових організацій (НУО) і вчених) через різні види діяльності організації (візити, гранти, конференції, семінари, програми обміну і т.д.) [152; 153].

Програма відвідування ЄС, заснована в 1974 році, дозволяє молодим лідерам з країн за межами Союзу відвідувати Європу, щоб «наочно оцінити цілі, політику і народи ЄС і поліпшити взаєморозуміння між експертами з країн, що не входять в ЄС, зі своїми колегами з ЄС». Учасники цієї програми мають можливість зустрітися з представниками ЄС у Брюсселі, Страсбурзі та Люксембурзі та обговорити теми, що становлять спільний інтерес.

Залучення різних впливових осіб є важливою частиною публічної дипломатії ЄС. Для цього ЄС фінансує неурядові організації ЄС і держав, що не

входять в ЄС, а також НУО і проекти, які просувають інтереси ЄС. ЄС також надає гранти для молоді, вчених, фермерів, малого бізнесу від держав-членів ЄС та потенційних держав-членів, а також від країн, що не входять до ЄС.

Представники Союзу хочуть охопити цільову аудиторію через кіберпростір. Багато комісарів ЄС і старші співробітники мають свої власні блоги, які висвітлюють погляди представників ЄС.

Головне управління освіти та культури запроваджує різні заходи щодо обміну, які сприяють досягненню мети публічної дипломатії ЄС, заохочуючи обмін студентами та науковцями між державами-членами та країнами, що не входять до ЄС. Наприклад, програма ЄС Erasmus Mundus (Erasmus+) «спрямована на підвищення якості європейської вищої освіти та сприяння діалогу, взаєморозумінню між різними людьми і культурами шляхом співпраці з третіми країнами». Ця програма успішно просуває вищу освіту ЄС у всьому світі, заохочує партнерські відносини між університетами держав-членів і університетами країн, що не входять до ЄС, і допомагає створити позитивний імідж Союзу серед студентів і вчених [154].

Союз також практикує культурну дипломатію через Генеральні дирекції з освіти та культури та їх делегації за кордоном. Культурна діяльність ЄС спрямована на сприяння як державам-членам, так і Союзу в цілому. Делегації ЄС за кордоном організовують різні культурні заходи, щоб сформувати стійкий образ Союзу. У ході кампанії з громадської дипломатії, присвяченої 50-річчю ЄС, по всьому світу було організовано 106 культурних заходів (концерти та музичні заходи, кінофестивалі, танці, театр). Крім того, було проведено 62 виставки та ярмарки, 73 заходи для молоді, 48 змагань та вікторин та 19 спортивних заходів. Варто відзначити, що завдяки бренду ЄС вдалося залучити спонсорів з приватного сектора по всьому світу, оскільки компанії хотіли брати участь у заходах, організованих Союзом [155].

Щодо діяльності окремих країн-членів ЄС в галузі громадської дипломатії, слід зазначити точкову роботу посольств та консульств, партійних фондів, національних центрів та інститутів.

Прикладами роботи іноземних посольств та консульств можемо назвати:

- координацію культурних і освітніх програм
- координацію центрів допомоги та проєктів (Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні [156], спонсорована Міністерством закордонних справ Данії)

Прикладами роботи іноземних партійних фондів в Україні можемо назвати:

- Friedrich Ebert Stiftung (Фонд Фрідріха Еберта) — концентрується на зниженні ступеня соціальної нерівності, сталій економічній політиці, зміцненні демократичної правової держави та принципах кооперативної безпеки [157];
- Die Konrad-Adenauer-Stiftung (Фонд Конрада Аденауера) — реалізує проєкти, спрямовані на підтримку демократичного розвитку, побудову громадянського суспільства, ствердження вільних ЗМІ та консолідацію демократичних інститутів [158];
- Friedrich-Naumann-Stiftung (Фонд Фрідріха Наумана) — підтримка демократії, вільних ЗМІ, налагодження обмінів та діалогу [159].

Прикладами роботи іноземних національних центрів та інститутів в Україні можемо назвати:

- Das Goethe-Institut (Гетте Інститут) Німеччина — сприяє знанням німецької мови за кордоном та розвиває міжнародне культурне співробітництво [160];
- Instytuty Polskie (Польський інститут) Польща — презентація культури, історичних традицій та сучасних здобутків Польщі [161];
- Міжнародний республіканський інститут (MPI) США — працює над утвердженням свободи та демократії, допомагає політичним партіям діяти

більш конкретно та відповідально, підтримуючи участь громадян у розробці державної політики [162];

- l'Institut Français d'Ukraine (Французький Інститут в Україні) — викладання мови, інформаційний центр про тенденції, місця та події сучасної Франції [163].

Що стосується інституційних засад НАТО в галузі публічної дипломатії, то такий підрозділ слід згадати як Центр інформації та документації НАТО (CIDN), створений у травні 1997 року напередодні підписання Хартії про Особливе партнерство між Україною та НАТО, яка відкриває основоположний документ, що регулює відносини між сторонами. ЦІДН є структурним підрозділом Бюро громадської дипломатії в штаб-квартирі НАТО і був першою інформаційною установою НАТО в країні-партнері, яка забезпечила для широкої громадськості відкритий доступ до інформації [164].

У вересні 2015 року Генеральний секретар НАТО підписав угоду з урядом України Про створення в Україні Представництва НАТО, до якого входять два інститути НАТО в Україні, а саме Центр інформації та документації НАТО та Бюро зв'язку НАТО в Україні [165].

ЦІДН в Києві відіграє головну роль в інформуванні населення України Про основні завдання і пріоритети НАТО і пояснює переваги співпраці між Україною і НАТО, одночасно підтримуючи український уряд в галузі зв'язків з громадськістю та стратегічних комунікацій.

Крім того, ЦІДН прагне заохочувати та активізувати участь України у заходах зі співробітництва з НАТО під егідою Статуту Україна–НАТО, щорічної національної програми України, партнерства в галузі стратегічних комунікацій та інших напрямків взаємодії між Україною та НАТО. Центр надає поради українській владі та установам зі стратегічних комунікацій та громадської дипломатії [166].

Мандат ЦІДН передбачає:

- « встановлення та підтримку контактів з усіма відповідними цивільними та військовими міністерствами та відомствами;
- надання дорадчої допомоги та сприяння державним органам України, зокрема Міністерству закордонних справ, Міністерству оборони та Міністерству внутрішніх справ, Раді національної безпеки і оборони, Службі безпеки України, Державній прикордонній службі, Державній службі з надзвичайних ситуацій щодо стратегічних комунікацій, а також розвитку діяльності в сфері комунікацій стосовно реформування сектору безпеки та оборони;
- розробку та організацію заходів громадської дипломатії та комунікацій для офіційних осіб НАТО, які відвідують Україну;
- розробку та реалізацію програм з питань громадської дипломатії та комунікацій, включаючи програми з навчання та розбудови можливостей, а також заходів у сфері громадської дипломатії з метою сприяння Особливому партнерству між Україною та НАТО;
- підвищення рівня обізнаності громадськості про НАТО через персональні контакти та поширення інформації про НАТО, надання вільного доступу до інформації про НАТО як для окремих груп, так і для широкої громадськості, включаючи, зокрема, державних службовців та структури, органи і заклади з військових питань та питань безпеки, зокрема Міністерства закордонних справ, Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, Ради національної безпеки і оборони, Служби безпеки, Державної прикордонної служба, Державної служби з питань надзвичайних ситуацій, а також парламентарів та їхній апарат, журналістів та фахівців засобів масової інформації, бібліотеки, факультети університетів й інститутів, які займаються питаннями політики, безпеки, зовнішньої політики та оборони, відповідні неурядові організації, провідних економістів та бізнесменів, а також іншу зацікавлену громадськість;

- встановлення всеохоплюючої комп'ютерної мережі документації та кореспонденції НАТО, до якої українська та міжнародна громадськість буде мати вільний електронний доступ;
- започаткування, координацію та/або організацію проведення національних, регіональних і міжнародних семінарів, конференцій та круглих столів з питань європейської та міжнародної безпеки і, особливо, ролі НАТО;
- розгляд і координацію пропозицій про можливих відвідувачів НАТО, а також конференцій та семінарів, пов'язаних із НАТО, і сприяння візитам офіційних осіб НАТО в Україну;
- надання інформації щодо освітніх і наукових програм НАТО потенційним кандидатам та розгляд заявок;
- сприяння, моніторинг та звітування про висвітлення питань, пов'язаних з НАТО в українських і міжнародних засобах масової інформації;
- підтримку зв'язку з керівництвом НАТО в контексті відповідних спільних заходів НАТО-Україна та програм співробітництва » [165].

Щоб полегшити виконання основних завдань НАТО і діяльності зі співробітництва з Україною, ЦДН підтримує безліч проектів в області громадської дипломатії і комунікацій, таких як семінари, конференції та мультимедійні проекти, спрямовані на підвищення обізнаності населення і підвищення розуміння НАТО, його цінностей і діяльності, а також суті співпраці між Україною і НАТО.

Серед провідних проектів, що реалізуються в Україні, такі як - Київський безпековий форум [167], організований відкритим фондом Арсенія Яценюка Open Ukraine [168], Ялтинська європейська стратегія [169] та інші.

Протягом року ЦДН регулярно виділяє гранти офіційно зареєстрованим українським неурядовим організаціям для здійснення різних ініціатив та заходів, пов'язаних з діяльністю НАТО та / або відносинами між Україною та НАТО.

ЦІДН надає консультативну підтримку українському керівництву в питаннях стратегічних комунікацій. У вересні 2015 року відбулася знаменна подія, яка сприяла подальшому розширенню відносин між Україною та НАТО, а саме - координація дорожньої карти партнерства в галузі стратегічних комунікацій [170]. Він був підписаний Генеральним секретарем НАТО Єнсом Столтенбергом і секретарем Ради національної безпеки і оборони (РНБО) України Олександром Турчиновим [171].

З боку НАТО структура, що адмініструє виконання Дорожньої карти і пов'язаних з нею програм і заходів в Україні є ЦІДН, в той час як з боку України провідна роль і координаційна функція належать Секретаріату Ради державної безпеки і оборони.

Партнерство в галузі стратегічних комунікацій спрямоване на підвищення навичок українського керівництва щодо впровадження стратегічних комунікацій, сприяння розвитку в Україні культури стратегічних комунікацій та дотримання найвищих стандартів надійності та етики для забезпечення ефективності та довіри до урядових комунікацій. Заходи, що проводяться під егідою Дорожньої карти, спеціально розроблені для досягнення цих цілей. Вони в першу чергу зосереджені на наступних аспектах: розвиток потенціалу в різних комунікаційних дисциплінах, розвиток потенціалу в галузі освіти, публічна дипломатія і комунікаційні дослідження.

3.4. Роль національних діаспор, як суб'єктів громадської дипломатії, в зносинах України, ЄС та НАТО в рамках євроатлантичної інтеграції України.

Сьогодні кількість осіб українського походження, які проживають за межами України, за приблизними підрахунками становить від 12-ти до 20-ти мільйонів [172].

Більшість іноземних українців проживають у Росії. За підсумками Всеросійського перепису населення 2010 року їх чисельність становить 1,93

мільйона чоловік зі статусом громадян Російської Федерації, які ідентифікують себе як етнічні українці. Так, кілька років тому російські демографи публічно заявили, що в країні їх налічується близько 8-10 мільйонів російських громадян українського походження [172].

Згідно останнього перепису населення, проведеного в 2006 році, в Канаді проживає 1 209 085 осіб українського походження, причому в 300 590 з них – обоє батьків – українці, а в 908 495 - один з батьків - українець. Порівняно з переписом 2001 року кількість осіб українського походження, які проживають у Канаді, збільшилася на 138 025 осіб, або на 0,26% [172].

Число осіб українського походження в США, за даними офіційної статистики, досягає 892 992 осіб. Однак деякі американські демографи вважають, що фактична кількість представників української етнічної групи в США — понад 1,5 мільйона осіб [172].

У Румунії, де проживає 51,7 тисячі етнічних українців, Латвії (45,69 тисячі), Польщі (49 тисяч), Великобританії (неофіційна статистика перевищує 30 тисяч), Естонії (22 тисячі), Франції (близько 30 тисяч), Чехії (понад 22 тисяч), Литві (22 тисячі), Австрії (близько 12 тисяч), Словаччині (7,43 тисячі), Угорщині (понад 8 тисяч), Хорватії (4 тисячі), Болгарії (1,8 тисячі) [172].

Порівняно з іншими світовими діаспорами в українських громадах найбільша кількість різних громадських об'єднань (за приблизними підрахунками – близько трьох тисяч). Більшість з них у Канаді-майже тисяча осередків: політичних, культурних та освітніх, професійних (Асоціація лікарів, вчителів, інженерів, юристів), жінок, молоді тощо.

Українська влада підтримує зв'язки із закордонними українцями двома шляхами: через власні ЗДУ та через міжнародну координаційну надбудову українських громад у діаспорі Світовий Конгрес Українців (СКУ), який об'єднує близько 300 громадських організацій закордонних українців з більше, ніж 30 країн світу. При СКУ діє Комітет підтримки України, що працює зі світовою українською спільнотою та друзями України задля забезпечення підтримки

України в міжнародному контексті. Це включає консолідацію підтримки України серед світових лідерів та громадянського суспільства, сприяння формуванню позитивного іміджу України та досягнень українського народу, співпрацю з міжнародними організаціями з питань гуманітарної допомоги та людських прав [173].

21 грудня 2020 р. міністром закордонних справ та президентом СКУ було проведено дискусію з послами в рамках наради керівників ЗДУ. Її головною метою було обговорення розробки нової амбітнішої політики щодо закордонних українців шляхом вдосконалення законодавства, створення дієвих механізмів підтримки українських громад за кордоном, а також забезпечення потрібних ресурсів та інституційної бази. Тривала робота над оновленням програмних документів роботи із закордонним українством, зокрема над проєктом Концепції Державної цільової програми співпраці із закордонними українцями на період до 2023 року.

Слід згадати наступні епізоди в інформаційній діяльності СКУ, зокрема:

- СКУ здійснив інформаційну кампанію про переваги Угоди про асоціацію між ЄС і Україною та Поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі, ратифікованої 28 державами, членами ЄС, включно й Нідерландами. СКУ акцентував на важливості Угоди як для Нідерландів, так і для України, та представив народу Нідерландів нову, демократичну, спрямовану на реформи європейську Україну [174];
- СКУ співпрацює із Східним страткомом Європейської служби зовнішньої дії Європейського Союзу, яка має завдання проаналізувати російську дезінформаційну кампанію, виявити її основні напрямки і тенденції, і відреагувати та ефективно запобігти подальшим подібним крокам Російської Федерації [174];
- У контексті президентських і парламентських виборів в Україні Представництво долучилося до організації в Брюсселі засідань Тристоронньої трансатлантичної робочої групи з питань виборів та

громадянського суспільства в Україні, а також поглиблює співпрацю з партнерами СКУ у Києві (Реанімаційний Пакет Реформ) та Вашингтоні (Німецький фонд Маршалла США) [175];

- У справі підтримки економічного розвитку України робота Представництва у цей період була зосереджена на протидії проекту Північний потік-2. Зокрема, у ході зустрічей з представниками євроінституцій, держав-членів ЄС та експертного середовища Представництво робило акцент на шкоді та загрозі цього проекту для енергетичної безпеки не тільки України, але і ЄС. На підставі інформації «з перших вуст», наданої партнерами, було підготовлено доступний для ознайомлення широким загалом коментар [175].

Загалом СКУ у своїй комунікації із міжнародною спільнотою користується методами: створення координаційних рад, комітетів, розробкою рекомендацій, розробкою аналітики, виступами на засіданнях керівних органів ЄС та НАТО, участю у панельних дискусіях тощо. Багато уваги приділяється процесу визнання урядами країн-членів ЄС та НАТО радянської політики Голодомору, як геноциду української нації [176].

Міжнародними об'єднаннями є також Європейський конгрес українців (представляє інтереси українських громад у 23 країнах, здебільшого в Центральній та Східній Європі) [177], Світова федерація українських жіночих організацій [178]. Відповідно до своїх статутних завдань, напрями роботи всіх перелічених організацій схожі за своїми сферами та методами їх досягнення.

У деяких державах Східної та частково Центральної Європи, а також у країнах Балтії політико-правовий статус української громади законодавчо закріплений як національна меншина. Він надає державну підтримку зусиллям місцевих українських громад щодо збереження своєї національної ідентичності, здобуття освіти та інформації рідною мовою тощо. У країнах, де українська громада не має статусу національної меншини, забезпечення її національно-

культурних потреб є питанням бажання та організаційних зусиль етнічних українців, які проживають у цих країнах.

Згідно з Законом України «Про закордонних українців», Міністерство закордонних справ України, у межах визначених повноважень, забезпечує співпрацю із закордонними українцями та сприяє задоволенню їхніх національно-культурних, освітніх та мовних потреб, вживає заходів з метою надання сприяння у задоволенні науково-освітніх, мовних, культурних та інформаційних потреб закордонних українців, зокрема в рамках бюджетної програми 1401110 «Фінансова підтримка забезпечення міжнародного позитивного іміджу України, забезпечення діяльності Українського інституту, заходи щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України» [179].

Щодо етнічних представництв діаспор і діяльності організацій народностей країн-членів ЄС та НАТО в Україні, слід зазначити, що їхня активність не є масовою, через малу чисельність та слабку консолідацію таких громад.

Серед особливо активних національних громад слід вказати Німецьку меншину в Україні. Головний координуючий орган, який представляє інтереси етнічних німців в Україні, – це Рада німців України (РНУ). Напрямами діяльності РНУ є: розвиток культури, освіти, вивчення німецької мови, соціальні проекти, реабілітація, в тому числі архівно-пошукова допомога, підтримка досліджень з історії німців, бізнес та економіка, партнерство між містами Німеччини та України, молодіжна робота, в тому числі міжнародні молодіжні обміни. За підтримки Федерального уряду Німеччини у понад 60 населених пунктах України працюють німецькі центри зустрічей, де вивчається німецька мова та історія, працюють гуртки декоративно-прикладного мистецтва, театру, танців, співу та інші [180].

ВИСНОВКИ

Дослідивши поняття громадської дипломатії в контексті дослідження сучасної зовнішньої політики держав, ми дійшли висновку, що методи «альтернативної», «парадипломатії» — необхідний інструмент у веденні державами зовнішньої політики.

Публічна або громадська дипломатія в класичному сенсі - дипломатія, що включає вимір міжнародних відносин поза традиційною системою дипломатії, коли посадові особи, окремі особи або групи осіб за допомогою потоку інформації та ідей впливають на формування громадської думки інших країн. Згідно лінійної монологічної моделі, мета полягає в тому, щоб використовувати традиційні засоби дипломатії для передачі сильних повідомлень, щоб сформуванню міжнародну обстановку на користь держави, яка проводить кампанію.

Поняття ж «нової» громадської дипломатії вводить дефініцію дипломатії двостороннього руху, що на рівні громадськості ставить на меті процес слухання, обміну думками та створенню спільних міжнародних політик, пошуку вирішення проблем у відносинах. Не дивлячись на сучасні здобутки громадської дипломатії, все ще йдуть дискусії стосовно її ефективності, спектру дійових осіб, цілей та інструментів, ролі державних гравців.

Органи державного управління втрачають монополію на одноосібне ведення зовнішньої політики та представленні інтересів громадян на світовій арені. Ми бачимо, як створюється глобальне громадянське суспільство, частиною якого є міжнародні рухи, спілки, неурядові організації, незалежні медіа, міста-побратими, міжнародні фонди, діаспори, аналітичні центри тощо. Завдання ж держави 21 століття — знайти своє місце в цій царині, налагодити процес створення широких коаліцій сегментів глобального громадянського суспільства.

Основні інструменти громадської дипломатії: слухання, поширення, експорт культури, обмін людьми, обговорення, пошук спільних ідей. В розрізі нашого дослідження стояло завдання знайти місце та роль цим глобальним процесам у зносинах України з країнами-членами та керівними структурами ЄС та НАТО в контексті євроатлантичної інтеграції.

Аналіз нормативно-правових засад громадської дипломатії України показав, що в контексті євроатлантичної інтеграції України ми маємо достатньо інституційних та нормативних інструментів у налагоджені внутрішньої інформаційної діяльності. Зовнішні ж засади в контексті такого супроводу, хоч і знаходяться на ранній стадії реалізації та вже показують короткострокові результати. Порівнюючи потенціал громадської дипломатії України з інституційним розвитком галузі публічної дипломатії таких країн, як США, Німеччина, Великобританія чи Канада, наголошуємо на: попередній недостатній зосередженості України у залучені вузького кола неформальних спільнот; недостатній фінансовій та інституційній підтримці недержавних суб'єктів громадської демократії всередині країни та закордоном; відсутньому механізмі фінансування та координації відомств за кордоном, що здійснювали б заходи з громадської дипломатії серед громадян країн членів ЄС та НАТО. Та відповідно до недавніх дій, створення спеціалізованих державних установ, відомчих структур при МЗС та прийняття стратегії — позитивний та корисний крок в сфері розвитку громадської дипломатії.

Дослідження впливу громадської дипломатії на євроінтеграційні процеси неможливе без аналізу сприйняття цього процесу серед Української авдиторії, громадян й представників специфічних кіл країн-членів ЄС та НАТО. Відповідно цим дослідженням, в українському суспільстві, станом на квітень 2021р., сформувалася потужна та відносно стабільна підтримка євроатлантичного курсу України. Результатами потенційного загальнонаціонального референдуму стосовно вступу України до НАТО були б висока явка виборців та переконлива більшість голосів за вступ країни до Альянсу.

Щодо сприйняття України за кордоном, прослідковується загальна позитивна тенденція. Україна бачиться в більшості, як надійний політичний та економічний партнер. З негативних факторів, що впливають на сприйняття України та українців в цілому все ще залишається війна, бідність, корупція та еміграція. Та з позитивного — готовність громадян країн членів ЄС та НАТО погодитись із розширенням санкційної політики щодо Росії та надання фінансової допомоги Україні, сценарій надання Україні летальної зброї має найменшу підтримку. Небажання більшості громадян та експертного середовища кардинально змінювати статус відносин з Україною, повертає перед громадською дипломатією виклики старого порядку денного.

Робимо висновок, що для створення та розповсюдження менш формальних, більш зручних і доступних для різних категорій форматів інформаційних продуктів, потрібно ширше залучати зовнішніх експертів з комунікації та маркетингу. Розробити за результатами дослідження громадської думки пакети меседжів для аудиторії країн-членів НАТО (політиків, посадовців і широкого кола громадян) стосовно сприйняття НАТО українцями, їх ставлення до співпраці Україна-НАТО та бачення ними перспектив набуття Україною повноправного членства в Альянсі.

Для України громадська дипломатія є відносно новим явищем. Про інституціоналізацію цього напрямку та перші прояви не декларативного, а цілеспрямованого політичного інтересу можна говорити з 2015 року. «Неформалізована» громадська дипломатія України існувала радше у вигляді індивідуальних ініціатив, часто недержавних, з досить фрагментарною державною політикою. Реальні дії недержавних суб'єктів у галузі публічної дипломатії лягли в основу неформального діалогу української громадськості з широким колом громадян та експертним середовищем держав-членів ЄС і НАТО. Концепція "публічної дипломатії" до 2015 року майже не з'являлася серед українського політичного істеблішменту, і згадки в публічному та медіа-дискурсі були індивідуальними.

Прийняті нормативні акти, порядки ведення інформаційної комунікації, супровід євроінтеграційних процесів — значний крок в розвитку громадської дипломатії на рівні державному, та все ж декларативна допомога в формалізації діяльності недержавних суб'єктів. Вагомим внеском стало прийняття Україною «Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ на 2021-2025 рр.». Стратегія визначає напрями роботи, перелік залучених інституцій та правил міжвідомчої співпраці, комплекс заходів та інструментів у галузі впровадження громадської дипломатії. Стратегія відповідає сучасним тенденціям та завданням, що ставить перед собою глобальна нова громадська дипломатія.

Щодо загальної оцінки характеру та ролі діяльності суб'єктів громадської дипломатії України та країн-членів й керівних органів ЄС та НАТО в контексті євроатлантичної інтеграції України, то характеризується вона наступним чином:

- всеохопне залучення всіх видів її суб'єктів до більшості сфер та напрямів євроатлантичної інтеграції (економіка й фінанси, публічне адміністрування, розвиток приватного підприємництва, державне управління, розвиток громадянського суспільства, обороноздатність, енергетична безпека, екологія, креативні індустрії, зміцнення людського капіталу тощо);
- велике різноманіття інструментів та засобів у реалізації завдань громадської дипломатії (комунікаційні майданчики, форуми, аналітична діяльність, адвокація, обміни, інформаційні кампанії, хакатони, публікації, заходи тощо);
- наявність стратегічного бачення та своєї ролі з боку керівних органів ЄС та НАТО, а віднедавна і України, у сфері розвитку громадської дипломатії;
- недостатня інституційна / міжвідомча координація. Незважаючи на те, що експерти та реципієнти відзначають поступове нарощування синергії в напрямку публічної дипломатії, вона як і раніше недостатньою;
- проблема фінансування і її нестабільність з боку українських бюджетних структур перекривається конкурентним виміром ресурсної підтримки з

боку інших суб'єктів громадської дипломатії: міжнародних фондів, іноземних урядів, інших субгрантерів;

- віднедавна процес планування дій та заходів в галузі громадської дипломатії почав ґрунтуватись на системних дослідженнях та аналітиці;
- запрацював інститут національного брендінгу та оновлено зовнішньополітичні наративи із позиціонування, діють і розвиваються неформальні канали комунікації України та представництв ЄС та НАТО в Україні;
- - фактор збройної агресії та гібридної війни з боку Російської Федерації багато в чому визначає специфіку реалізації державної дипломатії України та її змістовного наповнення;
- рівень впливу на форсування реформ євроатлантичної інтеграції слід сприймати у комплексі з роботою державних органів України, ЄС та НАТО. Зважаючи на завдання та виклики, що стояли та стоять перед Україною, суб'єкти громадської дипломатії грають значну роль у процесі євроатлантичної інтеграції України

Своїм завданням ми ставили надання рекомендацій, щодо розвитку цієї галузі Україною. Відповідно сучасним тенденціям та досвіду розвинутих країн, зараз необхідно:

- почати імплементацію прийнятої стратегії; синхронізувати міжвідомчу роботу, проаналізувати комунікаційні стратегії, закріпити наративи;
- забезпечити сталість фінансування й розширити коло обов'язків та завдань Українського інституту, та закордонних представництв в галузі громадської дипломатії; залучити місцевий та міжнародний бізнес;
- підвищити інтерес до напрямку серед органів влади, зокрема, за рахунок поширення навчальних програм у Дипломатичній академії із залученням професійних експертів-практиків;
- забезпечити гнучкість та реактивність у програмній роботі з громадської дипломатії, з метою оперативного реагування для роботи із громадськістю

в країнах, де фіксується погіршення сприйняття України та українців в цілому;

- систематизувати та регулярно проводити дослідження та аналіз сприйнятів України з боку як широкої громадськості, так і зі сторони закордонного експертного середовища;
- розробити систему грантової підтримки для українських громадських організацій або аналітичних центрів, що працюють у міжнародній сфері, з метою зміцнення дослідної підтримки та професійної аналітики;
- налагодити тісну координацію та ресурсну співпрацю між МЗС та діаспорою (через ЗДУ, Світовий конгрес українців).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. What Is Public Diplomacy? – Південна Каліфорнія: USIA Alumni Association, 1965.
2. Публічна дипломатія – нова зброя України в умовах гібридної війни [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/09/23/7038633/>.
3. J. Michael Waller. THE PUBLIC DIPLOMACY READER / J. Michael Waller. – Washington: The Institute Of World Politics Press, 2007. – 523 с.
4. 'Public Diplomacy' Before Gullion: The Evolution of a Phrase / Nicholas Cull. – Southern California: USCPublicDiplomacy, 2014.
5. Tufts University Archived – The Fletcher School: The Edward R. Murrow Center, 2010.
6. What is Public Diplomacy? [Електронний ресурс] // Public Diplomacy Alumni Association. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.publicdiplomacy.org/1.htm#traditional>.
7. Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин ; [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.]. - Київ : Знання України, 2004.
8. Joseph S. Nye: Public Diplomacy and Soft Power. In: The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. Band 616, Nr. 1, 1. März 2008, ISSN 0002-7162, S. 94–109.
9. The Annals of the American Academy of Political and Social Science 2008 616: 31, Nicholas J. Cull Public Diplomacy: Taxonomies and Histories
10. City Diplomacy in Young Democracies: The Case of the Baltics [Електронний ресурс] / Valentina Burksiene, Jaroslav Dvorak // Gabrielė Burbulytė-Tsiskarishvili. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-030-45615-3_14.
11. Kerr, Pauline (2013). Diplomacy in a globalizing world : theories and practices. New York: Oxford University Press, USA. p. 354
12. Pamment, James (2013). New Public Diplomacy in the 21st Century A comparative study of policy and practice. New York: Routledge. pp. 35–36.
13. True, Jacqui (2006). Raymond Miller (ed.). Globalisation and Identity. South Melbourne: Oxford University Press. p. 74. ISBN 978-0-19-558492-9.
14. Campbell T. Cool Britannia symbolised hope – but all it delivered was a culture of inequality [Електронний ресурс] / T. Campbell, H. Khaleeli // The Guardian. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:

- <https://www.theguardian.com/inequality/commentisfree/2017/jul/05/cool-britannia-inequality-tony-blair-arts-industry>.
15. The official website of the Government of Japan [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov-online.go.jp/eng/index.html>.
 16. Utrikes-departementet [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/>
 17. Svenska institutet [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://si.se/>
 18. house of sweden [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.houseofsweden.com/>
 19. Pamment, James (2013). *New Public Diplomacy in the 21st Century A comparative study of policy and practice*. New York: Routledge. pp. 99–126.
 20. Cull J. Nicholas. *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. [Електронний ресурс] / Cull J. Nicholas // Figueroa Press. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectivesLessons.pdf>.
 21. Почепцов Г.Г. *Стратегічні комунікації: стратегічні комунікації в політиці, бізнесі та державному управлінні : навчальний посібник для студентів і аспірантів*. Київ, Альтерпрес, 2008. 216 с.
 22. Ross C. *Pillars of public diplomacy. Grappling with international public opinion*. Harvard International Review. Summer, 2003. P. 22-27.
 23. Сивак Т. В. *Публічна дипломатія як інтеграційний компонент стратегічних комунікацій у публічному управлінні : дис. канд. держ. упр.* / Сивак Т. В. – Запоріжжя, 2019.
 24. Товариство Данте Аліг'єрі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ladante.com.ua/>
 25. Альянс Франсез [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.afkharkiv.com.ua/>
 26. Британська рада в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.britishcouncil.org.ua/>
 27. Інститут Конфуція [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://confucius.univer.kharkov.ua/>
 28. Ho E.L.E., McConnell F. (2017). «Conceptualizing diaspora diplomacy: territory and populations between the domestic and foreign, *Progress in Human Geography*, SAGE, 2017, P. 1.

29. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. – Т. 39. – С. 92-101. 2019.
30. Hellenic Republic. Ministry of Foreign Affairs [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mfa.gr/index.html>
31. Сухорольський П. М. Поняття та сутність громадської дипломатії [Електронний ресурс] / П. М. Сухорольський, І. Ю. Місюк // Грані. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/26164/1/PD_Grani.pdf.
32. Публічна дипломатія та лобіювання громадських інтересів на місцевому рівні : матеріали всеукраїнської конференції за підсумками однойменного проекту у Верховній Раді України, 25 лютого 2009 р., Київ. – К.: ІПО, 2009. – 80 с.
33. Від домовленостей – до змін. Впровадження інструментів дипломатії та лобіювання у громадських ініціативах. – Івано-Франківськ : ГО «Агентство з розвитку приватної ініціативи», 2009. – 39 с.
34. Макаренко Є.А. Віртуальна дипломатія. Підручник / Макаренко Є.А., Піпченко Н.О. – К.: Центр вільної преси, 2010. – 302 с
35. Публічна дипломатія у сфері євроінтеграції: якою вона буде в Україні? // Прес-реліз конференції, 14 липня 2009. – Донецьк : Науковий інформаційний центр міжнародної безпеки та євроатлантичної співпраці при ДонНУ, 2009.
36. What is citizen diplomacy? // US Center for Citizen Diplomacy. – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/FYTCzLf>
37. Mueller Sherry. The Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy // Routledge handbook of public diplomacy / edited by Nancy Snow, Philip M. Taylor. – New York; London : Routledge, 2009. – P. 101-110.
38. Най Джозеф С. Нова публічна дипломатія / Най Джозеф С. // День, 2010. – №28.
39. B. Hocking, "Rethinking the 'New' Public Diplomacy," in J. Melissen, ed., The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations (New York, 2005), p. 41.
40. Jan Melissen, "Beyond the New Public Diplomacy," Clingendael Papers 3(2011), p. 3.
41. A. Wyne, "Public Opinion and Power," in N. Snow and P. Taylor, eds., Routledge Handbook of Public Diplomacy (New York, 2009), p. 41

- 42.J.A. Scholte, "Civil Society and Democratically Accountable Global Governance," *Government and Opposition*, 39/2(2004), pp. 211–33;
- 43.M. Kaldor, "The Idea of Global Civil Society," *International Affairs*, 79(2003), pp. 583–93.
- 44.J. Nye, "Public Diplomacy and Soft Power," *ANNALS of the American Academy of Political and Social Sciences*, 616(2008), p. 99.
- 45.J. Clark, "Internet Based Dotcauses and the 'Anti-Globalization' Movement," *World Development*, 34/1(2006), pp. 50–74.
- 46.Bangtan Sonyeondan получили свидетельство о назначении специальных посланников президента РК по вопросам будущих поколений [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://m.korea.net/>
- 47.D. Rieff, *A Bed for the Night* (London, 2003).
- 48.Die Rolle der öffentlichen Diplomatie im digitalen Zeitalter [Электронный ресурс] // Die Jugendstilanlage Sant Pau, Barcelona. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://diplocat.cat/>.
- 49.Erasmus+, EU programme for education, training, youth and sport [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>
- 50.E. Wilson III, "Hard Power, Soft Power, Smart Power," *ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(2008), pp. 110–24.
- 51.J. Manheim, *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence* (Oxford, 1994).
- 52.R. Vickers, "The New Public Diplomacy: Britain and Canada Compared," *British Journal of Politics and International Affairs*, 6(2004), pp. 182–94
- 53.P. van Ham, "Branding Territory: Inside the Wonderful Worlds of PR and IR Theory," *Millennium—Journal of International Studies*, 31/2(2002), pp. 249–69
- 54.Сухорольська І. Нова громадська дипломатія та особливості її реалізації у сучасних умовах / Ірина Сухорольська. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2015. – (Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку; вип. 27)
- 55.Global ICT Developments [Электронный ресурс] // International Telecommunication Union - Режим доступа до ресурсу: <http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/ict/>.
- 56.Arsenault A. *Public Diplomacy 2.0* / Amelia Arsenault // *Toward a New Public Diplomacy* / edited by Ph. Seib. – New York: Palgrave Macmillan, 2009. – P. 135–253.

57. Zaharna R. S. *Battles to Bridges: U. S. Strategic Communication and Public Diplomacy after 9/11* / Rhonda S. Zaharna. – New York: Palgrave Macmillan, 2010. – 248 p.
58. Zimmerman S. *The New Public Diplomacy: the Winning Move in Revolutions* [Електронний ресурс] / Shannon Zimmerman. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.exchangediplomacy.com/wp-content/uploads/2013/02/Shannon-Zimmerman-The-New-Public-Diplomacy.pdf>.
59. J. L'Etang, "Public Relations and Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication," *American Behavioral Scientist*, 53/4(2009), pp. 607–26.
60. G. Szondi, *Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences* (The Hague, 2008).
61. Gilboa, "Searching for a Theory"; idem., "Diplomacy in the Media Age"; Melissen, "Theory and Practice."
62. G. Bruce, "Public Diplomacy and Strategic Communication: Cultures, Firewalls, and Imported
63. Norms," Prepared for presentation at the American Political Science Association Conference on International Communication and Conflict (2005)
64. H. Amr, "The Need to Communicate: How to Improve US Public Diplomacy with the Islamic World," *Brookings Institution Analysis Paper 6* (Houndmills, 2004).
65. M. Leonard, C. Stead (with C. Smewing), *Public Diplomacy* (London, 2002).
66. S.S. Regilme, "The Chimera of Europe's Normative Power in East Asia: A Constructivist Analysis," *Central European Journal of International and Security Studies*, 5/1(2011), pp. 69–90;
67. Nicholas Cull, "Public Diplomacy: Seven Lesson for its Future from its Past," in *Welsh and Fearn, Engagement*, p. 19.
68. Evans and Steven, "Globalized World," p. 22.
69. Жага Ю. В. транскордонна взаємодія – «дипломатія міст» – та залучення міст на міжнародний рівень співпраці / Ю. В. Жага. // Міжнародної науково-теоретичної конференції молодих вчених. – 2017. – №2.
70. European Commission. *A Europe of towns and cities* / European Commission, 1997. – 265 p.
71. Acuto M. *City Leadership in Global Governance* / Michele Acuto. // *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*. – 2013. – pp. 481–498.

72. Constantinou C. City Diplomacy / C. Constantinou, P. Kerr, P. Sharp // The SAGE Handbook of Diplomacy / C. Constantinou, P. Kerr, P. Sharp. – London: SAGE Publications, 2016.
73. World Federation of United Cities [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uia.org/s/or/en/1100056924>
74. Метрополіс [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.metropolis.org/>
75. United Cities and Local Governments [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.uclg.org/>
76. IULA [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://web.mit.edu/urbanupgrading>
77. Local Governments for Sustainability [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.iclei.org/>
78. Borja J. Local and Global: The Management of Cities in the Information Age / J. Borja, M. Castells, M. Belil. – London: Earthscan Publication Ltd, 1997. – 277 p. – P. 217 – 218.
79. Україна: 30 років на європейському шляху / Ю.Якименко [та ін.]; Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, — К.: Заповіт, 2021, — 392 с.
80. Eastern Partnership [Електронний ресурс] // European External Action Service. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/eastern-partnership_en?page=1.
81. Нечипорук К. О. Угода про Асоціацію України та ЄС: Процес Укладення Угоди та його наслідки для України / К. О. Нечипорук, Р. І. Щерба. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – №22.
82. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/ua/aboutukraine/european-integration/ua-eu-association>
83. Діалог з НАТО з питань членства та реформ. [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato>
84. Надія Бурейко. Аналітична записка. публічна дипломатія в українському контексті: як освоювали «terra incognita» [Електронний ресурс] / Надія Бурейко // Українська призма. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://prismua.org.tilda.ws/publicdiplomacyukraine>.

85. Закон України Про засади внутрішньої і зовнішньої політики [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
86. Закон України Про дипломатичну службу [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>
87. Указ Президента України №392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво - 2020. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
88. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року "Про нову редакцію Воєнної доктрини України" [Електронний ресурс] / Відділ баз даних нормативно-правової інформації – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text>
89. Указ Президента України №47/2017 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво - 2017. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
90. Кабінет Міністрів України Розпорядження Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2016-%25D1%2580#n8>
91. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво - 2020. - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
92. Кабінет Міністрів України Постанова Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-programi-diyalnosti-kabinetu-ministriv-t120620>
93. Кабінет Міністрів України Розпорядження Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018— 2021 роки

- [Електронний ресурс] / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250383204>
94. Указ Президента України Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433/2003#Text>
95. Кабінет Міністрів України Розпорядження Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-%D1%80#Text>
96. Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції [Електронний ресурс] / Євроінтеграційний Портал – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/uryadovuuy-ofis-koordynaciyi-uevropyyskoyi-ta-uevroatlantychnoyi-integraciyi>
97. У МЗС створено самостійний структурний підрозділ - Управління публічної дипломатії [Електронний ресурс] / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/248724390>
98. Кабінет Міністрів України Постанова Про утворення Міжвідомчої комісії з питань популяризації України у світі [Електронний ресурс] / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2017-%25D0%25BF#Text>
99. Міністерство культури та інформаційної політики України [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://mkip.gov.ua/>
100. Український інститут [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://ui.org.ua/mission/>
101. Український інститут: М'яка сила для просування сучасної України у світі [Електронний ресурс] / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/249730313>
102. Про нас [Електронний ресурс] / Український культурний фонд – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ucf.in.ua/p/about>
103. Стратегія Публічної Дипломатії Міністерства Закордонних Справ України 2021-2025 [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних

- справ України – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/storage>
104. Про схвалення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2016-%D1%80#Text>
105. Banda отримала Red Dot за брендинг України [Електронний ресурс] / the Village – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.the-village.com.ua/village/business/news>
106. Banda і Red Dot: як живе брендинг Ukraine NOW [Електронний ресурс] / the Village – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.the-village.com.ua/village/business/case>
107. Як українці у Кремнієвій долині допомагають своїй країні [Електронний ресурс] / Радіо свобода – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30427150.html>
108. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки забезпечення міжнародного позитивного іміджу України, забезпечення діяльності Українського інституту та здійснення заходів щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2017-%D0%BF#Text>
109. Meta-Wiki [Електронний ресурс] / wikimedia – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://meta.wikimedia.org/wiki/Main_Page
110. Кабінет Міністрів України - Дмитро Кулеба назвав два пріоритети культурної дипломатії для просування м'якої сили України у світі. [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України – 2021. – Режим доступу до ресурсу: www.kmu.gov.ua
111. Як сприймають Україну в країнах ЄС? – Київ: Центр Нова Європа, 2020.
112. к.політ.н Габер Є. Аналітичний звіт Сприйняття України за кордоном Туреччина / Євгенія Габер, Марина Воротнюк., 2020. – 54 с.
113. к.політ.н Шелест Г. Аналітичний звіт Сприйняття України за кордоном США / Ганна Шелест, Надія Бурейко., 2020. – 52 с.
114. Суспільно-політичні настрої населення (4-9 листопада 2021) [Електронний ресурс] / Рейтинг – 2021. – Режим доступу до ресурсу:

- https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_nastroeniya_naseleniya_4-9_noyabrya_2021.html
115. Суспільна підтримка євроатлантичного курсу України: оцінки та рекомендації [Електронний ресурс] / Дослідницький центр Разумкова – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021-nato-ukr.pdf>
116. Українське суспільство та європейські цінності, [Електронний ресурс] / Інститут Горшеніна та Фонд імені Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13570.pdf>
117. Суспільно-політичні настрої населення: грудень 2019 [Електронний ресурс] / Соціологічна група «Рейтинг» – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_2500_122019_press.pdf
118. Аналітичний звіт за результатами соціологічного дослідження «Сприйняття НАТО на Донбасі та Півдні України» [Електронний ресурс] / Центр міжнародної безпеки – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://intsecurity.org/Zvit_NATO_Pivden_Donbas.pdf
119. Фонд «Демократичні ініціативи», «Підсумки-2019»
120. Nadiia Bureiko, “Ukraine’s Image of ‘In-Between-Ness’” [Електронний ресурс] / Українська картина «проміжки» – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/bureiko.pdf>
121. Taras Kuzio, “Academic Orientalism in Russia-Ukraine Scholarship” [Електронний ресурс] / E-International Relations, – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eir.info/2020/12/02/academic-orientalism-in-russia-ukrainscholarship>
122. Інформаційна складова європейської та євроатлантичної інтеграції: громадська думка. [Електронний ресурс] / Національна безпека і оборона, – 2008. – Режим доступу до ресурсу: http://www.razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD95_2008_ukr.pdf
123. Open Society Foundations [Електронний ресурс] / Open Society Foundations, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.opensocietyfoundations.org/>
124. Річний звіт Міжнародного фонду “Відродження” за 2020 рік [Електронний ресурс] / Міжнародний фонд “Відродження”, – 2021. –

- Режим доступу до ресурсу: <https://www.irf.ua/richnyj-zvit-mizhnarodnogo-fondu-vidrozhennya-za-2020-rik/>
125. Річний звіт Міжнародного фонду “Відродження” за 2019 рік [Електронний ресурс] / Міжнародний фонд “Відродження”, – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/09/report-19.pdf>
126. Що таке AIESEC? [Електронний ресурс] / AIESEC, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://aiesec.ua/>
127. Who are we? [Електронний ресурс] / The International Federation of Liberal Youth, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.iflry.com/>
128. European Democracy Youth Network [Електронний ресурс] / Facebook, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/EuropeanDemocracyYouthNetwork/>
129. Громадянське суспільство України: політика сприяння та залучення, виклики та трансформації [Електронний ресурс] / Національний Інститут Стратегічних Досліджень, – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/dopov_gromad-suspilstvo_druk_04_12_2019.pdf
130. Громадянська мережа ОПОРА [Електронний ресурс] / Громадянська мережа ОПОРА , – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oporaua.org/about#Section1>
131. Democracy Index 2020: In sickness and in health? [Електронний ресурс] / The Economist Intelligence , – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020>
132. Про нас [Електронний ресурс] / Офіс зв’язку українських аналітичних центрів у Брюсселі , – 2021. – <https://ukraine-office.eu/about-us-2/>
133. Проєкти [Електронний ресурс] / Центр політико-правових реформ , – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://pravo.org.ua/#vectors>
134. Щорічні звіти ЦППР [Електронний ресурс] / Центр політико-правових реформ , – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://pravo.org.ua/reports/>
135. Проєкти [Електронний ресурс] / УНЦПД, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ucipr.org.ua/ua/holovna/misiia-viziia-tsinnosti>
136. Про Інститут [Електронний ресурс] / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ier.com.ua/ua/institute/about_institute

137. Структурні підрозділи [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/struktura/strukturni-pidrozdili>
138. Новини [Електронний ресурс] / Дипломатична академія України, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://da.mfa.gov.ua/>
139. Ukraine [Електронний ресурс] / Ukraine NOW, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine.ua/>
140. Ukraine [Електронний ресурс] / twitter, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://twitter.com/ukraine>
141. Ukraine [Електронний ресурс] / instagram, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.instagram.com/ukraine.ua/>
142. Ukraine [Електронний ресурс] / facebook, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/UkraineUA.MFA>
143. About the U.S. Department of State [Електронний ресурс] / U.S. Department of State, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.state.gov/about/>
144. Стратегія Співпраці З Питань Розвитку - Україна [Електронний ресурс] / USAID, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/cdcs>
145. Гуманітарна допомога та забезпечення стабілізації [Електронний ресурс] / USAID, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/stabilization-and-crisis-response>
146. Usaid успішно впроваджує інноваційні методики обстеження та лікування віл-позитивних ув'язнених [Електронний ресурс] / USAID, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usaid.gov/uk/news-information/news/usaid-sees-success-innovative-screening-and-treatment-hiv-positive-individuals>
147. Перетворюючи сімейну любов до куховарства в успішний крафтовий бізнес з виготовлення соусів [Електронний ресурс] / USAID, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/news-information>
148. Сільське Господарство [Електронний ресурс] / USAID, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/agriculture>
149. Економічний Розвиток [Електронний ресурс] / USAID, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>

150. Event [Електронний ресурс] / European External Action Service, – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en
151. Генеральні директорати [Електронний ресурс] / Глосарій термінів Європейського Союзу – 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://europa.dovidka.com.ua/g.html#_Toc90362100
152. Великі гранти ЄС на коопераційні культурні проекти [Електронний ресурс] / House of Europe – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.houseofeurope.org.ua/our-impact-2020>
153. European Union National Institutes for Culture [Електронний ресурс] / House of European Union National Institutes – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://eunicglobal.eu/about>
154. Про нас [Електронний ресурс] / Еразмус+ офіс в Україні – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://erasmusplus.org.ua/pro-nas/1-pro-nas.html>
155. Тихомирова Є. Б. Паблік рилейшнз у глобалізованому світі : монографія / Є. Б.Тихомирова. — К. : Наша культура і наука, 2004. — 489 с.
156. Боротьба з корупцією в Україні - основна мета ЕУАСІ [Електронний ресурс] / Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://euaci.eu/ua/who-we-are/about-programme>
157. Про Фонд імені Фрідріха Еберта [Електронний ресурс] / Friedrich-Ebert-Stiftung – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://fes.kiev.ua/n/cms/13/>
158. Офіс Фонду в Україні [Електронний ресурс] / Представництвї Фонду Конрада Аденауера у місті Київ – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kas.de/uk/web/ukraine>
159. Представництво "Фонду Фрідріха Науманна за Свободу" в Україні та Білорусі [Електронний ресурс] / Фонд Фрідріха Науманна за Свободу – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.freiheit.org/ukr/kyiv/>
160. Про Нас [Електронний ресурс] / Goethe-Institut – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/index.html>
161. Про Польський Інститут [Електронний ресурс] / Польський Інститут у Києві – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://instytutpolski.pl/kyiv/>
162. Про IRI-Україна [Електронний ресурс] / Міжнародний республіканський інститут – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.iri.org.ua/pro-iri-ukraina>

163. Презентація [Електронний ресурс] / Французький Інститут в Україні – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://institutfrancais-ukraine.com/presentation>
164. Центр інформації та документації НАТО [Електронний ресурс] / ЦІДН – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/informacijnij-centr>
165. Центр інформації та документації НАТО в Україні [Електронний ресурс] / НАТО – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_64610.htm?selectedLocale=uk
166. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору [Електронний ресурс] / ВРУ – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text
167. Про Київський Безпековий Форум [Електронний ресурс] / Київський Безпековий Форум – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ksf.openukraine.org/ua/ksf/about>
168. Місія Фонду [Електронний ресурс] / Фонд «Відкрий Україну» – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://openukraine.org/ua>
169. Про YES [Електронний ресурс] / Ялтинська Європейська Стратегія – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://yes-ukraine.org/ua/about>
170. Дорожня карта Партнерства у сфері стратегічних комунікацій між Радою національної безпеки і оборони України та Міжнародним секретаріатом НАТО. Київ. - 2015.
171. Секретар РНБО Олександр Турчинов та Генеральний Секретар НАТО Єнс Столтенберг підписали Дорожню карту програми Партнерства зі стратегічних комунікацій [Електронний ресурс] / Рада національної безпеки і оборони України – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/2266.html?PRINT>
172. Українська громада у державах світу [Електронний ресурс] / zakordonni_ukraine – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakordonniukrainci.mfa.gov.ua/ukrayinska-gromada/ukrayinska-gromada-v-krayinah-svitu>
173. Українська призма: Зовнішня політика 2020. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики “Українська призма”», Фонд ім. Ф. Еберта.— Київ, 2021.— 344 с.
174. Річні Загальні Збори Світового Конгресу Українців [Електронний ресурс] / збірник звітів – 2016. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.ukrainianworldcongress.org/wp-content/uploads/2020/11/knyzhka-zvitiv-richnych-zachalnyh-zboriv-sku-2016.pdf>

175. Річні Загальні Збори Світового Конгресу Українців [Електронний ресурс] / збірник звітів – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrainianworldcongress.org/wp-content/uploads/2020/11/knyzhka-zvitiv-rzz-2019..pdf>
176. Річний звіт 2020 Світового Конгресу Українців [Електронний ресурс] / Світовий Конгрес Українців – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrainianworldcongress.org/wp-content/uploads/2020/11/uwc-2020-annual-report-20-pages-links.pdf>
177. Про нас [Електронний ресурс] / ЕКУ – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ekукраїнians.org/pro-nas-about-us/>
178. Про Нас / About Us [Електронний ресурс] / Світова Федерація Українських Жіночих Організацій – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://wfuwo.org/abou/>
179. Про закордонних українців [Електронний ресурс] / ВРУ – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>
180. О Совете немцев Украины [Електронний ресурс] / Совет немцев Украины – 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://deutsche.in.ua/cms/o_sovete_nemcev_ukrainy.html

SUMMARY

Having studied the concept of Public Diplomacy in the context of the study of modern foreign policy of states, we came to the conclusion that the methods of "alternative" and "paradiplomacy" are a necessary tool in the conduct of foreign policy by states.

Public or public diplomacy in the classical sense is diplomacy that involves measuring international relations outside the traditional system of diplomacy, when officials, individuals or groups of people use the flow of information and ideas to influence the formation of public opinion in other countries. According to the linear monologue model, the goal is to use traditional means of diplomacy to convey strong messages in order to shape the international environment in favor of the campaigning state.

The concept of "new" public diplomacy introduces the definition of bilateral diplomacy, which at the public level aims at the process of listening, exchanging views and creating common international policies, finding solutions to problems in relations. Despite the current achievements of public diplomacy, there are still discussions about its effectiveness, the range of actors, goals and tools, and the role of State players.

Public administration bodies are losing their monopoly on sole foreign policy management and representation of citizens' interests on the world stage. We see how a global civil society is being created, which includes international movements, unions, non-governmental organizations, independent media, Twin Cities, International Foundations, diasporas, think tanks, and so on. The task of the state of the 21st century is to find its place in this area, to establish the process of creating broad coalitions of segments of global civil society.

The main tools of Public Diplomacy: listening, spreading, exporting culture, exchanging people, discussing, searching for common ideas. In the context of our research, the task was to find a place and role for these global processes in Ukraine's

relations with member states and the governing structures of the EU and NATO in the context of Euro-Atlantic integration.

The analysis of the regulatory framework of Public Diplomacy of Ukraine has shown that in the context of Ukraine's Euro-Atlantic integration, we have enough institutional and regulatory tools to establish internal information activities. External principles in the context of such support, although they are at an early stage of implementation and already show short-term results. Comparing the potential of Public Diplomacy of Ukraine with the institutional development of the field of Public Diplomacy of such countries as the United States, Germany, Great Britain or Canada, we emphasize: the previous insufficient concentration of Ukraine in the involvement of a narrow circle of informal communities; insufficient financial and institutional support for non-state actors of Public democracy within the country and abroad; the lack of a mechanism for financing and coordinating departments abroad that would implement measures for public diplomacy among citizens of EU and NATO member countries. And according to recent actions, the creation of specialized state institutions, departmental structures under the Ministry of foreign affairs and the adoption of the strategy is a positive and useful step in the development of Public Diplomacy.

The study of the impact of Public Diplomacy on European integration processes is impossible without analyzing the perception of this process among the Ukrainian audience, citizens and representatives of specific circles of EU and NATO member states. According to these studies, as of April 2021, strong and relatively stable support for Ukraine's Euro-Atlantic course has been formed in Ukrainian society. The results of a potential national referendum on Ukraine's accession to NATO would be a high voter turnout and a convincing majority of votes for the country's accession to the Alliance.

Regarding the perception of Ukraine abroad, there is a general positive trend. Most people see Ukraine as a reliable political and economic partner. War, poverty, corruption and emigration are still among the negative factors affecting the perception of Ukraine and Ukrainians in general. And on the positive side — the readiness of

citizens of the EU and NATO member states to agree with the expansion of the sanctions policy towards Russia and the provision of financial assistance to Ukraine, the scenario of providing Ukraine with lethal weapons has the least support. The unwillingness of the majority of citizens and experts to radically change the status of relations with Ukraine returns the challenges of the old agenda to public diplomacy.

We conclude that in order to create and distribute less formal, more convenient and accessible information product formats for different categories, it is necessary to involve external communication and marketing experts more widely. Based on the results of public opinion research, develop packages of messages for the audience of NATO member countries (politicians, officials and a wide range of citizens) regarding the perception of NATO by Ukrainians, their attitude to Ukraine-NATO cooperation and their vision of the prospects for Ukraine to gain full membership in the Alliance.

For Ukraine, public diplomacy is a relatively new phenomenon. We can talk about the institutionalization of this direction and the first manifestations of not declarative, but purposeful political interest since 2015. "Informal" public diplomacy of Ukraine existed rather in the form of individual initiatives, often non-state, with a rather fragmented state policy. The real actions of non-state actors in the field of Public Diplomacy formed the basis for an informal dialogue between the Ukrainian public and a wide range of citizens and the expert community of the EU and NATO member states. The concept of "Public Diplomacy" almost did not appear among the Ukrainian political establishment until 2015, and references in public and media discourse were individual.

The adopted regulations, procedures for conducting information communication, and support for European integration processes are a significant step in the development of Public Diplomacy at the state level, but still declarative assistance in formalizing the activities of non — state actors. A significant contribution was the adoption by Ukraine of the "public diplomacy strategy of the Ministry of foreign affairs for 2021-2025". The strategy defines the areas of work, the list of institutions involved and the rules of interdepartmental cooperation, a set of measures

and tools in the field of implementing public diplomacy. The strategy is consistent with current trends and the challenges that global new public diplomacy sets for itself.

Regarding the overall assessment of the nature and role of the activities of the subjects of Public Diplomacy of Ukraine and the member states and governing bodies of the EU and NATO in the context of Ukraine's Euro-Atlantic integration, it is characterized as follows:

- comprehensive involvement of all types of its subjects in most areas and areas of Euro-Atlantic integration (economy and Finance, Public Administration, development of private entrepreneurship, Public Administration, development of civil society, defense capability, energy security, ecology, creative industries, strengthening of human capital, etc.);
- a wide variety of tools and tools for implementing the tasks of Public Diplomacy (communication platforms, forums, analytical activities, advocacy, exchanges, information campaigns, hackathons, publications, events, etc.);
- the presence of a strategic vision and its role on the part of the governing bodies of the EU and NATO, and more recently Ukraine, in the development of Public Diplomacy;
- - insufficient institutional / Interagency Coordination. Despite the fact that experts and recipients note a gradual increase in synergy in the direction of public diplomacy, it is still insufficient;
- the problem of financing and its instability on the part of Ukrainian budget structures is covered by the competitive dimension of resource support on the part of other subjects of public diplomacy: international funds, foreign governments, and other sub-grants;
- recently, the process of planning actions and activities in the field of public diplomacy has begun to be based on System Research and analytics;
- the Institute of national branding has been launched and foreign policy positioning narratives have been updated, informal communication channels of Ukraine and the EU and NATO representative offices in Ukraine are operating and developing;

- the factor of armed aggression and hybrid warfare on the part of the Russian Federation largely determines the specifics of the implementation of state diplomacy in Ukraine and its content content;
- the level of influence on the acceleration of Euro-Atlantic integration reforms should be taken in conjunction with the work of state bodies of Ukraine, the EU and NATO. Taking into account the tasks and challenges that Ukraine has faced, subjects of Public Diplomacy play a significant role in the process of Ukraine's Euro-Atlantic integration

Our goal was to provide recommendations on the development of this industry in Ukraine. In accordance with current trends and the experience of developed countries, it is now necessary to:

- start implementing the adopted strategy; synchronize interdepartmental work, analyze communication strategies, and consolidate narratives;
- ensure constant funding and expand the range of responsibilities and tasks of the Ukrainian Institute and foreign missions in the field of Public Diplomacy; attract local and international businesses;
- increase interest in the direction among the authorities, in particular, by distributing training programs at the Diplomatic Academy with the involvement of professional expert practitioners;
- provide flexibility and reactivity in the program work on public diplomacy, with the aim of rapid response to work with the public in countries where there is a deterioration in the perception of Ukraine and Ukrainians in general;
- systematize and regularly conduct research and analysis of perceptions of Ukraine by both the general public and the foreign expert community;
- develop a grant support system for Ukrainian public organizations or analytical centers operating in the international sphere, in order to strengthen research support and professional analytics;
- establish close coordination and resource cooperation between the Ministry of foreign affairs and the diaspora (through the ZSU, the World Congress of Ukrainians).